פרשת **שמות** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקכ"ט שנה כ"ז

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ויזעקו ותעל שוועתם אל האלוקים

עני אחד היה דרכו לחזר על הפתחים בכדי להביא טרף לביתו ולכלכל את משפחתו הברוכה, ויהי היום ובתו של אותו עני הגיעה לפרקה ולרש אין כל, ובאין ברירה החליט לאביו העשיר אשר היה גר בארץ רחוקה, בכדי להתחנן לפניו ולבקש ממנו שיחום וירחם עליו ויושיט לו את עזרתו עבור נישואי בתו.

אך מאחר שלא היה בידו כסף להוצאות הנסיעה, הצטרף לקבוצה של עניים אחים לצרה שגם הם עברו את כל התלאה וחזרו על הפתחים כדי לפרנס אותם ואת ביתם, וכך הלכו יחדיו ימים רבים, עד שסוף סוף התקרבו לארץ מגורי אביו, ולשמחת העני לא היה גבול כי עוד מעט יפגש עם אביו העשיר.

אולם כאן איתרע מזלו של אותו עני, ובהיותו כבר ממש סמוך ונראה לבית אביו חלה מאוד עד שהיה סכנה לחייו, ידידיו העניים עמם נדד בדרך הארוכה אשר ידעו לאן פניו מועדות הובילוהו לבית אביו, ושם הזמינו את טובי הרופאים שעמלו לרפא אותו ממחלתו האנושה, והאב שילם ממיטב כספו עבור שכר הרופאים והרפואות.

כאשר הבריא העני ושב לאיתנו, אמרו לו ידידיו ששפר עליו מזלו שהוא נחלה בסמוך לבית אביו, ובאופן זה היה בידו לשלם עבור הוצאות הרפואה שעלו להון רב, אך לתדהמתם ענה להם העני, אדרבה, איתרע מזלי, כי הרי באתי לכאן בכדי לבקש את עזרת אבי עבור נישואי בתי, ועתה איכבה אוכל לבקש ממני אחרי שהוציא לרפואתי הון רב כזה, ואנה אני בא.

והנמשל מובן, הקב"ה הגלה את ישראל לבין האומות, וכביכול גם השכינה הק' גלתה עמהם, והנה אם כולם היו מתחזקים בתפילה עבור גלות השכינה, אין זה ספק שתפילתינו הי' עושה רושם וגאולתינו היתה בא במהרה. אך דא עקא כי לבב דוי וכל ראש לחלי, זה בכה וזה בכה, וכל אחד מתפלל על צרותיו הפרטיות, בבני חיי ומזוני, ובין כך ובין כך מתעכבת התפילה הכוללת לגאולה שלימה, ועמה מתעכבת הגאולה, ועל כך ידוה לבינו.

עלינו להתאחד בתפילה אל ה' מעומק הלב לה' המאזין לשוועת עמו ישראל, לאוקמי שכינתא מעפרא ואז נזכה לצאת מאפילה לאורה.

וכן מובא בספה"ק הא דחזינן בעת כשעבדים היינו לפרעה במצרים וירעו אותנו המצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה, וכלל ישראל היו שרויים בצרה גדולה, מכל מקום לא השגיחו על צרתן, ועיקר צערם וזעקתם היה עבור גלות השכינה, וזהו ותעל שוועתם אל האלקים שהשועה בעבור האלקים היתה יותר ממה שצעקו בשביל עצמם מן העבודה.

והקב"ה יחיש את גאולתינו ופדות נפשינו וימלא משאלותינו במידה טובה ישועה ורחמים ונזכה להיוושע בישועה פרטית ובישועה כללית בביאת משיח צדקינו ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו במהרה בימינו אמן.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפלה ..... ג
דבש תפרים - לקיטת תפרים ..... ד
קדוש יאמ"ר ..... ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ט
שברי רפאן ..... י
פיתוי קרתי ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיגן כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שבתי ..... ל
פשולחן מלכים ..... לו
דרך הקודש ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

מוסדות יסב"ע
דרבינו יואל
מסאטמאר
מיסדו: כ"ק מרן רבי יואל זצוק"ל בן כ"ק מרן רבי יקותיאל יהודה זצוק"ל
מנהיגנו: כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
עיה"ק ירושלים תובב"א

ויזמרון לך שירין ורחשין
בירושלים קרתא דשופרא

מהררי ציון עיר קדשינו, נשגר כוס של ברכה לכבוד ידידינו, מע"כ האי איש האשכולות, רב פעלים לתורה ולתעודה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה בתוככי קהילתינו ומוסדותינו הק' בעיר בני ברק, נחמד למעלה ולמטה אהוב וחביב, ירא שמים מרובים, הוא הגבר אשר שמד תמיד לימין עוז מוסדותינו פעיה"ק, שמו משבחים ומפארים, כש"ת

ה"ה הרה"ח

מוה"ר יחזקאל ראטער הי"ו

חבר הנהלת מוסדותינו הק' בבני ברק יצ"ו

לרגל שמחת אירוסי בתו שתחי' למז"ט

עב"ג החתן החשוב כמר **שמשון כהן** נ"י

בן הרה"ח ר' **מנחם צבי כהן** הי"ו, אב"ד בקהלתינו הק' בבני ברק יצ"ו

מ"ה יתן משאלותינו, משמק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי די
ומשמי מעל יחברך בבני חיי ומזוני רוויחו אשר ועשיר וכ"ש
סל מלא ברכות, מנוי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולש"ב
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשכר פעליו ומעשיו לטובת הכל"ל
יזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתו"ב
תבנה ותכונן עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון וי'רושלים

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

בשם הנהלת המוסדות בעיה"ק ירושלים תובב"א

יש כר רבלא יואלן

כח עצום יש במחשבה טובה אמיתית לנצח היצה"ר

וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, פירש"י 'בכל מה שהם נותנין לב לענות כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ', ונראה ע"פ מה דאיתא בספרים דהא דפרו ורבו כ"כ היה מפאת ריבוי חלקי הטוב שהיה מתברר מהמצרים ונתוסף על חלקי קדושת ישראל, והנה בגוי מחשבה רעה ה"ה כמעשה, וכאשר חשבו לענות את ישראל חשוב כאילו כבר עינו אותם, **וא"כ חלקי הקדושה שהיה צריך להתברר ע"י העינוי כו' זה נגמר תיכף בשעה שהיה נותנין לב לענות, ועל כן נגמר תיכף אצלם הכח להרבות ולהפריץ.**

ובזה לימוד לאדם לבל יתבהל לאמור איך נוכל את יצה"ר שהוא הר גבוה וקשה ולהבקיע בין חומות ברזל המונעים את האדם להשיג שלימותו, ולזאת ישיב אל לבו כי מחשבה טובה מצרפה הקב"ה למעשה, **וא"כ תיכף כשנדבה לבו אותו להתקדש הרי תיכף באה בו כל הקדושה מכל המעשים שהוא עתיד לעשות ונחפך לו לב אחר, ושוב אין להעריך עצמו קודם הקבלה לאחר הקבלה**, וק"ו **הדברים אם במה שהיו נותנין המצרים לבם לענות אותם נתוסף בישראל כח לפרות ולרבות עד שלבשו צורה אחרת שלא נשמע כמוהו שכולם יחד ילדו ששה בכרס אחד, שאכו"כ איש שנותן דעתו להתקדש ומקבל עליו באמת עול תורה ועול מצות שנשתנה תיכף מחותו וצורתו לאיש אחר כו'**, אך כ"ז באם הקבלה היא מעומק הלב באמת, כי לא לפניו חנף יבוא, וכי מה יועיל החיצונית להשיג כח פנימי, אם לא ברגש הנפש רוח אייתי רוח ואמשיך רוח.

שם משמואל

אם אינו מחובר לצדיק, בכח היצה"ר להתגבר עליו

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, **התורה מלמדת דעת את העם שיהיו מתחברים ומתקרבים אל צדיק הדור**, כמאמר הכתוב (משלי יג כ): "הולך את חכמים יחכם", [כי] על ידי זה שאינו מקורב אל הצדיק, יצר הרע אשר נקרא מלך זקן (תנדא"ר פל"א), והוא בכל יום מתגבר על מצרי"ם, היינו מצ"ר י"ם (שמיצר בכל יום. ע' סוכה נב.). וזהו מחמת **'אשר לא ידע'** היינו שלא חיבר **את עצמו** (מלשה"ק בראשית ד, כה) **'את יוסף'**, הוא צדיק הדור, צדיק יסוד עולם הוא בחינת יוסף. **"חש"י ירחם עלינו שנוכל לקרב את עצמנו לצדיקי הדור באמת".**

רביד הזהב

היראה הוא גדר להחכמה, שלא יהיה ח"ו חכם להרע

ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים. "ענין היראה הוא שמגביל לחכמה, על דרך משל, **בחכמה לבד בלי יראה יכול לעשות כל הרשעות ולהיות ח"ו חכמים להרע** (ע"פ ירמי' ד, כב), **אך ע"י היראה נעשה גבול לחכמה, שלא יכנס חכמתו בדבר זר רק בתורה ועבודה.** נמצא היראה עושה גבול וכלי להחכמה שלא יתפשט יותר מדאי כו'. "וזה י"ל הפירוש: כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים (ברכות ו:) על דרך 'וישמע שאול את העם' (ש"א טו, ד), שפירושו לשון אסיפה (ע"י"ש ברד"ק), והיינו, ע"י היראה שבו, דבריו נשמעים נאספים ונקבצים הכל במדה ובמשקל וגבול, שנעשה כלי וגבול אל החכמה. ולכך י"ל שיראה נקרא **'בית'**, ע"י שהוא צמצום וגבול לכלי. וזה י"ל פירוש הפסוק: **'ויעש להם בתים'**, היינו **'כי יראו המילדות את האלקים'** וזכו ליראה 'ויעש להם בתים' היינו שזכו ליראה הנקרא 'בית', ונעשה כלי וגבול וצמצום.

דגל מחנה אפרים

בזמנינו צריך זהירות ללכת דייקא 'ממדריגה למדריגה'

לא תאספון לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום הם ילכו וקוששו להם תבן. נ"ל כי האדם הרוצה לילך בדרכי אמת בדרכי השי"ת, אסור לו לחפוש ולחקור אחר חכמות גדולות ומוצעות, ואין מהצורך לעשות פעולה יותר מכחו, כי אם אשר חננהו ה', וזה פירוש הפסוק: 'לא תאספון לתת תבן לעם', פירוש, שלא לחפוש אחר תבונה יתירה יותר ממדריגתו, 'ללבון לבנים', פירוש, הגם שכוונתו הוא לשמים ללבן ולזכך עצמו, אף על פי כן אסור לו לעשות יותר מכחו, 'כתמול שלשום' רומז על דורות הראשונים, רק 'הם ילכו', ועיקר הדרך הנכון הוא לילך בהדרגה ממדריגה כפי כחו.

אור לשמים

הקב"ה שומע תפלות ישראל אף כשאינו כראוי

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. נראה לפרש, דמלך מצרים נקרא היצר הרע (זוה"ק ח"א קי:), ואמר הכתוב, שמדרך בני אדם ברוב הימים אשר יגיעו ויתעורר לבם בקרבם ויהרהרו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם, ורוצים להמית היצה"ר. ויש שאינו משכיל לעשות תשובה כהוגן ולתקן העיקר הם המדות רעות ולטהר מחשבותיו שיתפלל בלי מחשבות זרות, רק אחר שיהרהר בתשובה אמר יאמר בלבו שבזה הוא מתוקן כראוי, ומרפה עצמו מן התורה ומן התפילה, שהיא עיקר עבודה שהיא בלב, זו תפילה (תענית ב.). וזה שכתוב: **'ויאנחו בני ישראל מן העבודה'**, כאדם המתייגע ועומד לפוש אזי הוא מאנח מיגיעתו ואינו עושה כלום, **'ויזעקו'**, רצ"ל רק ביום כנופיא ותענית שאומרים סליחות אז זועקים ובוכים, **אבל בשאר הימים אין מתאמצים כלל בתפילה, ואין זו תשובה נכונה.** אעפ"כ השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו מקבל צעקתם כאילו הם מתפללים בכוונה שלימה, וזהו: **'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה'**, פירוש כאילו היה עבודה בלב זו תפילה שלימה.

נועם אלימלך

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

גדול פועל הנעשה מעסק התורה בשבת אלף פעמים מהנעשה בימי החול

למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו, כונתו בזה על ביטול העבודה ביום שבת, שהיתה מתחלתה על פי עצתו של משה רבינו עליו השלום, שיעין את פרעה בכך, ועתה השר שלו חזר בו והפך לבב פרעה בזה, באומרו מאחר כי אין להם עדיין תורה לעסוק בה בבנין רוחני, למה יבטלו מן עבודה הגשמית ביום שבת: ובזה מובן הטעם שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, **לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה,** והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני על ידי עסק התורה, ולכך נקראו בנאים, וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, על פסוק **וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך,** וזה הבנין שבונים אותו על ידי עסק התורה, הוא נעשה בחלק עולם הבא, ולכן בשבת שהוא מעין עולם הבא, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, צריך להרבות בו בעסק התורה, כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני, **ולכן כתבו המקובלים ז"ל: "הנה הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול",** ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה, נאסר בשבת בנין הגשמי החמרי לגמרי, ולכן שנו במשנה הבונה מכלל ט"ל מלאכות האסורים בשבת, כי הבנין הוא אב מלאכה.

בן איש חי

תפילה

הקב"ה שומע תפלות ישראל אף כשאינו כראוי

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. נראה לפרש, דמלך מצרים נקרא היצר הרע (זוה"ק ח"א קי:), ואמר הכתוב, שמדרך בני אדם ברוב הימים אשר יגיעו ויתעורר לבם בקרבם ויהרהרו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם, ורוצים להמית היצה"ר. ויש שאינו משכיל לעשות תשובה כהוגן ולתקן העיקר הם המדות רעות ולטהר מחשבותיו שיתפלל בלי מחשבות זרות, רק אחר שיהרהר בתשובה אמר יאמר בלבו שבזה הוא מתוקן כראוי, ומרפה עצמו מן התורה ומן התפילה, שהיא עיקר עבודה שהיא בלב, זו תפילה (תענית ב.). וזה שכתוב: **'ויאנחו בני ישראל מן העבודה',** כאדם המתייגע ועומד לפוש אזי הוא מאנח מיגיעתו ואינו עושה כלום, **'ויזעקו',** רצ"ל רק ביום כנופיא ותענית שאומרים סליחות אז זועקים ובוכים, **אבל בשאר הימים אין מתאמצים כלל בתפילה, ואין זו תשובה נכונה.** אעפ"כ השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו מקבל צעקתם כאילו הם מתפללים בכוונה שלימה, וזהו: **'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה',** פירוש כאילו היה עבודה בלב זו תפילה שלימה.

נועם אלימלך

גם אם יש ח"ו חומת ברזל נגד התפילות, מועיל הצעקה ע"ד 'צעק לבם אל ה', וע"ז יצאנו ממצרים

ויהי בימים הרבים ההם וגו', ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה וישמע אלהים וגו', וירא אלהים וגו'. יש לדקדק למה בחר בלשון זעקה וכו' למה לא נאמר ויתפללו וכתב לשון זעקה ושועה. ונראה לבאר כי ידוע מהגמרא גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. גם איתא במדרשים ובזוהר מעלת התפלה שהיא במקום עבודה. אמנם יש עתים שאין התפלה יכולה לעלות למעלה מפני הקטרוגים שמפסיקים כחומת ברזל כמו שכתוב כי עוונותיכם מבדילים. **והתקנה לזה איתא בזוהר חקדוש לזעוק מעומקא דליבא בכל כונתו שהוא רק קול לבד בלא דיבור, והוא נקרא זעקה ושועה ומזה אין המקטרגים יודעים רק הקב"ה בעצמו פונה לזעקה זו כשהיא באמת מעומקא דלבא ועונה לקוראיו,** [וזה לשון הזה"ק בזה: אמר רבי יהודה, הלכך גדולה צעקה מכולן, שצעקה היא בלב, הדא הוא דכתיב (איכה ב יח) צעק לבם אל ה', וזו קרובה להקדוש ברוך הוא יותר מתפלה ואנחה, דכתיב 'כי אם צעוק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו'] **וזה חשוב יותר מהתפלה שהיא בדיבור בחיתוך אותיות ותיבות שמבינים המלאכים ויכול לחיות קטרוג עליה, לא כן בזעקה הנזכרת לעיל בלא דיבור, השי"ת לבד יודע מחשבותיו ומבוקשו וממלא משאלות לבו לטובה.**

מאור ושמש

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

ותקרא שמו משה וגו' ותאמר וגו' הנה תמצא שינוי בקריאת שם יצחק ויעקב והשבטים כי לכולם יקדים טעם השם ואח"כ השם, ביצחק כל השומע יצחק וגו' (בראשית כא ו) **ותקרא שמו יצחק,** יעקב וידו אוחזת בעקב ויקרא שמו יעקב (שם כה כו), בשבטים כי ראה ה' **ותקרא שמו ראובן כי שמע וגו' ותקרא שמו שמעון** וכן על זה הדרך, משא"כ בקריאת שמו של משה הקדים הזכרת שמו ואח"כ טעם השם. ואולי כי האמהות היו בעלי רוח הקודש, והיו משיגות בחינת השם וקריאת השם היתה למה שהיו מכוונים בו, משא"כ קריאת שם משה מגיד הכתוב כי לא השיגה לידע בחינת השם כי "שמו נפלאות יגיד" וצא ולמד מה שכתב בספר הזוהר (ח"ג רעו:) מה ירמוז שם זה, וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה, ומה שאמרה היא בטעם השם הוא כי מן המים משיתהו, ולא ידעה טעם זולת זה.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. י"ל דדעת האומות דישראל בטלין ברוב לגבייהו, אך ידוע דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואינו בטל ברוב משא"כ אחר דניידי, ולפ"ז אם ישראל יושבין במקומן אין חשש ביטול ברוב, אבל לאחר שנלו הוי ניידי, אבל אינו חשש דמצינו אחד שקול כנגד כו"כ, כמו משה שקול כנגד כל ישראל ואם כן יתכן דהפחות שבישראל שקול כנגד כל האומות ולאו רובא הם, וראיה לזה מהמבואר במדרש כי השי"ת נכנם עמהם במנין להשלים מספר שבעים, ומזה יובן כמה ספון אחד מישראל אם כביכול מחשיב עצמו לאחד מהם, וזש"ה ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, דפירשו מקביעתן ובאו למקום הטומאה ואיך לא חשו דישתקעו בטומאה חי"ו ויבוטלו ברוב, לזה אמר ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש, והלא בפרטן אי אתה מוצא רק ששים ותשע אלא שכביכול השלים המנין, ומזה יובן כמה חשוב אחד מישראל ואם כן אין כאן רוב נגדם.

(ישמח משה)

☆

הבה נתחכמה לו פן ירבה ונוסף גם הוא על שונאינו. אפי"ל לפימ"ש בבכור שור לבאר דברי חז"ל כינוס לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם. כי העולם נידון אחר רובו ועל פי רוב הרשעים בעולם רובא נינהו, ולכן כינוס לצדיקים שהם קבועים ויושבים במקומם וקיי"ל כל קבוע כמחצה על מחצה הנאה להם והנאה לעולם, שמכריעים את כל העולם לזכות דוודאי הקב"ה מטה כלפי חסד, אבל פיזור לצדיקים ואינם קבועים הרי כל העולם מוכרע לכף חובה חי"ו מחמת רוב רשעים, ולכן הושיב יוסף אביו ואחיו בארץ גושן ואת העם העביר אותם לערים, כי אז היו במתי מעט ומצרים עם רב, וחשש שלא ידונו אחר רוב, ע"כ הושיבם במקום מיוחד קבוע בבחינת כינוס לצדיקים, ואת העם העביר לערים למען יהיה פיזור לרשעים, ואז יש לישראל דין רוב כי

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות יה"ק עצי התמרים

טבע הרשע הוא לשנוא הצדיק ולהכותו, וע"ז תמה משה 'למה תכה רעך' הלא אינו צדיק אלא רשע כמוך

ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך. ופירש"י 'רעך'. רשע כמותך. (ובשפתי חכמים שם, מביא בשם המהרש"ל לדייק, דאיך קראו 'רעו' אם זה הי' רשע וזה לא הי' רשע, לכן פי' שגם כן חברו הי' רשע, עיי"ש) **מדברי תורה אשר זכיתי לשמוע מפ"ק אדמו"ר הגה"ק מרן יואל טייטלבוים זי"ע אבדק"ק סאטמאר. שפי' ע"ד הצחות** בכוונת רש"י ז"ל בכתבו רשע כמותך, דהנה דרכי הרשעים ותהלוכתם לרדוף אחרי הצדיק, וצופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, אמנם הפעם הזה הי' שונה דרכי הרשע לגמרי, שכאן רשע הי' מכה את רשע כמותו, ועל כן שאל משה רבינו ע"ה, רשע למה תכה רעך, הלא הוא רשע כמותך, ואין זה מדרכך להכות את הרשע הדומה לך, כן פי' מרן ע"ד צחות ומליצה

אמרי דבש (פרק י"ז, דף קל"א)

הלהרגני אתה אומ"ר, באמירת שם הקדוש, כאשר הרגת את המצרי

ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי, ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. איתא בגמרא, בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה, זמן ק"ש היה, והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, א"ל תלמידיו 'עד כאן', אמר להם, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך, אפילו נוטל את נשמתך' אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנה, ועכשיו שבא לידי ולא אקיימנה, היה מאריך ב'אחד', עד שיצאה נשמתו באחד, (ברכות דף ס"א). **שמעתי ממו"ח זקיני הגה"ק מהר"מ ט"ב זלה"ה** (מרן הגה"ק בעל 'ישמח משה') ע"פ מה דאיתא בכתבי האר"י ז"ל דבשם "תכה", הרג משה את המצרי, שנאמר למה 'תכה' רעיך, ודתן ואבירם אמרו לו 'הלהרגני אתה אומר' כאשר הרגת את המצרי' באמירה בלבד. והנה סופי תיבות של את' ה' אלקיך' הוא גם כן שם "תכה". לכן כשראו תלמידיו של רע"ק שהוא מאריך בתיבת 'אחד', אמרו לו, רבינו עד כאן, למה אתה מאריך בתיבת אח"ד, ולא תרצה לומר להלן הפסוק שלאחריו "ואהבת את ה' אלקיך", שמרומז שם השם תכ"ה בסופי תיבות, שתוכל להנצל בכח שם קדוש זה משונאיך, השיב להם ר' עקיבא, ידעתי מזאת, אבל בכיוון איני אומר הפסוק הזה של ואהבת, מפני שאמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, שרצוני להדבק בו ית' באהבה ומסי"פ.

דברי יחזקאל (אגדות עמו' קג"ן)

קבוע כמחצה על מחצה ומטה כלפי חסד, ולזה אמר הכתוב ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, ובתרגום דלא מקיים גזירת יוסף שיהיו ישראל קבועים במקומם, כי אם לשית עצה לנוד אותן ולפזרן, ולזה ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, בהיותם במקומם קבוע כמחצה על מחצה ומטה כלפי חסד, הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו' ויעבידו מצרים וגו', כל אחד ואחד לקח לו איש ישראל לעבד לו בבית ובשדה, וסוף דבר גם תבן לא ניתן להם ויפץ העם וגו', אין לך פיזור יותר מזה.

(ייטב לֵב)

☆

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. ויבואר ע"פ הידוע שדבר חשוב דרכו למנות ודבר שבמנין יש לו מספר בפני עצמו, משא"כ דבר שאינו חשוב כל כך למנותו כי אם דרכו במדה ובמשקל אין לו מספר כי אם על ידי הצטרפות וריבוי, וכן איש הישראלי העושה רצונו של מקום אז יש לו חשיבות גדול ויש לו מספר בפני עצמו, משא"כ זה שאינו עושה רצונו של מקום שאין לו חשיבות אין לו מספר בפני עצמו, כי אם ברוב עם שיש לכל אחד ואחד מדה טובה ואז יש לכולם ביחד מספר ע"כ, וז"ש ואלה שמות בני ישראל"ל, היינו בעת שיהיו בבחיי ישראל שהוא מדריגה גבוה, ואז קאמר ואלה שמות של כל חד וחד כי יהיי להם שם ומספר בפ"ע, אבן הבאים מצרימה, ירצה שבעת שהיי במצרים שנפלו קצת ממדרגתם כידוע אז את יעקב יכונה למדריגה קטנה, ואז רק איש וביתו באו שלא הגיעו לרבת המעלה שיהיי לכ"א שם ומספר בפ"ע.

(קדושת יו"ט)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. ובמדרש וכי היום באים והלא ימים רבים היו להם שבאו למצרים וכו' מת יוסף נתנו עליהם משוי לפיכך כתיב הבים כאילו אותו היום נכנסו למצרים, והביאור הוא לפימש"כ בש"ך עה"תעה"פ ואת יהודה שלח לפניו שנשתלחה אותה רצועה מא"י לגושן, ואותה רצועה היתה נעלמת ולא היתה נודעת אלא ליעקבובניו, לזה אמרו יבו נא עבדיך בארץ גושן וכו' ולפי"ז יע"א לא נכנס לאויר חו"ל כלל שלא להיטמא מאויר ארץ העמים, אלא היתה רציעה של

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

אף אם מתאספים למען שמו ית', אבל אם ח"ו אינם פרושים מע"ז ומינות, אזי הוא בהכרח שלא באמת, ואינו מרוצה

ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך נהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. פעם אחת כשבא אדמו"ר אחד מארץ ישראל, והאדמו"ר הזה היה אחד מהחותמים שמצוה וחוב קדוש להשתתף בבחירות הטמאים בארץ ישראל, וכמה מבחורי הישיבה הלכו אל שלחנו בליל שבת קודש. **וכשנודע לרבינו דבר זה, רמז להם אז** [פרשת שמות שנת תשי"ח לפ"ק] **בתורתו בשלש סעודות**, וכך דרש ואמר לפרש הפסוק '**בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה**', ואחר שדיבר באריכות בענין ביטול עבודה זרה, הוסיף ואמר (נעתק מן הטעי"פ) : דער בורא כל עולמים איז א מגיד מראשית אחרית, אבער משה רבינו האט דא נאך גארנישט געהערט, ווייל ווילאנג ער האט נישט געזען קיין ביטול עבודה זרה, האט ער (השי"ת) אים נאך גארנישט געווזען דערווייל, **און אזוי ברויך טאקע צו זיין, אז מען זעהט נישט קיין ביטול עבודה זרה, אפילו מען זאגט תורה, איז דאס אלעס גארנישט, עס איז ליגנט און שקר.** אזוי ווי דער פסוק זאגט טאקע דארט (ישעי' א טו-טז) אין זעלבן קאפיטל (וואו ס'שטייט) ידכם דמים מלאו רחצו הזכו (וגו') פארענט (כמה פסוקים לפניו בפסוק י"ג) זאגט דער פסוק 'חודש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה', זאגט רש"י פשט וואס האב איך פון אייערע אסיפות, איר קומט זיך צוזאמען אויף א שבת א חודש, איר קומט פאר מיר "לפני", איך זע אבער אין הארץ האט עטץ אלץ אינזין עבודה זרה, **און ביידע זאכן אינאיינעם קען נישט זיין, אז מ'איז נאך נוטה אין הארץ צו דער עבודה זרה, דאס איז נישט סובל מ'זאל זיך קענען צוזאמען קומען פארן בורא כל העולמים, מ'זאל זיך צוזאמען קומען פאר מיינעט וועגן און אינזין האבן עבודה זרה דאס קען נישט אויסהאלטן**, אזוי טייטשט רש"י דעם פסוק, און אלע מפרשים טייטשן אזוי אויס דעם פשט אויף דעם דרך, זיי טייטשן אזוי דעם פסוק, אז די ביידע אינאיינעם, דאס קאן נישט זיין'.

ואחר אריכות דבריו הקדושים, סיים בדברות קדשו בזה"ל: "דארף מען וויסן אז נאר דער כח התורה דאס קאן מציל זיין אידען און מ'זאל זיך חלילה נישט טועה זיין חס ושלום ולא יעלה על לב לעולם. (שאפשר גאולה בלא זה) **שטייט ארויס אז שבת, חודש, אז מ'קומט זיך צוזאם און מ'האט א מחשבה פון עבודה זרה, שטייט, אז השי"ת זאגט, איך בין ענק מוחל דעם חודש מיטן שבת, אזוי שרייט געוואלד דער פסוק, וואס ברויך מען מער**, מחשבות עבודה זרה בעוה"ר חס ושלום וויסט דאך יעדער ווי **רוצה זיין אין א מלכות המינות וואס ס'איז דא דערינען בעוה"ר עבודה זרה ממש, ס'איז נאך ערגער, ס'איז עבודה זרה מיט מינות, מיט אלעס, אז מ'איז חלילה נוטה צו זיי, ברויך מען נישט זייער דאוועגען, מיט זייערע שבתים, מיט זייערע אסיפות.** זאגט דער פסוק בפירוש "**און ועצרה**", אפילו זיי זענען זיך מאסף "**לפני**" אפילו גאר פארן בורא כל עולמים'ס וועגן אז מ'איז זיך מאסף, ווייל די מחשבה איז אבער נוטה לעבודה זרה (אינו מרוצה לפניו ית'). **"השי"ת זאל העלפן מ'זאל האבן די זכי' מ'זאל זיך פורש זיין פון אלע דרכי עבודה זרה פון דרכי המינות, מ'זאל האבן די זכי' מ'זאל זיך מדבק זיין אין דרך האמת".**

זכר צדיק לברכה (אות תתקי"ט)

א"י מתקפלת והולכת לפניו והוא בתוכה, וכן כשהוליכהו לאחר מיתהההיתה מתקפלת והולכת עמו, וזהו שרמז לו אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה ע"כ, וזש"ה הבאים מצרימה וכו' מת יוסף כאילו אותו היום נכנסו למצרים, וכי תימא הלא באו ולא כעת כאשר מת יוסף, לזה אמר את יעקב איש וביתו באו, שמתחלה כאשר באו עם יע"א גם ביתו הלך עמו מא"י והיי שם קדושת א"י, ורק עכשיו נכנסו למצרים.

(דברי יואל)

☆

ויהי כל יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים. ופירש"י להודיעך דקתו של יוסף הוא יוסף הרועה את צאן אביו הוא יוסף שהיה במצרים ונעמה מל ועומד בצדקו, יתבאר עפימ"ש בתפארת שלמה דהצדיק נושא ומעלה תורתם ותפילתם ותשובתם של ישראל לשמים, וכ"ז יעקב היה קיים היה הוא מעלה אותם בכל ענינים, ואחר מיתת יעקב ידעו כי יוסף הוא הצדיק הדורורצו שהוא יעלה תורתם ותשובתם ע"ש, והנה בדברי יחזקאל כתב לפרש החרוז הוא אשר דיבר לעם סגולתו שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, כי דיבור הוא לשון מנהיג כמו דבר אחד לדור, כלומר הוא אשר ראוי מנהיג לבני ישראל, שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, מי שהוא זהיר לקדש את עצמו מעת בואו לעולם הזה ועד צאתו ע"כ, וזש"ה ויהי כל יוצאי ירך יעקב שבעים נפש, שכולם היו תחת השפעת יעקב אביהם כי הוא העלה את תורתם ועבודתם לשמים, ולאחר מיתתו בחרו ביוסף להיות מנהיגם ולהעלות עבודתם לשמים, מאחר ויוסף היה במצרים וכפירש"י שהיה צדיק מעיקרא ונשאר גם אח"כ בקדושתו, בבחי שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, ולזה בחרו דוקא בו להיות מנהיגם.

(ברך משה)

☆

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. וברש"י כתב אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן, נראה בהקדם מה שפי' השל"ה עה"פ וזכרתי את בריתי יעקב, וקשה הא פסוק זה של נחמה ואיך בא בתוך הקללות, וי"ל כי אף זה הוא מתוכחת מוסר כי אינו דומה רשע בו רשע החוטא, לרשע בן צדיק שראה אביו מתנהג בחסידות, וכן אינו דומה מי שהוא דר במקום מכוער למי שהוא דר במקום תורה, וע"ז אמר ה' אזכור לך אלו הדברים שאתה מזרע אבות הקדושים, וגם הארץ אזכור כי נתתי לך ארץ ישראל שאוירה מחכים ע"כ, ובזה פי' בעצ"ח מה שהתפלל יעקב בסודם אל תבא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי, שהתפלל שלא יזכר להם בחטאתם חי"ו שהם מבניו ועי"כ יגדל אשמתם, וז"ש ואלה שמות בני"י הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו, דהיינו שכי"ז שהיו במצרים היו עם יעקב אבינו משום דבני"י במצרים היו מצוינים וכשרים והיו ראוי להם שיזכר עליהם שמו של יעקב אביהם ושמות השבטים כאשר מונה והולך, ולזה נתכוון רש"י שמנאן במיתתן להודיע חיבתן, היינו להודיע חיבת האנשים החיים דאל"ה מוטב שלא יזכר שמותם שלא להוסיף על עונש עליהם כאשר בקש ובסודם אל תבא נפשי, משא"כ כאשר הולכים בדרך הישרה אז אע"פ שמנאן בחייהם ראוי להזכירם גם במיתתן להודיעי שבח בניהם ההולכים בדרכיהם.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ה "עצי התמרים

בעת שנתמנה אבי הגה"צ רבי אלעזר ניסן זללה"ה לאב"ד סיגוט ונסע עמו ק"ז הישמח משה זללה"ה ללוותו ונתקבצו אז אלפים רבים מישראל ויצאו לקבל פניו בבגדי שבת ויו"ט והאי סבא קדישא בכה מאוד ע"ז הכבוד ואמר או לו למי שהעולם מטעין בו, אז פתח אבי ז"ל את פיו בחכמה ואמר לו שהכבוד הזה נותנים לו עבור תורתו בשביל שהוא ת"ח ומייגע א"ע בתורת ד' ונחה דעתו של זקיני היש"מ ונענה נחמתני בני נחמתני.

ואמר לפרש את הפסוק (תהלים טז, ח) שויתי ד' לנגדי תמיד וגו' לכן שמח לבי ויגל כבודי עפי"מ שפי' הרמב"ם הכתוב למען יזמרך כבוד ר"ל שאם נותנים כבוד להקב"ה, אזי הכבוד מזמר ומשבח על שהגיע להקב"ה לא כן כשנותנין כבוד לבנ"א עכ"ד לכן כשחולקין כבוד לאדם צריך להבין שלא בשביל עצמו הוא זה אלא בשביל שיש בו תורה ויראת שמים וצדקות וכל זה מתת אלוקים הוא ולכן צריך שיעלה הכבוד ההוא להשי"ת ויאמר שהכבוד אינו שלו אלא של הקב"ה ואז יגל הכבוד ויזמר. וז"ש דוד מלך ישראל כשחלקו לו כבוד שויתי ה' לנגדי תמיד לדעת שהכל מידו והכל שלו כדכתיב לך ד' הגדולה והגבורה וגו' לכן שמח לבי ויגל כבודי שאינו לעצמי אלא של הקב"ה זה תוכן דבריו ז"ל שאמרם ברשפי אש.

וז"ש **שלח נא ביד תשלח** ופרש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן ויחר אף ד' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו וגו' ואתה תהי' לו לאלהים, ולכאורה צ"ב מה התשובה שהשיב לו הקב"ה אך לדרכינו יובן דמשה היה סבור שיהא אהרן מיצר על גדולתו וע"ז אמר לו השי"ת הלא אהרן אחיך הלוי וגו' הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, ולא יהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה והטעם כי ואתה תהיה לו לאלהי"ם לרב ולשר כפרש"י וגם לאלהים קודש והכונה שאהרן יודע שאין גדולתך לעצמך כי אם לאלוקים וע"כ לא יקנא בך ואדרבה ישמח בלבו.

(ייטב לב)

קדוש יאמ"ר

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

הרב הקדוש מראפשיץ (זרע קודש בע ד"ה וזהו) פירש: 'תחלה למקרעי קודם זכר ליציאת מצרים' (קידוש), כשיתמיל להתחזק בדרך הקדושה, לך כי הוא קשה מאוד מפני גודל התגברות הטומאה, הסגולה לזה 'זכר ליציאת מצרים', על ידי זכרון יציאת מצרים יתחזק לבך ובטחונך בה', כי גם אם היו ישראל משוקעים בשורש הטומאה ערות הארץ, ועשה ה' עמהם נסים ונפלאות להוציאם, ונתרוממו בקבלת התורה למדריגה גדולה למעלה מהשגה אנושית; ועל כן הפרשיות הללו שנזכר בהם גלות מצרים, ולזה שלחמו כוחות הטומאה בישראל, והוציא ה' את ישראל מיד, וזכו לקבלת התורה, "הקריאה היא מעורר הזמן, והמה מסוגלים בכח זכרון יציאת מצרים, להתגבר על כוחות הטומאה הלוחמים בבני ישראל". (ויחי תקסז)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. מתחיל בלשון הוה בעמרו 'הבאים', ומסיים בלשון עבר איש וביתו 'באו'. ורצה לומרו (בראשית רבה ס): הלו שבשם רבוע תיבות דהוסלכו ליאור, ועלו בזכותו של משה, שם היו השבטים רבוע נפשות ליציאת מצרים וקבלת התורה; **ובמוז הקודם** כתב: מי לפשר לומר דהם היו דור המדבר ממש, לפי כן הגיעו כולם לערך שלושים של משה שהיה בן שמונים בזמן יציאת מצרים, ובשעת דור המדבר נמנו מבן עשרים ולמעלה, ועליהם אמר משה (במדבר יד): 'פגר מלות בלך רגלי העם אשר שבע בקרבו'. הלא נפשות הלו הילדים היו משורש השבטים רבוע נפשות של דור המדבר, שכבר התגלגלו לבוע בעולם בזמן לידת משה בהיותם משוערבו, הלא שהרבה מהם מתו ומתגלגלו עוד הפעם שמוך לזמן הגאולה, ולז נגאלו על ידי משה; וזהו מה שמסיים בלשון עבר, לפי שכבר **באו** למצרים עם יעקב, חזרו בגלגול אחת ובאו עוד הפעם למצרים, וממילא בגלגולם השני כבר היה זמן רד **הבאים**, משעת שבאו בפעם הראשון עם יעקב למצרים. (דברי יואל)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. וכי עכשיו באו למצרים, והלא כבר באו זמן רב קודם (מדרש). לך שבני ישראל פרו ורבו למאוד כשמי יעקב, עם כל זה לא פגם לך אחד מהם בקדושתו (ויקרא רבה לב). נמצא לכל זמן שהיו עדיין יעקב ויוסף והשבטים עמהם, היו אלפים כוחות הקדושה למאוד, עד שנשפע על ידי זה קדושה גדולה גם לבני ישראל שהיו עמהם בשורו הדור, אבל לאחר שמת יוסף וכל אחיו נסתלקו כוחות הקדושה, והתחילו להתדבק בדרכי המצרים, ובשעת כבר התחילה הירידה לעט תיקף כשנסתלק יעקב. ולכן אחר שנאמר הסתלקותו של יעקב, כתיב **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה**, שדייקא אז באו למצרים ערות הארץ. (טיב לבב)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. וכי עכשיו באו למצרים, והלא כבר באו זמן רב קודם (מדרש). כל זמן שיעקב היה בעולם הגין עליהם כח קדושתו, ולא היה שלטי שיעבוד מצרים כלל, אבל לאחר הסתלקותו נשתעבד עיניהם ולבם של ישראל מלרות השיעבוד וטומאת מצרים, ונתגדל שלטי בכל דור ודור, לאחר הסתלקותו של יוסף נתקטן כח הקדושה ביותר, על כן לעומת זה נעשה שיעבוד זה גדול יותר, שהיו הרבה מישראל שעד אז עדיין לא נתפשו בטומאת מצרים, והן עתה נפלו בזה. וכן היה בשעה שנסתלקו כל השבטים, שנתפשו ברשתם עוד הרבה בני אדם מחרים, וכן היה בכל עת דור אחר דור, שהתחיל מחדש גלות ושיעבוד קשה, שנתפשו בזה תמיד יותר מישראל. וזהו **ואלה שמות בני ישראל 'הבאים' מצרימה** לשון הוה, שהיו תמיד בבחינה כאילו עכשיו הם בחים מצרימה, דתמיד בהתקטנות הקדושה ניתוסף שיעבוד מחדש, ונדמה להם בכל פעם כאילו עכשיו באו, וכל זה התחיל רק לאחר הסתלקותו של יעקב, אבל **את יעקב איש וביתו באו**, כל זמן שהיו עם יעקב לא באו למצרים רק פעם אחת בלבד. (טיב לבב)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. כשנדיקים פוטרים פורענות מה לעולם, וטובה מסתלקת מן העולם (תוספתא סוכה ג). הנה על ישראל היה שטר חוב לקיים גזירת ועבדום ועינו לחומם מרגע מאות שנה (בראשית טו), ולא נתפרש כמה ימי העבדות והעינוי, ולא היה גזירת עבודה ועינוי על מרגע מאות שנה, שהרי אמרו (תוספות שבת יב:): שהגלות התחיל משעת לידת יצחק; ולא היה שם עינוי כלל. והרמב"ן (לך) כתב: הגזירה קמי על כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, וגם ועבדום ועינו חומם בחלק ממנה; ואפשר שהיה תלוי ועומד כמה יהיה זמן העינוי, כיון שלא נתפרש בגזירה והיה תלוי בזכות הדור, אם כן נראה לכיון שהסדיק מסתלק מן העולם פורעניות מה לעולם, ומדת הדין ממותה בעולם, ואפשר שמיכף אחר פטירתו של יעקב התחיל השיעבוד בפועל, שהיה מקום למדת הדין לקטרג מלד הגזירה, אלא שיוסף בכותו הגדול ביטל הגזירה ומתבטל השיעבוד, וכן כשמתלק יוסף חזרה מדת הדין לקטרג, והתחילו המצריים לשעבדם, אלא שהשבטים ביטלו את הגזירה, ואחר שנסתלק כל אותו הדור, ולא היה נמצא בדור שיהיה בכותו לבטל את הגזירה, אז לא יכלו לבטוח את הגזירה עוד. וזהו **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה** בלשון הזה, שאחר הסתלקות יוסף התחיל השיעבוד, ונדמה להם כאילו עכשיו באו למצרים, אבל אחר כך חזר הדבר לקדמותו, וזהו **את יעקב איש וביתו באו**, שהשבטים ביטלו את גזירת השיעבוד, וחזר להיות כמו שהיה בזמן שבאו את יעקב, שהיו ישראל אז ברוח הטעלה. (דברי יואל)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. יש לדקדק על כפל הלשון 'הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו'. והאור החיים הק' כתב: לא לרמז שברוגם באו לסבול עול הגלות, והרמיז שאחר מות שבטים ועלו לכנען, חזרו פעם שנית כאמור בפרשת ויחי, וזהו 'הבאים מצרימה את יעקב', ועתה מחדש 'איש וביתו באו', לאחר שעלו משם חזרו ובאו איש וביתו; ולפי זה יש להבין, דהלא בפעם הראשונה שבאו למצרים עם יעקב, בודאי גם באו ברצון לקיים את מצות ה' בגזירת הגלות, ומיזו רבותא הוא במה שבאו אחר פטירתו. ויובן במה דאמרו (ברכות לג:): אין לנבי משה ירושה מילתא זוטרתא היא; ומולדות **יעקב יוסף** (תולדות ד"ה וכל) כתב: שהכוונה על מותו הדור שהיה לנבי משה, שמלכם היתה הירושה מילתא זוטרתא; וכמו כן נראה דכל זמן שהיה יעקב חי, לא היה רצותא מה שבניו נמשכו אחריו לקיים רצון ה' לקבל שוד הגלות, אבל עכשיו כשמת יעקב, ואפילו הכי חזרו למצרים וקבלו את עול הגלות, זהו כבר רצותא גדולה. וזהו **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה**, וזה קאי על הזמן שאחר פטירת יעקב, שקיבלו עליהם את עול הגלות, ולכאורה מהו הרצותא עכשיו יותר מפעם הראשונה שגם הן באו ברצון, על זה אמר **את יעקב איש וביתו באו**, שאז באו ביחד עם יעקב, ולכן אין זה רצותא כל כך שקיימו את גזירת ה' ברצון. (משך)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. הענין שקרא ירידתם למצרים 'הבאים', והוה ליה למימר בשון 'ירידה', דהנה מעת שנמכר יוסף למצרים ועד עכשיו עברו כ"ב שנים, וכבל אלו השנים לא העמיד יעקב יומר משבעים נפש, ורק אחר שירדו למצרים פרו ורבו מאוד, ואמרו (בראשית רבה עט): לא נפטר יעקב עד שראה שבים רבוא מבני בניו; ובודאי יבנס טעמים במוספים וכך היה לשונו ה', ובאלו י"ו שנים שהיה במצרים נתמנכו שם שבים רבוא תינוקות של בית רבן על ברכי התורה והילמה, והיה שם השראת השכינה בבחינה גדולה שלא היה לוגמתו בארץ ישראל, כדאמרו (מיכה רבה ו): בא וראה כמה מביאין תינוקות לפני ה', בלמה שהלדין ולא בלמה שכינה עמהם, בלו משמרות ולא בלמה שכינה עמהם, וכיון שבלו תינוקות בלמה שכינה עמהם; נמלא דמפני שהיה **את יעקב מיש וביתו בלו**, שהלדין את בני ביתו ושבים רבוא מישראל בתינוק קדוש וטהור אף בתוך מלרים ערות הארץ, לכן לא היו בבחינת 'יורדים' רק **הבאים**, שהשכינה שם הוא בתקום תינוקות של בית רבן. (דברי יואל)

את יעקב איש וביתו באו. נשתלחה לשועה מארץ ישראל לגושן, ומארץ גושן שבארץ ישראל הלך עמו למלרים (ס"ך ויבס). וזהו **את יעקב מיש וביתו בלו**, שמתחלה כשבאו עם יעקב בם **ביתו** הלך עמו מארץ ישראל, והיה שם קדושת ארץ ישראל. (דברי יואל)

ואלה שמות בני ישראל

פע"א בא חסיד אחד להרה"ק בעל "תפארת שלמה" ומסר לו פתקא כנהוג, אח"כ אמר להרה"ק: בהיותי בדרך פגשתי באיש אחד וביקש ממנו שאזכיר לפני הרה"ק חולה אחד הזקוק לרחמים, ואמר לי את שם החולה ושם אמו, אבל מחמת טרדותי שכחתי את השמות, שתק הרב כמה רגעים, ואחרי כן אמר להאיש: אולי כך הוא שם החולה, נענה החסיד בהתפעלות ואמר: כן רבינו, כן, חזר הרב ושאל: ואולי שם אמו של החולה כך הוא, כן - נזכר החסיד, והשיב מתוך התפעלות עצומה - וודאי כן, וכל העם העומדים בשעת מעשה, השתוממו מאוד לראות את רוח הקודש של בעל "תפארת שלמה", כשראה הרה"ק את תמהונם, נענה ואמר להם: היודעים אתם מנין אני יודע את שם החולה ושם אמו, יש לנו חומש המתחיל ב"ואלה שמות בני ישראל" ושם נמצאים כל השמות של בני ישראל, ומצאתי שם גם את השמות של החולה ואמו. (שיחות קודש)

של נעליך מעל רגליך

פעם נתוועדו הרה"ק מראפשיץ זי"ע עם הרה"ק הבני יששכר זי"ע בעת שהי' סכסוך גדול ביניהם בעניין מסויים, והרה"ק מראפשיטץ הקפיד מאוד על הרה"ק הנ"ל והזכיר מאמר הגמ' נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות וכו', ותוך כדי דיבור הסתכל על פירות שהיו מונחים על השולחן לפניהם, והפירות נעשו לאבק, ובכך רצה לרמוז להרה"ק הנ"ל שבכוחו להופכו לגל של עצמות ח"ו. והבני יששכר אחזו חיל ורעדה וענה להרה"ק מראפשיטץ הנה איתא באבות (פ"ב מט"ו) הוי זהיר בגחלתן שלא תכווה שנשיכתן נשיכת נחש ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכו', נמצא שצדיקים בכוחם להעניש בג' אופנים הנ"ל שראשי תיבות שלהם הוא: נעל דהיינו נ'שיכה ע'קיצה ל'חישה. ובזה יובן שע"כ כשמשרע"ה נשלח להנהיג את ישראל במצרים אמר לו הקב"ה: של נעלי"ך מעל רגליך, דהיינו כשרוצים להנהיג את ישראל צריכים להסיר ההקפדות וכדו' המרומזין בתיבת נע"ל, ובזה נחה דעתו של הרה"ק מראפשיטץ זי"ע ונתפייס עמו, ודפח"ח. (עשר צחצחות)

וירא כי אין איש

שמעתי בשם הרב הקדוש מו"ה ברוך [ממעזבוז] זצ"ל, שפעם אחת באו אצלו אנשי עיר אחת על שבת קודש משבתות השנה, שיעשה להם טובה על דבר הנגישות ועול הנוגשים שיש להם ממושל העיר, שהוא רשע גמור ועשה להם רשעות גדולות עד אשר לא יוכלו שאת, ויבוא לשבות אצלם על שב"ק ועי"ז יוכל להכניעו. והשיב להם זה הפסוק. וירא כי אין איש וגו' רמז לשר העיר שאינו איש כלל, ולא תואר אדם לו, ויך את המצרי כלומר להכות את המצרי הרשע אין ההכרח דווקא לעשות בו פעולה בשבת קודש, אך ויטמנהו בחול שהטמין אותו להניחו לימות החול, שגם בימות החול יוכל להורידו ולהשפילו עד שאול תחתית, עכ"ד. (באר משה)

אכן נודע הדבר

מספרים על הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע שהיה בא לפניו משפט שני אנשים, אדון עם עבדו, אשר באו ממדינה רחוקה, אחד אמר אני האדון והאחר עבדו, והאחר אמר בהיפוך, והרה"ק עשה בחכמה וציווים לצאת החוצה, וכאשר יצאו ועדיין לא הרחיקו קרא ויאמר העבד יבא נא הנה, ופנה העבד אחרי קול הרב לשמוע אל דבריו, מיד הבין הרב כי הוא העבד. כעין זה היה כאן, כי משה רבינו ראה שני אנשים נצים ולא ידע מי הצדיק ומי הרשע, אך כאשר אמר להם רשע למה תכה רעך, הרים אחד קולו להשיב בעזות, הבין מזה כי הוא באמת הרשע, ויאמר אכן נודע הדבר. (קרן לדוד)

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וישרים, ברדך צחות ומליצה נאמרים

הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. י"ל בדרך צחות, שפרעה הרגיש שיש לישראל רבי ומנהיג, ועל ידי זה הם עצומים באמונה שרבם נותן להם התאמצות וכח באמונת השי"ת, ע"כ אמר 'הנה עם בני ישראל רב', יש להם רב, וע"י כך 'ועצום הם ממנו', לכן אמר הבה נתחכמה לו, ודרשו חז"ל בואו ונתחכם למושיעם של ישראל, ר"ל להפריד אותם מרבם, ואמנם העיד הכתוב 'וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ', בהתחזקות באמונה ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

שארית מנחם

ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם. יש לומר בזה על דרך הלצה: שירא מהם מחמת שנטבעו במצרים בעמקי הקליפות ובמידת גדלות והתפארות, והוא שאמר 'ואמרו לי' דייקא 'מה שמו', היינו שהם יאמרו לי שמו של הקב"ה, שיודעים אותו יותר ממני, 'מה אומר אליהם' איך אוכל שוב לפתוח פי לדבר אליהם בשמך הגדול לגאול אותם ממעמקים.

דגל מחנה אפרים

וייטב אלהים למילדות וירב העם ויעצמו מאוד. י"ל ד שלא הזכיר במאי הטיב למילדות, כ"א בפסוק השני, ויעש להם בתים וכדפי' רש"י בתי כהונה ומלכות, וגם זה דרש רחוק והוא רק רמז על העתיד, ועכ"פ צריך להיות מפורש מהו ההטבה, ותו קשה הלא לעיל כבר כתיב ששה לשונות "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד" וזה מרמז על ששה בכרס אחד וא"כ מה צריך לכפול כאן וירב העם ויעצמו מאוד, ועוד האי מוסיף גורע הוא שלא הזכיר אלא ג' לשונות "וירב ויעצמו מאוד", וי"ל דהנה אחז"ל במס' סוטה ותחין את הילדים שהי' מספקות להם מים ומזון, פירש"י שהי' טומנות הילדים בבתיהן ושם הי' מספקות להם מים ומזון, וצ"ע מה צורך להטמנה הלא עדיין לא נגזר כל הבן הילוד, ועוד הרי קמן שפרעה הרגיש ותחין את הילדים, על כן נראה כיון שהי' מפורסם שבנ"י יולדות ששה בכרס אחד, ע"כ כשהתנצלו המילדות שבטרם תבא אליהם המילדת וילדו, התינח ב' וג' ילדים שפיר, אבל להוליד כל ששה הילדים בטרם תבא המילדת זהו תירוץ דחוק, ע"כ הטמינו ג' בבתיהם וג' הניחו אצל האם, ואמרו טרם באנו אליהם כבר ילדו ג' והנשארים ילדו אח"כ והמיתו אותם, והנה המלך חשש שמא שקר ענו והטמינו הילדים בבתיהם במטמוניות במחילות במרתפות ומי יכול לידע מטמוניות של חבירו, ע"כ ויהי כאשר יראו המילדות את האלהים ויעש להם המלך בתים שם ישכנו המילדות, ואל בתיהם לא יבואו כ"א אשר עשה להן המלך ושם לא ידעו להטמין, והנה אז אחד ששכנו בבתי המלך אילו היו הנשים יולדות ששה בכרס אחד והי' המצריים מוצאים ששה ילדים, והי' איגלאי למפרע שגם הראשונים לא המיתו ג' מהם אלא הטמינם, ע"כ וייטב אלהים למילדות שכל אותו הזמן לא ילדו כ"א ג' בכרס אחד והיינו וירב העם ויעצמו מאוד, רק ג' לשונות, וכשמצאו המצרים רק ג' ידע שהמילדות המיתו ג' שהרי לא הי' להם מקום להטמין בבתי המלך, ולפי"ז כך שיעור הכתוב וייטב אלהים למילדות שלא הי' אז לישראל רק ג' בכרס אחד, וטעם הטובה הזאת הוא, כי ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם המלך בתים שלא יכלו להטמין ע"כ הי' צריכין להטבה כנ"ל.

(חתם סופר)

☆

שלח נא ביד תשלח. במדרש פליאה איתא שלח נא ביד תשלח ביד ר' עקיבא, והיא פלאי, והנל"פ עפי"מ דאיתא (קדושין נ"ז.) ר' שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש עד שבא ר' עקיבא ודרש לרבות תלמידי חכמים, ולכאורה קשה למה דווקא ר' עקיבא דרשו, ועוד למה כתיב עד שבא, היה לו לומר עד שדרשה, כמו עד שדרשה בן זומא, אכן י"ל ע"פ מה שאי' במדרש שעשרה הרוגי מלכות היו נגד עשרה שבטים שמכרו את יוסף, אך באמת היו רק תשע אלא שצירפו להקב"ה ולכן היו עשרה ור' עקיבא שהיה מן הגרים היה כנגד הקב"ה, ולפי זה ראיתי לפרש מאמה"כ (ויקרא כ"ז ל"ב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לה', היינו נוטריקון ו'כי ל'מה מ'ת ע'קיבא ש'היה ר'ועה ב'קר ו'צאן, דהיינו שר"ע לא היה צריך למות כיון לא היה רק תשע שבטים, והתירוץ הוא "כל אשר יעבור" מן העולם "תחת השבט" במקום השבטים שמכרו את יוסף, "העשירי" היינו ר' עקיבא, "יהיה קודש לה'" במקום הקב"ה, ולפי"ז יתבאר ר' שמעון העמסני היה ירא להשוות ת"ח להקב"ה לכן פירש "עד שבא ר' עקיבא" אחר שראה שר' עקיבא היה נגד הקב"ה ויכולים להשוות ת"ח להקב"ה "ודרש" גם ר' שמעון היה כבר יכול לדרוש, וזה שאמר משה שלח נא ביד תשלח דהיינו שתשלח ביד מי שיהיה נחשב כמוך דהיינו ר"ע שהוא במקום הקב"ה.

(פרדס יוסף)

דורש טוב

למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני, וברש"י למה הרעתה **וא"ת מה אכפת לך, קובל אני על ששלחתני, התמיהה גלויה** האיך יעלה על הדעת שמשה רעיא מהימנא שמסר נפשו תמיד על בני ישראל, לא יכאב לו צערן של ישראל, **ותו קשה** אמאי אם לא אכפת לו יהיה לו טענה על ששלחהו.

ונראה דהנה באמת אמר הקב"ה, וגם את הגוי אשר יעבודו 'דן **אנכי**', משמע שבכבודו ובעצמו ידון את המצרים ויפדה את ישראל ולמעשה שלח את משה, **והטעם** הוא משום שיצאו ישראל ממצרים קודם זמנם, והבטחת השי"ת 'דן אנכי' היתה רק אם יגאלו בזמנם הנכון, **אך אם נימא** כדעת הסובר שקושי השעבוד השלים את הזמן של ארבע מאות שנה אז הדרא קושיא לדוכתא אמאי שלח שליח ולא גאלם הקב"ה בעצמו, **וזה שאמר משה למה הרעותה לעם הזה, והלא הם סובלים צער למעלה מנשוא.**

וא"ת מה איכפת לך והלא עי"ז יצאו קודם זמנם דקושי השעבוד ישלים, קובל אני 'על **ששלחתני**' ולא תפדה אותם בעצמך, **שהרי קושי השעבוד משלים הזמן ושפיר צריך אתה לקיים ההבטחה של דן אנכי. כיון שהזמן הנכון הוא.**

(חתם סופר, הובא בכתב סופר)

'בָּנָיו' לשון רבים, שני פשטים האם אליעזר כבר היה נולד אז

וַיַּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אַרְצָה מִצְרָיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: (פרק ד פסוק כ)

וטעם ויקח משה את אשתו ואת בניו. כמו ובני פלוא מליאב (במדבר כו ח), כי לא היה לו רק גרשום, כמשל הזכיר הכתוב (לעיל ב כב)[א], ואליעזר נתעברה ממנו בדרך. או במצרים אם הלכה אם[ב].

ויתכן, כי קודם הדבור הגדבר לו בהר האלהים, לא נולד לו רק גרשום. מבל היתה לפורה הרה. ובמשל אב לא יתר חותנו יללה, ובעבור כי היה דבר המלך נחוץ, לא מל לותו, ולא קרא לו אם. ובדרך, כמשל מלה לותו למו, לא קרלה לו אם, כי מאה היה נפגש מן המלאך. ולחרי לבתו למצרים, ורלה שנגל מבל המבקשים לת נפשו, אז קרא לו אליעזר, 'כי אלהי לבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה' (להלן יח יו"ט). וכך הזכירו רבותינו כי הגמול הזה הוא לאליעזר (שמו"ר ה ח)[ג]:

'וַיָּשָׁב', לשון יחיד שני פשטים האם משה שב לבד למצרים

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אַרְצָה מִצְרָיִם... (שם)

וטעם וישב ארצה מצרים. עם הנזכריס[ד]. ורבי לברהם לומר, ושב מלה מלריס הוא לבדו שב, כי כמשל פגש השם משה נמול מליעזר, ובהתרפאו שבה לפורה עם בניה לל מביה. ויתכן זה כי בעבור שנימול מליעזר, לא היה יכול להביילו בדרך עד שיתחזק היטל. ולא רלה לעכב שליחותו של הקב"ה. ולכן עזבה במלון, ומוה לותה לשוב לל בית מביה בהתרפאו. וזהו שנלמר לחר שלוחיה[ה] (להלן יח ב).

גם שפשר שהלכו למצריס, ובמשל נתעכבו שם, נכספה לל מביה, ושלחה עם הבניס. וזה טעם 'שלוחיה', כי פחד יתרו, שמא היה לעתו לגרש לותה[ו]. ובמלה שמות רבה (ל ז), ויולד משה, להיכן הלך שהלך ליטול לשתו ובניו, לומר לו יתרו להיכן לתה מוליכן, למצריס. לומר לו, משהם מבקשים לגלות לת מוליכן למצריס, לומר לו, למחר עתידין לגלות ולעמוד על הר סיני ולשמוע מפי הגבורה שנכי ה' ללהיך שלא הומלתיך מלרץ מצריס וכני לא יקמעו עמהס, לומר לו יתרו לך לשלום. ועל לעתס רלוי שנפרע לחרי שהסכימו בכך שהו הקב"ה שיקלים עלתו ויבוד למצריס עם בניו ולשתו כמשל פילקתי (בפסוק יט)[ז]:

מעשה חש"ב

א לפי פ' זה עדיין לא נולד אליעזר באותו שעה, וכוונת הכתוב, ואת 'בניו', היינו גרשום לבד, ומה שנאמר 'בניו' בלשון רבים, שכן מצינו בעוד מקומות שקורא הכתוב על בן אחד בלשון רבים 'בני'. ולפי זה הנאמר לקמן (פסוק כד) 'ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה' היה עם בנו גרשום, מכיון שאליעזר עדיין לא היה נולד אז.

ב רבינו (לקמן) מפרש בשני אופנים המשך הכתוב 'וישב' ארצה מצרים, שנאמר בלשון יחיד, האם משה הלך לבד, או שהלך עם משפחתו למצרים, וזה כוונת רבינו שנתעברה מאליעזר בדרך, וזה לפי האופן שהיא לא הלכה למצרים, או שנתעברה במצרים, לפי האופן שהלכה למצרים.

ג לפי פירוש זה כבר היה נולד אליעזר באותה שעה, ולפי"ז א"ש לשון הכתוב 'בניו' בלשון רבים, שלקח משה את שני בניו, גרשום ואליעזר. ומכיון שהיה נחוץ בדבר המלך לשוב למצרים לא מל אותו עדיין, ובדרך מלה אותו אמו, ועדיין לא קרא לו שם, מכיון שמשה נפגש עם המלאך, ורק אחרי שכבר היה במצרים וראה שניצל מכל המבקשים את נפשו קראו 'אליעזר', כי אלקי אבי בעזרי ויצילנו מחרב פרעה.

ולפי זה הנאמר לקמן (פסוק כד) 'ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו, ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה', היה עם אליעזר, וכפירוש רש"י (שם).

ד לפי פירוש זה שב למצרים עם אשתו ובניו, ואע"פ שנאמר 'וישב' לשון יחיד, שמשמע ששב לבדו, הכוונה ששב עם הנזכרים היינו עם אשתו ובניו. והטעם שנאמר בלשון יחיד, משום שהכתוב מיירי ממשה שהוא היה שליח ה' ללכת למצרים.

הטעם למה לא התפלל משה שיסיר ממנו כבדות פיו, ולמה לא ריפא אותו הקב"ה

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי גַּם מִתְּמוֹל גַּם מִשִּׁלְשֹׁם גַּם מֵאָז דַּבֶּרְךָ אֶל עַבְדֶּךָ כִּי כְבַד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן אָנֹכִי: (פרק ד פסוק י)

גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך... והנה משה מכוד חפצו שלא ילך, לא התפלל לפניו יתברך שיסיר כבדות פיו. אבל טען לחכי שלא הסירות כבדות פי מעת שדברת לי ללכת, אל תאמני שאלך, כי לא יתכן למחון הכל, לשלוח שליח ערל שפתים למלך עמים. והקב"ה, כיון שלא התפלל בכך, לא רצה לרפאותו, אבל אמר לו אנכי אהיה עם פיך והורתיך אשר תדבר (פסוק י"ב), שיהיו דברי אשר אשים בפיך במלות נכונות שתוכל לבטא בהן יפה:

ובמלה אמות רבה (ג כ) אמרו, אמר לו אם אתה אומר אינך דבריס אל תחוש, הלא אני ברואתי כל פיות שבעולם ואני עשיתי אלם מי שחפצתי וחרש ועור ופקח לרואיה ופקח לשמיעה, ואם חפצתי שתהיה אים דבריס, היית, אלא לעשות כך אני חפץ. ובעת שתדבר יהיו דבריך נכונים שאני אהיה עם פיך. הלא הוא לכתיב (בפסוק יב) ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך. ולפי זה נראה בעיני שלא רצה להסיר ממנו כובד הפה בעבור שהיה בו ממעשה הגס שספרו רבותינו (בשמו"ר פ"ד ס"ו) שמירע לו עם פרעה.

והנכון בעיני שאמר ה' למשה מי שם פה לאדם או מי יקוס אלם הלא אנכי ה' עושה כל, ובידי לרפאות אותך, ועתה כיון שלא תלוה ברפואתך ולא התפללת לפני על זה, לך אל אשר אני אמרה לך, ואנכי אהיה עם פיך ואלמיח שליחותי. גם אפשר שיהיה רמז מ"ויחר אף ה' במשה" (פסוק י"ג) שלא רצה לרפאותו ושלחו על כרחו [ח]:

מעשה חש"ב

ה לפי פירוש זה, משה שב למצרים לבד, וא"ש לשון הכתוב 'וישב' בלשון יחיד. ואשתו ובניו לא שבו למצרים, מכיון שנימול אז אליעזר הם נשארו שם במלון עד שיתרפא, ואז שלחה לבית אביה. ומשה שב למצרים שנזדרז לקיים שליחותו.

ו לפי הפירוש הקודם כוונת הכתוב 'אחר שלוחיה', היינו אחר ששלחה לבית אביה. שצוה אותו לשוב אל בית אביה אחר שיתרפא אליעזר. אבל לפירוש הזה ששבה למצרים, ואחרי זמן רצתה צפורה מעצמה לשוב אל בית אביה, אין לפרש כפשוטו 'אחר שלוחיה', שהרי הוא לא שלח אותה, אלא הכוונה מלשון 'גירושין', שמכיון ששבה אל בית אביה ללא סיבה חשש יתרו שגירשה משה.

ז פירוש, לעיל בפסוק יח כתיב 'וילך משה וישב אל יתר חתנו', שהלך ליטול ממנו רשות לילך למצרים, ואמר לו יתרו 'לך לשלום'. ובפסוק יא נאמר 'ויאמר ה' אל משה במדין לך שב למצרים', ולכאורה למה הוצרך הציווי לחזור למצרים, הרי משה כבר הלך לקבל רשות מחותנו לשוב למצרים, ורבינו לשיטתו שכל התורה כסדרן נכתבה, אינו מפרש שפסוק זה היה מקודם, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, אלא מפרש, שבתחילה היה בדעתו ללכת למצרים יחידי ובצינעא לראות בשלום אחיו, ולחזור מיד. והציווי היתה שישוב למצרים על מנת להשאר שם, ושילך עם אשתו ובניו. ולכאורה לפי דברי המדרש רצה משה בתחילה לילך עם אשתו ובניו, א"כ שוב קשה למה הוצרך הציווי, לכן מפרש רבינו שהציווי היתה שיקיים את כוונתו וישוב למצרים עם אשתו ובניו.

ח **החילוק בין הפשט הראשון, ל'והנכון בעיני', למה לא התפלל משה שיסיר ממנו כבדות פיו, והאם הקב"ה ריפא אותו בשעה שדבר אל פרעה:**

הנה בפשט הראשון כתב רבינו הטעם שלא התפלל, משום שלא רצה משה לילך אל פרעה. ובשביל שלא התפלל לא רצה הקב"ה לרפאותו. ויש להבין מה הוסיף רבינו ב'והנכון בעיני', ומה הנפ"מ בין הפשטים.

ובספר אור לעינים כתב שלפי ה'והנכון בעיני' הטעם שלא התפלל משה הוא משום שכיון שהקב"ה עשה שיהיה כבד פה, לא היה איכפת למשה שישאר כבד פה. [ולא משום שלא רצה ללכת בשליחותו לפרעה].

ואפשר להוסיף עוד נפ"מ בין שני הפשטים, האם כשדיבר משה עם פרעה נתרפא מכבידות פיו או לא. דהנה בפשט הראשון כתב רבינו "שיהיו דברי אשר אשים בפיך במלות נכונות, שתוכל לבטא בהן יפה". ואפ"ל שהכוונה 'שתוכל לבטא בהן יפה', היינו שלא יגמגם בשעה שידבר אל פרעה. אבל ב'והנכון בעיני' כתב רבינו "ואנכי אהיה עם פיך, ואצליח שליחותי", ולא כתב הלשון שיוכל לבטא היטב. ולפי"ז אפ"ל שזה יהיה הנפ"מ בין שני הפשטים, דלפי פשט הראשון בשעה שדיבר עם פרעה ריפא אותו הקב"ה שלא יגמגם. [ואח"כ חזר להיות כבד פה]. משא"כ ל'והנכון בעיני', לא ריפא אותו הקב"ה גם כשדיבר עם פרעה, רק הקב"ה אמר לו שיצליח בשליחותו.

וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹקִים וַיִּשַּׁק לוֹ

(שמות ד, כז)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתן פ' שמות מבואר בפסוקים סיפור הדברים כאשר צוה ה' אל אהרן שילך לקראת משה רבינו כדכתיב (שמות ד, כז) לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹקִים וַיִּשַּׁק לוֹ, ובספרים העירו ע"ז דלכאורה הא מבואר ברמ"א (שו"ע או"ח סי' צ"ח, ס"א) שכתב "ואסור לאדם לנשק בניו הקטנים בביהכ"נ כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום", והרי כאן הי' הר האלקים ואמאי לא חשש אהרן לדין זה.

ונקדים יסוד הלכה המבואר ברמ"א. בדרכי משה סימן צ"ח (סק"ג) כתב בזה"ל: "באגודה פרק כיצד מברכין בשם הכלבו כתב, דאסור לנשק בניו בבית הכנסת להודיע שאין אהבה וחיבה כאהבת הקב"ה, כן כתב ב'בנימין זאב' סימן קס"ג", עי"ש, וכן פסק הרמ"א סימן צ"ח סעי' א' דאסור לנשק בניו 'הקטנים' וכו', עי"ש.

ובפשטות בניו הקטנים לאו דוקא דהא במקורו לא נזכר קטנים רק בניו סתם, דהיינו אף גדולים דליכא שום אהבה בבית הכנסת רק אהבת המקום, וכן מבואר ב'ספר חסידים' סימן רנ"ה וזל"ק: "לא ינשק אדם בבית הכנסת את בנו ולא בביתו לפני רבו וכו', עי"ש.

והעירו האחרונים דמצינו כמה פעמים בש"ס ובמדרשים, דכמה תנאים ואמוראים נשקו לתלמידיהם מחמת רוב אהבה שחידשו דבר חידוש בתורה, כמו שמצינו ב'אבות דרבי נתן': "נתן עינו רבן יוחנן בן זכאי ברבי אליעזר בן הורקנוס ואמר לו פתח ודרוש! אמר לו איני יכול לפתוח, דחק עליו ודחקו עליו התלמידים עד שעמד ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן אוזן מעולם, **כל דבר ודבר שיצא מפיו עמד רבן יוחנן בן זכאי על רגליו ונשקו על ראשו**" וכן מסופר במסכת נדרים (ט:) אודות שמעון הצדיק: "**עמדתי ונשקתיו על ראשו**" (עיי"ש, ומן הסתם אירע הדבר בבית המדרש). וכמו כן במסכת כלה (פרק א' כ"א) "אמרו עליו על ר' טרפון שהיה עשיר גדול ולא היה נותן מתנות לאביונים, פעם אחת מצאו ר' עקיבא, אמר לו רבי רצונך שאקח לך עיר אחת או שתים, אמר לו הן, מיד עמד ר' טרפון ונתן לו ארבעת אלפים דינרי זהב, נטלן ר' עקיבא ויחלקן לעניים. לימים מצאו ר' טרפון, אמר לו 'עקיבא, היכן העיירות שלקחת לי', תפסו ר' עקיבא בידו והוליכו לבית המדרש והביא ספר תהלים והניחו לפני התלמידים והיו קורין והולכין עד שהגיעו לפסוק זה "פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד", **עמד ר' טרפון ונשקו לר' עקיבא על ראשו**, אמר לו, 'רבי אלופי, רבי בחכמה, ואלופי בדרך ארץ'. וי"א דשאני בית מדרש מבית הכנסת, דרק בית הכנסת דמתפללין ושורה שם רק אהבת המקום אסור לנשק בנו או חבירו וכו', אבל בבית המדרש מותר.

גם י"א דרק נשיקה מחמת אהבה אסור, אבל נשיקה הבא מחמת הערצה עקב דבר מיוחד שעשה השני, ולכבדו ולציינו על ידי כך לשבח או ליתן כבוד ודרך ארץ אין איסור, ולכן לא קשה ממה שמצינו שגדולי התנאים נישקו בבית המדרש את תלמידיהם וחבריהם לאחר שנתפעלו מדבר חידוש שאמרו, וכן מנהג ישראל היתה מעולם לנשק ידי רבו או אביו ואף בבית הכנסת.

וכן הוא ב'בן איש חי' פ' ויקרא (י"א) וז"ל: "ואין לנשק בניו הקטנים בבית הכנסת דאין ראוי להראות שם אהבה אחרת זולת אהבת המקום, מיהו נישוק ידי ת"ח מותר כי זה עושה לכבוד התורה ואהבתה, וכן אותם הנוהגים שהעולה לס"ת בירידתו ינשק ידי אביו או רבו ושאר קרובים שחייב בכבודם מן התורה, גם זה הוא בכלל מצוה שעושה כן לכבוד השי"ת שצוה בכבודם, אך ידי קרובים שאין חייב בכבודם מן הדין לא ינשק, וכן משרת אצל בעה"ב בשכירות אם עלה לס"ת לא ינשק ידי בעה"ב היושב שם בבית הכנסת, שאין ראוי להראות כבוד לבשר ודם במקום המקודש הזה כי אם רק כבוד המקום ב"ה", עי"ש.

ובשו"ת 'בית ישראל' [להגאון מעדעלין ז"ל חתן הרה"ק מקערעסטיר ז"ל] (סימן ט') האריך בזה, וז"ל: "לפי"ז צ"ע איך נוהגין העולם כשבאין לקבל פני רבו בביהכ"נ ונוטל שלום ממנו לאחר התפלה ונושק ידו של רבו, או כי מזדמן עם אביו בביהכ"נ לקבל פני אביו והוא דר במקום אחר ובא למקום שאביו דר שם לקבל פניו ומצאו בבהכ"נ לאחר התפלה ונוטל שלום ונושק לו, באתרא דנוהגין לנשק ידי אביהם ורבם בעת נטילת שלום מהם או בעת פרידה מהם. ונלע"ד דאין זה שום קפידה לנשק ידי אביו או רבו בביהכ"נ, דנחזי אנן בטעמו של דבר דקאמר הרמ"א דעל כן אין לנשק בניו הקטנים בביהכ"נ כדי לקבוע בלבו דאין אהבה כאהבת המקום ברוך הוא, והנה כל זה שייך בנושק בניו הקטנים דהאב נושק אותם משום אהבה שאוהב אותם ביותר, ע"כ אין לעשות זה בביהכ"נ, אבל במה שנוהגין לנשק ידי אביו או ידי רבו זה אינו משום אהבה רק משום כבוד, שרוצה לנהוג בהם כבוד להראות שמכניע עצמו בזה, ע"כ נושק יד אביו או יד רבו, וכן מבואר בדברי רש"י ז"ל במסכת עבודה זרה (יז.) ברש"י ד"ה אבי חדייהו, וז"ל: דרך בני אדם כשיוצאין מבית הכנסת תמיד הוא נושק לאביו ולאמו ולגדול ממנו בארכובה או בפת ידיו משום כבוד, עכ"ל רש"י ז"ל, עיי"ש. הרי דקאמר לן רש"י ז"ל בפירוש דמה שנוהגין לנשק ידיו של אביו ואמו או לגדול ממנו הוא רק משום כבוד ולא משום אהבה, וא"כ שפיר מותר לנשק ידיהם גם בביהכ"נ וכו'.

והשתא דאתינן להכי שפיר יהי' ניחא, דהי' קשה לי לכאורה על דברי הרמ"א האלו שאוסר לנשק בניו בביהכ"נ, הלא מצינו בקרא בפרשת שמות 'ויאמר ד' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלקים וישק לו', הרי לן דנשק משה לאהרן בהר האלקים דהוי ג"כ כמו ביהכנ"ס, דהא קראו הר האלקים שהשכינה נתגלה שם למשה, ומ"מ נשקו עצמם, ולפי דאמרן ניחא, דעל כרחך הפירוש בקרא וישק לו מסתמא נשק משה לאהרן כי אהרן הי' אחיו הגדול, כמבואר בפרשת וארא ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים שנה וכו', ועי' ברש"י פ' שמות בפסוק שלח נא ביד תשלח, וז"ל: ביד מי שאתה רגיל לשלוח זה אהרן, עי"ש. הרי דמשה נהג כבוד באהרן, וא"כ מסתמא משה נשק מקודם לאהרן אחיו הגדול, שמחויב על פי דין לכבדו כמו שדרשו חז"ל כבד את אביך וכו' את לרבות אחיך הגדול, וא"כ כיון דמשה נשק לאהרן משום כבוד שמחויב לכבד אחיו הגדול שפיר ניחא דהיה מותר לנשקו אף בהר האלקים, כמו שמותר לנשק אביו ורבו בביהכ"נ משום שהוא דרך כבוד והתורה צוה לתת להם כבוד, הכי נמי התורה צוה לרבות אחיך הגדול לכבדו, ומותר הי' למשה לנשקו אף במקום שכינה בהר האלקים, ובזה ניחא הכל.

ובאופן אחר כתבתי זה שנים הרבה בגליון הש"ע או"ח שלי (סי' צ"ח סעי' א') על הרמ"א הזה לתרץ קושי' זאת מפסוק וישק לו, וז"ל שם בגליון הש"ע או"ח שלי: נ"ב אפשר לומר דזה דאוסר הרמ"א קאי דוקא בשעת תפלה או בשעה שיש שם עשרה בני אדם שאז השכינה שם, דהא מבואר בקרא בפרשת שמות וישק לו, דמשה נשק לאחיו בהר האלקים, וע"כ צריך לומר דאז לא הי' השכינה בהר, והגם שמשמע במסכת ברכות (ו.) דבכל עת מצוי השכינה בביהכ"נ, מ"מ בדף ו' ע"ב משמע דלאו בכל עת השכינה בביהכ"נ רק בא קודם העשרה או לאחר שיש שם עשרה, עכ"ל בגליון ש"ע או"ח שלי משנים קדמוניות. ולפי דאמרן השתא שפיר ניחא דמשה הי' נושק לאחיו הגדול משום כבוד אחיו הגדול וזה מותר אף בביהכ"נ, וכן בהר האלקים אף בעת שהשכינה שם", עי"ש.

ומדברי ה'ספורנו' כאן ד"ה וישק לו, משמע לן דבר חידוש, וזל"ק: "כמנשק דבר קדוש כענין וישקהו ויאמר הלוא כי משחד ה' על נחלתו לנגיד, ולפי"ז לא קשה איך הותר לנשק בהר האלוקים דכיון דנשקו כדבר קדוש הוי כס"ת שמותר לנשק בביהכ"נ, וכנ"ל.

ועי' מה שכתב בשו"ת 'פני מבין' (יו"ד סימן קפ"ב סק"ב) שנוטה קצת לאיסור, וזת"ד: על השאלה אם מותר לנשק ידי אביו או רבו בביהכ"נ, י"ל דהא דכ' הרמ"א דאסור דוקא בניו, אבל אביו או רבו דהשוה כבודם לכבוד המקום י"ל דשרי, אבל י"ל כיון דהטעם הוא שאין אהבה וחיבה כאהבת הקב"ה, א"כ אף דהשוה כבודם לכבוד המקום, אבל **ענין אהבה לא מצינו רק בהקב"ה, דבאב ואם כתיב כיבוד ומורא, וכן ברבו מורא וכיבוד, אבל ענין אהבה היא רק בהקב"ה, ועיין בירושלמי ס"פ הרואה חילוק בין מורא ואהבה וכו'**, לכן נלע"ד דלא נכון בביהכ"נ לנשק שום אדם ורק הרמ"א דיבר ברגילות דדרך לנשק הבנים, אבל לעולם אסור הן לאביו והן לרבו, או י"ל דרך נשיקת בניו הוי מצד אהבה הוא דאסור, אבל מצד מורא וכבוד אפשר דמותרים, עי"ש.

ובספר 'צדקה ומשפט' [להגאון רבי יעקב בלויא ז"ל חבר בי דינא רבא] (פי"ב הערה י"ב) העיר גם הוא דבר חידוש, דכוונת הרמ"א שכתב כדי לקבוע "בלבו" שאין אהבה כאהבת המקום, היינו בלבו של "קטן", שזהו ענין חינוך לבנו, ולפי"ז אין שום שאלה לנשק גדול או ת"ח, עי"ש, אבל צ"ע לפרש כן בדברי הרמ"א.

ובספרי האחרונים (ספר 'עלינו לשבח' על ספר שמות דף תקע"ט, ובספר חשוקי חמד מו"ק כו:, ועוד) דנו בילד שנפל בבית הכנסת אי מותר לאב לנשקו, ומסיק דאין זה גילוי אהבה כי אם פעולת הרגעה שמותר לעשותה בבית הכנסת, עי"ש.

כִּי חֲזַ"ק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ.
בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ

ע עֹנֶב בִּרְכוֹתֵינוּ הַחֲמוֹת וְהַמְלֵאוֹת לִידִידֵינוּ הַחֲשׁוּב, הָרוֹאֶה אוֹמֵר בָּרוּךְ
ח כֵּן לֵב יָקָר מְצִוַּות, אִישׁ הַמַּעֲשׂ וְעוֹסֵק הַכְּבִיר בְּלֵב וּנְפֶשׁ יָקָר רוּ ח
ז אֶת הַבְּרָכָה, בִּרְגְשֵׁי הַחֶדְוָה וְהָעֲרָכָה, לְהֵאִי מִדְּגִינְיָתָא טָבָא יָקָר מִפּ ז
ק קֶרֶן הַמּוֹסָדוֹת וְהַקְּהִלָּה זְכוּת לְהָרִים עֲשָׂרוֹת מָנִים לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת בְּנֵי בִּינוּ ק
א יֵשׁ הַאֲשְׁכּוֹלוֹת בְּדֵעוֹת וּבְתְבוּנָה, נִהֵנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְעוֹזָרָה בְּתוֹרָה א
ל וּ נָאֶה וְיָאֶה שִׁיר שֶׁבַח וְתִהְלָה, לֹא יֶשְׁבּוֹת לְהַגְבִּיהַּ חַיִּילִים יוֹמָם וּלֵי ל

ה"ה הגבר החסיד הנעלה והנכבד

מוה"ר

יחזקאל ראטטער

הי"ו

חבר הנהלת ומסתדרינו הק' בני ברק יצ"ו

לרגל שהשמחה במעונו רוממות קל גברוה

באירוסי בתו הכלה תחי'

עב"ג הבּ' החתן המהולל והמופלג כמר **שמעון כהן** ניו

בן הה"ח ר' פנחס כהן הי"ו פרשבורג אב"ד בעיר בני ברק יצ"ו

וזאת הברכה לפניך עתיכה יה"ד שפעולת ידיך הנשגבים יזן בעדך ובצד משפחתך שהזיווג עלה יפה כסולת מנופה, וזכות רבה"ק מייסד מוסדותינו הק' יגן עליך להצלחה ולשמירה, והבית בהבנותו תהא בנין עדי עד על דרך המסורה, וברכ' ה' בהוי תלת מילי בנופ אדירה, וימלא ה' כל משאלותיך בגדולה יתירה, בנים ובני בנים עוסקים בתורה, זורות ישרים ומבורכים לשם ותפארה, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו ומלכנו כ"ק מרן רבינו שליט"א בראשינו, בב"א.

יזדרזו הנאספים והנעדרים מצלו, קהל תבונה וקצוי אמונה בראשי"ב

מאיר פערל. בצלאל אברהם כהן. יואל בראזיוער. הלל מאיר מארקאוויטש. אשר זעליג בליזיר. אליעזר דוד הכהן פרידמאן. משה חיים הכהן קאהן. קלמן אליעזר לעווי. יעקב יחזקיר גאבדיל. מרדכי בלום עקשאהל

גם שוה משתתפים לברכה. שמחים בשמחתם. יזדרזו

אברהם סופר, משה אלי וחרצבערגער, יואל לאנדא

חברי הנהלת מוסדות "טוב לב" דרב"י בארה"ב

www.Artists.Co.p

יענינו בקו"ל

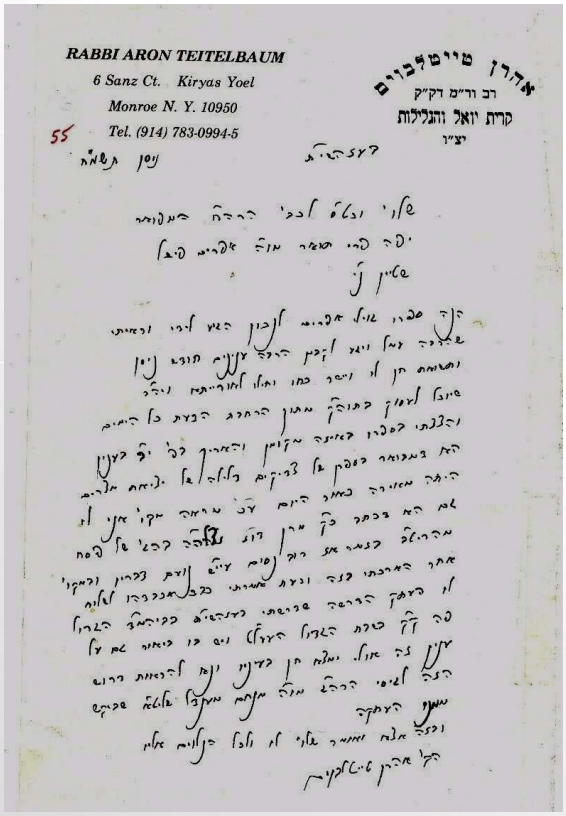
מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

בס"ד, ערש"ק ויגש תשפ"ד פה שיכון ויזניץ בני ברק

שלום וברכה לכבוד המערכת הנכבדה של הגליון המפורסמת והנפלא "קול התאחדותינו" פה בני ברק הע"י.

אחדש"ה ובהערצה על עבודתכם הנשגבה מדי שבוע בשבוע ובפרט בהשיחות קודש במדור משולחן מלכים מאן מלכי רבנן, הנני בזה רק להאיר בהמשך להשיחה של כ"ק האדמו"ר שליט"א מסאטמר עם כ"ק מו"ר שליט"א מויזניץ שערכתם כמין חומר בגליון לפ' ויגש, ובין השאר הזכיר כ"ק מרן שליט"א מה שסיפר לו הרה"ג ר' אפרים פישל שטיין שליט"א מחבר ספרי אוצר אפרים, גוילי אפרים, ועוד.

מענין לענין אשלח לכם ורצו"פ מה שמצאתי תח"י מכתב נאה מכ"ק אדמו"ר מסאטמר שליט"א מה ששלח לכבוד הרה"ג ר' פישל שליט"א בשנת תשמ"ח לפ"ק כאשר בתוך הדברים מבקש ממנו למסור ד"ת אשר השמיע בשבת הגדול בקרית יואל שבמונורו יצ"ו לגיסו חביבו כ"ק מרן שליט"א, וכן היה רגיל לשלוח לו מעת לעת מחידושיו נפלאים וכ"ק מרן שליט"א היה השליח לדבר מצוה להגישו קדם אביו הגדול מרן רביה"ק בעל ישועות משה זי"ע להחיות נפש צדיק בחידושי חתנו כ"ק האדמו"ר מסאטמר שליט"א והיה ניכר על פניו הקדושות של רביה"ק זי"ע את העונג רוחני לראות דברי פי חכם חן ושפתיים יושק.

RABBI ARON TEITELBAUM
6 Sanz Ct. Kiryas Yoel
Monroe N. Y. 10950
Tel. (914) 783-0994-5

אהרן טייטלבוים
רב ור"מ דק"ק
קרית יואל והגלילות
יצ"ו

וכן בקודש חזיתי כאשר כ"ק האדמו"ר מסאטמר היה מגיע לבקר בארה"ק, ומיד עם נחיתתו ארצה הופיע ובא לבקר בהיכל קדשו של חותנו הגדול מרן רביה"ק זי"ע, ועם פריסת שלום קצרה עוד טרם הספיק כ"ק מרן זי"ע להתעניין בשלומו ובשלום בניו וב"ב כבר צלל במים אדירים במלחמתה של תורה, והיה משתעשע עמו בדברי תורה זמן רב, ורק לאחמ"כ אחרי שסיים לדבר עמו בלימוד, אז התעניין לקבל פריסת שלום ממנו ומבני ביתו, ועדיין חרוט על לוח לבי התמונה המרהיבה הזאת לראות החיבה וההערצה שהיה לו למרן רביה"ק זי"ע לחתנו חביבו כ"ק האדמו"ר שליט"א מסאטמר ואיך שטייל עמו ארוכות וקצרות במשא ומתן של תורה.

על כן אמרתי לצרף כאן את המכתב הנדיר הנ"ל שמונח באוצרותי, בודאי ימצא חן בעיניכם ובעיני הקוראים החשובים על פני תבל, ויתענגו בו כל ישרי לב.

בתודה והוקרה, **מ. ל. מ.**

זהירות קטנים ממאכלות אסורות

בפרשתן "ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותינק לך את הילד (ב, ז) בגמ' (סוטה יב:, ומובא ברש"י פאן) איתא אמאי דוקא מן העבריות, מלמד שהחזירתו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק, אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עם השכינה ינק דבר טמא, והיינו דכתיב את מי יורה דעה וגו', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים.

ומובא בשם מרא דארעא דישראל מרן הגרי"ח זאנענפעלד זי"ע שהנה מצאנו שחז"ל דרשו את הכתוב "אל תגעו במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן", ויש לבאר מדוע כתבו לדמות תשב"ר דווקא ל"משיח". אלא דבר גדול לימדונו חז"ל, שאנו צריכים להסתכל על כל אחד ואחד מתשב"ר שיש צד שאולי יום אחד יבוא לדרגת "פה שעתיד לדבר עם השכינה", וזה רואים אצל מרע"ה שכבר בהיותו תינוק רך ימים לא אבה לינוק מן הנכרית לפי שעתיד לדבר עם השכינה. ומכאן למדים כמה חובה מוטלת על ההורים לגדל בניהם בקדושה ובטהרת המאכלים שלא יגרמו נזק ח"ו לעתיד לבוא.

השפעת מאכלות אסורות

דעת כמה ראשונים דלכן אין ליתן לתינוק לינוק מאשה נכרית (כדאיתא בגמ' שם, ונפסק ברמ"א יו"ד סי' פ"א סעי' ז'), כיון שהנכרית אוכלת דברים טמאים, והם משפיעים על התינוק היונק, וכן פי' רש"י ינק דבר טמא "היינו זו שאכילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל", ואין הקב"ה לומד תורה, אלא למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא, וכן כתב הריטב"א (יבמות קי"ד, בדין שאסרו חכמים שנכרית תניק תינוק ישראל), שחלב של הנכרית נוצר מאכילת נבילות שקצים ורמשים, ומוליד בטבע רע ואכזריות ביונק.

אולם כמה ראשונים אוסרים מטעם אחר, דדעת רבינו חננאל שחלב נכרית אסור בעצם כמו חלב בהמה טמאה, ודעת הרשב"א דמעיקר הדין אין איסור לינוק מנכרית ורק ממדת חסידות ומדת זריזות שלא להניקו מן הנכרית אלא מהישראלית, כיון שטבען של ישראל נוח יותר, משום דהם רגילים במצוות והם רחמנים וביישנים בטבע, ואף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן, ובמאירי כתב שכל מזון המגדל עושה רושם במדות עושה רושם במדות המגודל ממנו, ולכן ממדת חסידות להניק כמה שאפשר בחלב ישראל, שטבעה נח ורחמן וביישן וצנוע ומגדלת כפי טבעה.

זהירות מינקת מאכילת דברים אסורים וכיו"ב

אשה מינקת תיזהר שלא לאכול דברים האסורים, ואף אם האשה חולה בעניין שהתירו לה לאכול דברים אסורים לצורך רפואה או פקוח נפש, מכל מקום לא תניק את התינוק.

רמ"א סי' פ"א שם, וט"ז ש"ך שם, ומקורו מההגהות אשר"י ע"ז פ"ב שכתבו בשם או"ז להזהיר את המיניקות שלא יאכלו איסור, וראיה מאחר שאמו אכלה ממין עבודת כוכבים וזה גרם לו לעת זקנתו שיצא לתרבות רע, ובברכי יוסף שם הביא בשם ספר בית דוד שציין לדברי רש"י הנ"ל.

ואגב יש לציין מה שכתב בספר צידה לדרך (מובא בדרכי תשובה שם) דהמינקת תהי' בעלת מדות טובות, ולא כעסנית או רגזנית.

האכלת איסור לקטנים

אסור להאכיל קטנים בידיים מאכלות אסורות, ואפילו קטנים בני יומן אסור להאכילם איסור, והאיסור להאכילם הוא בין במאכלים האסורים מהתורה, ובין במאכלים האסורים מדרבנן.

איסור זה מבואר ביותר בשו"ע או"ח שמ"ג ומקורו בגמ' (יבמות ק"ג) דילפינן קרא יתירא בג' איסורים בתורה באיסור דם ובאיסור שרצים ובטומאת כהנים וילפי' מהם לכל התורה שאסור להאכילם דבר איסור וה"ה שאסור לומר להם לעבור על איסור.

ואיסור זה שייך בין שמאכילם איסור דאו' ובין כשמאכילם איסור דרבנן כדנפסק בשו"ע שם, ודעת השו"ע הוא שיטת הרמב"ם דאוסר כל ענין, וע"י מה שכתבנו להלן.

הפרשת קטנים מאיסור

קטן האוכל איסור צריכים להפרישו, ואפילו קטן שאינו עדיין בר הבנה, כיון שאכילת דברים אסורים מטמטמים את הלב וגורם לו טבע רע ומזיק לו בזקנותו (רמ"א שם, וכביאור הש"ך).

ויש לציין מה שמסיק החת"ס בתשו' (סי' פ"ג) לאחר שהאריך בענין נער שוטה שצריך להכניסו לבית חינוך לשוטים, ומאכילים שם

מאכלות אסורות, ולאחר שהאריך שמצד איסור לגרום איסור לקטן בידיים יש להקל, ומסיים שם, דכיון שהעידו קדמונינו שעל ידי אכילת מאכלות אסורות בנערות מטמטם את הלב ומוליד לו טבע רע, עדיין אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת (ומה שכתב העידו הקדמונינו יש לציין לדבריו את דברי הרמב"ן (דברים יד) בפסוק לא תאכל כל תועבה, דכל הנאסרים הם נתעבים לנפש הטהורה... כי המאכלים האסורים גסים יולידו עובי ואטימות נפש).

וז"ל הפרי חדש (שם) צריך להפריש הקטן ממאכלות אסורות, מפני שמזיק לו בזקנותו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה ורובם הם עזי פנים שבדור, ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בר קבולי מוסר נינהו.

ויל"ע לפי דעת הנתיבות (סי' רל"ד ג) דהאוכל איסור דרבנן כשאוכלן בשוגג אינו נענש כלל וא"צ כפרה, והרי זה כאילו לא עבר כלל, האם שייך באכילת איסור דרבנן, כל אותם ההשפעות ששייך באוכל איסור, ובשו"ת בית שערים (או"ח סי' פ"א) כתב לגבי חלב נכרית דאף שאינו אלא איסור דרבנן, עכ"ז יש תקנה וגנאי לצדיק שיאכל דבר איסור, ולכן לא יניקו תינוק מן הנכרית.

ליתן מאכל איסור לקטן ניד

אסור ליתן לקטן איסור בידו, בענין שיש לחשוש שמא יאכלנו, אף שאינו תוחב אותו לתוך פיו, ואף שאינו אומר לו להדיא שיאכלנו, דחיישינן שמא יאכלנו, ונמצא דהוי כמאכילו איסור בידיים, ואף אם נותן לו את המאכל שלא למטרת אכילה כלל, אלא בכדי לשחק בו בעלמא אסור, דמסתמא יאכלנו.

מ"א שם סק"ג, ומובא בשועה"ר סעי' ט' ובמשנ"ב סק"ד, ומקורו עפ"י הגמ' (שבת צ:) דאיתא דאסור ליתן לתינוק חגב חי טמא לשחק בו, דחיישינן שמא ימות ויאכלנו.

ומסתבר דאיסור זה שייך רק כשיש לחשוש שמא יאכלנו, אבל כשאין לחשוש שיאכלנו כגון בקטן בר דעת שיודע או שמזהירו והוא מבין ומקבל מה שאומרים לו אין לחשוש ליתן בידו בכדי לשחק או למטרה אחרת.

איסור דרבנן לצורך הקטן

ליתן לקטן איסור דרבנן כשהוא לצורך הקטן, כגון קטן חולה (חולה שאין בו סכנה) שרפואתו היא להאכילו מאכל האסור מדרבנן, כגון שצריך רפואה מסויימת שיש בה חשש איסור, או קטן שאינו אוכל כמעט שום מאכלים, ורק מאכל שיש בו חשש איסור הוא מוכן לאכול - נחלקו בו הפוסקים ותלוי הדבר לפי הענין והצורך, וצריך לשאול חכם

דהנה נחלקו הראשונים אי מותר ליתן לקטן איסור דרבנן כשהוא לצורכו, דדעת הרמב"ם דאסור ודעת הרשב"א דמותר ורק שלא לצורך כלל אסור, ומובא מחלוקתם בב"י סוס"י שמ"ג, והמחבר סתם שם כהרמב"ם.

ובאחרונים מצינו לכאן ולכאן, דביו"ד סי' פ"א סעי' ז', בדין תינוק היונק מאמו, כשהפסיק לינוק מתי מותר להחזירו לינוק, דאיתא שם, אם הפסיק תוך י"ב חודש, מותר לו בכל ענין לחזור ולינוק, ואם הפסיק לאחר י"ב חודש, אז אם פירש יותר מג' ימים אסור להחזירו, חוץ אם יש בו סכנה, וביאר הש"ך (ס"ק כ"א) דאף שהאיסור לינוק מאשה אינו אלא איסור דרבנן, עכ"ז לא התירו לצורך הקטן אף שהוא חולה שאין בו סכנה, כיון דאסור להאכיל לקטן איסור דרבנן אפילו לצורכו, ומבואר דהוא סובר כהרשב"א דאסור בכל ענין, אמנם הכנסת הגדולה חולק עליו ודעתו דבקטן חולה מותר, והמחבר שאוסר איירי רק בבריא שאין זה צורך, וכתב דכן משמע פשטות הסוגיא ביבמות (שם) דרק באיסור דאורייתא אסרו, ושכן דעת הרשב"א והר"ן ובדרבן נקטינן לקולא, ומ"א סי' שמ"ג הביא דעת הראנ"ח דמקיל לקטן חולה סתם יינם בכמה צירופים, ובשועה"ר (סי' שמ"ג סעי' ו) ג"כ נקט כהרשב"א כשהקטן צריך לכך, אלא דהוא מוסיף עוד תנאי דאם יש נכרי צריך להאכילו ע"י נכרי, ויש עוד הרבה באחרונים בזה ואין כאן המקום.

האכלת מאכלי חלב לקטנים תוך ו' שעות לבשר

מצוי ביותר שיש צורך להאכיל לקטנים מאכלי חלב כשהם עדיין נמצאים תוך ו' שעות מאכילת הבשר, דבדרך כלל קטנים אוכלים את סעודת הערב (שאוכלים בה מאכלי חלב) מוקדם, ובפרט קטני קטנים שהחלב היא עיקר אכילתם (דייסא, מטרנה) - יש כמה צדדים להקל כשיש להם צורך לאכול חלב, ובפרט כשכבר עבר שעה מעת אכילת הבשר.

ויסוד ההיתר בנוי עפ"י כמה צירופים: א) שיטת הראשונים (דעת האריך והגה' שערי דורא המובא ברמ"א יו"ד סי' פ"ט סעי' א) הסוברים דדי בהמתנת שעה לחוד, ב) דין ההמתנה מבשר לחלב אינו אלא איסור דרבנן, ובאיסור דרבנן לצורך יש לצרף שיטת הרשב"א שהבאנו, דדעתו דאיסור דרבנן מותר להאכיל לקטן כשהיא לצרכו, ג) דעת המאירי (חולין ק"ה) דבקטנים דאוכלים בתכיפות יותר מגדולים, דעיכולם ממהר הן באיצטמוכא והן בין השיניים, יש להקל שאין צריך להמתין ו' שעות, (והוסיף שם דאף דקשה לומר כן דאם כן נתת דבריך לשיעורים, מכל מקום בבשר עוף יש לומר כן מפני שנקל להתעכל ולהפקע שם בשר עליון), ד) בקטנים ביותר שהם בגדר חולה שאין בו סכנה (כדמבואר ברמ"א סי' שכ"ח סי"ז), ובחולה שאין בו סכנה יש להקל ולאכול בסעודה אחרת ולסמוך על הראשונים (תוס' והמרדכי ועוד מובאים ברמ"א שם, עי' דרכי תשובה שם).

ומצינו לכמה אחרונים שנתנו שיעורים בזה

בס' מרא דשמעתתא (מהגה"ק רמ"א פריינד זצ"ל) הביא דבמקום הצורך בקטנים עד בני ד' ה' שנים (היינו עד שיגיעו לכל חינוך) אפשר להקל לתת להם מאכלי חלב אחרי רבע שעה מאכילת בשר, ועד בני י' י"א אפשר להקל אחרי שעה.

ובשו"ת חלקת יעקב (מ"ב סי' פ"א) כתב דקטן פחות מט' שנים כשהוא תאב לאכול מאכלי חלב לאחר שעה מאכילת בשר אין צריך למנוע ממנו.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פ"ד) כתב דלקטני קטנים אין מקום להחמיר כלל, ובקטנים שהוגדלו קצת אפשר להקל במקום הצורך לאחר אכילת בשר עוף (ויסודו עפ"י דברי המאירי שהבאנו לעיל).

חינוך קטנים

ראוי ונכון לחנך את הקטנים משעה שהגיעו לחנך, ובפרט כשהוא מבן ט' שנים ואילך דיש דין המתנת ו' שעות, ולהתרגל להמתין כשאפשר בכך.

זכות הגליון
בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר מאיר יעקב
אינדיג הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לרגל שמחת נישואי בתו החשובה שתחי' למז"ט

עב"ג הבה"ח המו"מ בתוי"ש כמר מנחם הלוי העללער הי"ו

בן הרבני החשוב הנכבד מוה"ר חיים אליעזר העללער הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות עכל יוצ"ח

רב תענוג ונחת דקדושה, בתידה טובה מרובה וגדושה

מיתך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

כעתירת וברכת

מערכת "קול התאחדותינו"

דקהל יטב לב דסאטמאר

בני ברק

לשכת הסת"ם

שאלות ותשובות בהלכות סת"ם
שהגיע בגרגתי ההוראה

דעת תורה מכ"ק רבינו הגה"ק שליט"א

בענין כתיבת והגהת סת"ם בליל ניטל

במוצש"ק זו חל ליל ניטל שמנהג ישראל תורה שאין ללמוד באותו לילה. ורבים מסופרי אנשי שלומינו שאלו כדת מה לעשות בענין מלאכת שמים של כתיבת סת"ם מה מותר ומה אסור. על כן כתבנו השאלה להוד כ"ק מרן רבינו שליט"א, והמשב"ק הכניס השאלה בכתב לפני ולפנים במוצש"ק ויחי

מצורף השאלות כפי שהוצגו בפני מרן רבינו שליט"א:

שאלה א': במוצש"ק הבעל"ט, חל ליל ניטל, שמנהג ישראל לא ללמוד תורה בלילה הזה, ורבים השואלים **מה הדין בסופר סת"ם, האם מותר לכתוב ספר תורה תפילין או מזוזות באותו זמן שאסור ללמוד תורה?**

והריני לציין מה שהעליתי במצודה מהמבואר בפוסקים. בספר מרא דשמעתתא עטרת יהושע (עמוד קפג) הביא דעת הגה"ק רבי משה אריה פריינד זצ"ל שאסור, וז"ל שם **"שאלתי לגבי כתיבת סת"ם בליל ניטל, והשיב לאסור".**

ומאידך בספר רב רבנן מובא בשם הגאון רבי יעקב מאיר שטערן שליט"א, שדעת בעל שבט הלוי זצ"ל שמותר לכתוב בליל ניטל. וז"ל שם **"דעתו היה, דגם אלו שנוהגים ניטל בארץ ישראל, יכולים לכתוב סת"ם"**

ובשני ספרים אלו אינו מבואר הצדדים להיתר או לאיסור.

והנה לכאורה שאלה זה תלוי האם כתיבת סת"ם נחשב כלימוד תורה. דאם הוא נחשב כלימוד תורה, הרי המנהג שאין לומדים באותו לילה, אבל אם אינו נחשב כלימוד תורה, רק כעוסק במלאכת שמים, וכמקיים מצות כתיבת ספר תורה, א"כ מותר לכתוב סת"ם בליל ניטל, כמו שמותר לקיים שאר מצוות שבתורה.

והנה בשו"ע (או"ח סימן מז ס"ג) איתא "הכותב בדברי תורה אף על פי שאינו קורא צריך לברך". וכתבו הט"ז (שם סק"ב) והמג"א (שם סק"א) שמכל מקום רק הכותב בדרך לימוד ומכוין ללמוד ומבין מה שכותב יברך, אבל סופר שמעתיק ספר כדי להרויח ממון ואינו מכוין ללמוד אינו מברך ברכת התורה.

והנה בבאור הלכה (שם ד"ה אף) מסתפק בהכותב כדי להרויח ממון, באופן שתוך כדי כתיבה מוציא המילים בפיו, כמו **סופר סת"ם דדינא הוא דצריך לקרות בפיו מה שכותב,** אם באופן זה מחויב לברך ברכת התורה, שהרי מוציא את המילים בפיו הרי הוא חייב בשביל שלומד תורה, או שכיון שעושה כן רק כדי להרויח ממון אין זה נחשב לתלמוד תורה, כמו שמבואר בט"ז דאפילו לדעת המחבר שסובר כתיבה כדבור דמי, אם פעולתו רק כדי להרויח ממון אין זה בכלל לימוד.

אמנם יש לדחות שהרי הט"ז מירי רק כשכותב ואינו מוציא מילים בפיו, והנידון רק מכח כתיבה כדבור דמי, ובזה אפשר לומר שרק כשכותב לצורך לימוד נחשב כדיבור, ולא כשכותב כדי להשתכר ממון, אבל דיבור ממש יש לומר שאף אם כוונתו להרויח ממון, מכל מקום אינו יוצא מידי גדר לימוד תורה ונשאר בצריך עיון, ומסיק הבה"ל שם **"ולענין מעשה יש להחמיר אם השכים בבוקר לכתוב סת"ם, לברך ברכת התורה מתחילה ולאמר אחר כך הפסוקים שנוהגין".**

העולה מן האימורין שסופר הכותב סת"ם לצורך פרנסתו, מסופק המשנה ברורה האם חייב בברכת התורה, האם נחשב כלימוד תורה שחייב, או כהרהור בלימוד שפטור מברכת התורה, ומספק יש להחמיר לברך ברכת התורה.

ולפי"ז מבואר טעם האוסרים מכיון שאפשר שנחשב ללימוד תורה, והמנהג שלא לומדים תורה באותו לילה. וכן אולי יש בזה עוד טעמים לאסור. ומאידך מכיון שאינו בוודאי כלומד תורה, והרהור תורה מותר בליל ניטל, לכן אפשר להבין דעת המתירים בזה.

שאלה ב': מגיה סת"ם, או העושה תגין או תיקונים לסת"ם האם מותר לעסוק במלאכת בליל ניטל. והשאלה לדעת האוסרים לכתוב סת"ם האם כל הנ"ל מותרים. דדבר פשוט שכל הנ"ל אינם נחשבים כלומדי תורה. או נימא שבאותו לילה אין לעסוק כלל בכתיבת סת"ם מכח טעמים אחרים.

רבינו שליט"א עבר על השאלה פעמיים, והכריע כדלהלן:

לכתוב סת"ם מכיון שצריך להוציא מפיו בשעת הכתיבה מה שכותבים, אין לכתוב בליל ניטל.
אבל לתקן, או לעשות תגין, כיון שאין צריך להוציא מפיו, מותר בליל ניטל.
ולהגיה סת"ם, אם קורא בפיו אסור, אבל אם אינו קורא בפיו מותר.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ט טבת

הגה"ק רבי משה יהושע יודא לייב דיסקין אב"ד בריסק - [מהרי"ל דיסקין]

וזרח השמש

נולד ביום י' כסלו שנת תקע"ז, בעיר הורדנא לאביו הגאון ר' בנימין האב"ד, כבר במעלליו יתנכר נער, ונראו בו כוחותיו הרוחניים הגדולות, אביו הכניס לתוך ביתו מקרי דרדקי, ולמד את הילד אל"ף בי"ת, ואחר ידעו את האל"ף בי"ת, התחיל אביו בעצמו ללמוד אתו תורה, ואכן הילד תפס כל מה שלמדו אביו, ועוד יותר שהי' מבין דבר מתוך דבר, פ"א הי' מטייל עם אביו בין עצי היער, ואביו דיבר אז מגדלות ה', ובין היתר אמר לו שהשי"ת היא יחיד ומיוחד, נענע הילד ואמר, כי הדבר פשוט ויודע מזה כבר, שאלו אביו מנין לך שכך הוא, ענה הילד, הלא אמרתי לי לפני כמה ימים שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו, וכיון שהעולם מלא מכבודו הרי אין מקום לזולתו, והילד עלה ונתעלה בתורה לא לפי ערך שנותיו, בהיותו בן חמש שנים נפל למשכב ונטה למות, אביו הזעיק את עדתו ואמר להם בקשו רחמים בעד גאון הדור, ואכן היתה יום תפלה גדולה והילד קם מחליו, – וככה כבר בימי עלומיו הפליא את רואיו בבקיאותו בש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם טור ד' חלקי שו"ע, ראשונים ואחרונים בחריפות נפלאה.

ימי ההילולא

כ"ה טבת

- רבי משה צבי מסאוראן ב"ר שמעון שלמה - תר"ה

כ"ו טבת

- רבי אברהם חיים מזלאטשוב ב"ר גדליה (אורה לחיים) - תקע"ה
- רבי ישכר בער ב"ר ארון ארי' מפרעמישלאן - ת"ר
- רבי הלל מראדישיץ ב"ר יצחק - תרס"א
- רבי אברהם שוואַרטץ (התנ"ר צבי הירש מליסקא) ב"ר קלונימוס קלמן - תרע"ב

כ"ו טבת

- רבי שמשון ב"ר רפאל אריה הירש מפראנקפורט (ר' שמשון רפאל הירש) - תרל"ץ
- רבי אברהם יהושע העשיל מחלם ב"ר יעקב מאיזביצא - תר"ף

כ"ח טבת

- רבי מנחם מענדל מלינסק ב"ר אברהם חיים - תרכ"ח
- רבי נפתלי מליטובסק ב"ר ישכר דוב - תרנ"א
- רבי יעקב יצחק מקוידינוב ב"ר יוסף - תרע"ט

כ"ט טבת

- אברהם אבינו ע"ה - ב"א קכ"ג
- רבי נח שמואל ליפשיץ אב"ד טורבין וברעזין (תלמי החוזה) ב"ר יהודה לייב (זר זהב) - תקצ"ב
- רבי משה צבי (השני) מסאוראן ב"ר ברוך מסאוראן - תרנ"ו
- רבי משה יהושע יהודה לייב דיסקין אב"ד בריסק ב"ר בנימין - תרנ"ח
- רבי יחזקיאל ישראל יצחק מאלכסנדר ב"ר יחיאל (ישמח ישראל) - תר"ע

האיש מקדש

לפני הבר–מצוה בא בברית הארוסין עם בת אחת ממשפחת ברודא המיוחסת, ובן י"ד הי' בהכנסו לחופה, אחר נישואיו הי' סמוך על שלחן חותנו בוואלקוביסק, והי' יושב על התורה והעבודה בקדושה ובטהרה, ומשם נתגדל ונתפרסם שמו ברבים למרות רצונו, ותלמידים רבים התחילו לנהור אליו, ומשם התחיל להרביץ תורה לעדרים, אביו הגדול סמך עליו בכל, והרבה פעמים מסר לידו למרות גילו הרך ענינים עמוקים ומסובכים אשר הצריכו עיון רב, בהתקרבו לשנת השמונה עשרה אמר לו אביו שבדעתו למסור לו בימים הקרובים דבר גדול, ושיכין עצמו לדבר, עברו כמה ימים שוב אמר לו אביו כנ"ל, כך הי' כמה פעמים, עד שהגיע לו יום מלאות לו שמונה עשרה, קרא לו אביו ואמר לו בני קדוש אתה מרחם, זכית לכתרה של תורה, הגיע זמן לקבלת עול מלכות שמים באימה וביראה, והתייחד עמו ודרך לו דרך אשר לפיו כיון ר' יהושע לייב את כל הליכות חייו כל ימי חייו על האדמה, וממנו לא זע כל ימיו.

על כס הרבנות

בשנת תר"ד נפטר עליו אביו שהי' אז אב"ד בעיר לאמזשע, ועיני העדה של העיר לאמזשע נתנו עיניהם עליו שיבא למלא את מקום אביו, ואם כי הי' ז"ך בשנים ניהל את העיר ביד רמה ובתקיפות, ולא קם ולא זע משום אדם, כבר זמן קצר אחר עלותו על כסא הרבנות ראו כולם את גבורתו כי

נורא, וכך הי' המעשה, השלטונות גזרו בימים ההם לימוד חובה של שפת המדינה בבתי הת"ת, ומהרי"ל התנגד מאד לדבר ולא הרשה להכניס את הלימוד בשום פנים, והי' שם מלשין אחד שהלך להלשין אצל מושל העיר על בתי הת"ת שהם מזלזלין בפקודת החינוך של הממשלה, המושל הזמין את ראשי העדה ודרש מהם הסבר למה הם מזלזלין בפקודת הממשלה, והם השיבו שהדבר לא תלוי בידם אלא תלוי ברב העיר, אז הזמין המושל את מהרי"ל שיבוא אצלו, ואכן מהרי"ל בא אצלו, והמושל הגיש גליון כדי שמהרי"ל יחתום צו לבני קהלתו שלא יזלזלו בפקודת החינוך, אבל מהרי"ל לא נכנע ולא חתם, המושל קם בחמתו ואמר לו שהיות שהדרך ירט לנגדו והוא צריך לנסוע מן העיר לרגלי ענייניו, ואין לו עכשיו זמן לטפל בענין, אבל כשיחזור הוא כבר ינקוט אמצעים, שהוא יסכים לחתום, ונסע מן העיר ובאמצע הדרך עבר על גשר שעל פני נהר, והגשר נשבר תחתיו ומושל נפל לתוך המים ונטבע, – בשנת תרי"ט נתקבל לכהן בעיר מעזריטש לאב"ד, ולא ארכו לו הימים שם, ומשם עבר לקאוונע, ומקאוונע עבר לשקלאוו, ומשם עבר לבריסק ועל שם העיר הזאת נקרא בתפוצות ישראל, וע"י עלילה הוצרך לברוח מליטא ועלה לירושלים.

בשעריך ירושלים

כבוד גדול עשו לו בהגיע לשערי ירושלים כל העיר יצאו לקראתו אנשים נשים וטף ובראשם הגאו' ר' מאיר אוירבאך ור' שמואל סלנט זצ"ל, ובאותו זמן נתנו לו ה"קאפטין הירושלמי" אשר תפרו הנשים צדקניות שבירושלים לכבודו, גדולי הדור מסרו לו כתב רבנות ובקשו ממנו שיקבל עליו את עול הרבנות שבירושלים, אבל הוא הי' סרבן באותו זמן, ואם כי לו קיבל עליו את עול הרבנות אע"פ כן ע"פ ישק כל דבר שבירושלים, – גדולות ונצורות פעל ועשה בעיר, הוא הגבר אשר הקים את הבית דין הגדול שבירושלים, גם הקים בירושלים את בית היתומים הידוע "דיסקין" אשר מטרתה היתה כי באותו זמן הקימו הציונים בית יתומים אשר על ידה צדו ברשתם יתומים אז הקים גם הוא בית יתומים, הרבה כוחות השקיע בו, ומאות יתומים נצלו מרשתם של הציונים ע"י בית היתומים הזאת, אשר עמד תחת השגחתו המדוקדקת, גם הקים ישיבה בשם אהל משה אשר ע"י זכו ת"ח שבירושלים לעסוק בתורה בהרחבת הדעת, וגם הוא הי' נותן שיעור אשר רק העילויים ויחידי סגולה השתתפו בה, וגם הוא הי' אשר יסד ביחד עם רבי שמואל סלנט את ה"ועד השחיטה של כל קהילות האשכנזים" שבירושלים, אשר עד אז הי' שכל כולל הי' להם ועד השחיטה משלהם וזה גרם הרבה סכסוכים שבין כולל לכולל, אשר שקטה ע"י התסיידות של הועד הזאת אשר הי' מורכב מכל כולל וכולל, ובערוב ימיו הקים את הכולל "אמריקע" ליוצאי אמריקע אשר השתקעו בירושלים ולא הי' להם מקום איפה אשר יהי' מלוכדים, כמו כולל שומה"ח ליוצאי אונגארין וכדו'.

מלחמה לד' בעמלק

באותו זמן התחיל להתפשט נגע הציונות אשר כוונתה היתה להעביר הדת ישראל מדרך התורה הקדושה, והקימו חברות שונות בשמות נרדפים, כדי להפיק זממם, ואחד מן האמצעים אשר נקטו הי' שרצו לכבוש את החינוך הישן שבירושלים, ולשנותו בשינוים לפי רוחם, ושלחו לירושלים שליחם איש מוצלח מאד שהוא יבצע את משאת נפשם, והשליח כשבא לירושלים ראה שכל מעשיה של העיר נחתכין ע"פ של הגרי"ל, ע"כ בראשונה הלך אצלו ואמר לו שברצונו לדבר אתו דבר סתר, הגרי"ל כששמעו את דבריו פתח את החלונות ואמר אל יאמרו הבריות שדברנו דבר סתר והמתקנו סוד יחד, ואח"כ המשיך ואמר אם להקל את העניים ממצוקתם באת מהיכא תיתי, אבל אם באת לתקן תיקונים בדת וכדו' אומר אני לך שכאן אין בית ואין חצר אשר אין קול התורה נשמע בתוכה, ולא עליך לתקן, והשליח הלך ופתח בית מדרש ואמר שברצונו לקבוע מקום לתורה ולתפלה, במשך הימים נהפך הבית לבית ועד של משכלים ופוחזים וריקם, והגרי"ל בראותו שהבית מהוה סכנה להישוב הישן, קרא את אנשי ירושלים לעצרת רבתי, והגרי"ל עם כי ביתו הי' רחוק ממקום העצרת הגיע בשארית כוחתיו, ועמד על רגליו ואמר בקול בכי: על דתנו מרחפת סכנה, תורתנו בצרה גדולה, שמעתי כי שליח הציונים כונן לו מקום מיוחד לתפלה ולתורה והוא מין, כאשר העידו לפני , והבית הזה תצא ממנו מינות, על כן אסור לבוא אל הבית הזה, ואח"כ הכריזו איסור חמור לקרב את השליח ולהתקרב אל ביתו, והגרי"ל פסק שהאיסור הזאת הוא ביהרג ואל יעבור, ונתקבל האיסור בכל בתי ישראל הכשרים,

ימי ההילולא

א' שבט

- **רבי יצחק שפירא ב"ר נתן נטע שפירא בעל מגלה עמוקות - ת"ט**
- **רבי אברהם משולם זלמן אב"ד אוסטראה ב"ר צבי אשכנזי בעל חכם צבי - תקל"ז**
- **רבי נתן נטע מהלם ב"ר אברהם** (נטע שעשועים) **- תקע"ב**
- **רבי משה שיק ב"ר יוסף** (מהר"ם שיק) **- תרל"ט**
- **רבי יוסף מנירעדהאז ב"ר מרדכי מנדבורנא**

ב' שבט

- **רבי מנחם מנדל אב"ד ניקלשבורג ב"ר אברהם** (שו"ת צמח צדק) **- תכ"א**
- **רבי משולם זושא מאניפולי ב"ר אליעזר ליפמאן -תק"ס**
- **רבי שמחה בונם מווארקי-אוטבוצק ב"ר מרדכי מנחם מנדל -תרס"ו**
- **רבי משה משולם זוסיא מקיוב ב"ר בן ציון יהודה לייב מהארנאסטייפל- תר"פ**

עובדא הוי שאחד מיקירי ירושלים מת והשאיר אחריו אלמנה ושבעה יתומים, והשליח בשמעו מן הדבר בא לבית האלמנה והציע לפניה עזרתו, ושלחה לשאול את פי הגרי"ל, לשמע השאלה הזדקף הגרי"ל מעל כסאו והשיב בקול גדול "יהרג ואל יעבור", ואמר אני מבטיח להאלמנה שתגדל בניה לתורה ולחופה, ותראה דורות ישרים, וכך הוי, וכך הציל את הישוב היישן מלשלוט בו יד זרים וזדים, והוא הי' הראש והראשון במלחמה הכבידה אשר נמשך עד היום הזה.

אשכבתי' דרבי

ביום שלישי כ"ד טבת נחלה בדליקת הראיה והרופאים אמרו נואש ובראותו כי ששעותיו ספורות קרא להרבנית וביקש מים לנטילת ידים וכזית פת לאכילה כי רצה לקיים עוד מצות של ברכת המזון, בהוודע ליהודי ירושלים כי הוחמר מצבו האספו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להתפלל על מצב בריאתו הקשה וגם רבה הישיש של ירושלים הגאון רבי שמואל סלנט עמד על רגליו בשארית כוחותיו לפני ארון קודש פתוחה והתחנן בדמעות שליש על בריאותו של הגרי"ל ובשלשה ימים האחרונים הי' מעוטף בטלית ותפילין ורק שפתותיו מרחשין לפני השבת חלץ התפילין מניחם ונשקם כמה פעמים ומאז לא דיבר כלום, בשעת רעוא דרעוין נהרו המוני ירושלים לעבר בית מדרשו כי שמעו שרגעיו ספורות, אח"כ התפללו ערבית והבדילו כל הכוס, ואחר ההבדלה אור ליום כ"ט טבת ער"ח שבט נצחו אראלים את המצוקים במעמד תלמידיו ובקול אדיר פצחו כולם "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"..

כ"ט טבת

הגה"ק רבי ירחמיאל ישראל יצחק זי"ע בעמח"ס "ישמח ישראל"

ואלה תולדות

נולד בשנת תרי"ג כבנו בכורו לאביו הרה"ק ר' ירחמיאל האדמו"ר הזקן מאלכסנדר בן אבי שושלתא דבית אלכסנדר ה"ה הרה"ק ר' שרגא פייבל מגריצא זי"ע (אשר רבו הרה"ק הרבי ר' בונם מפאשיסחא זי"ע העיד על יחוס משפחתו באמרו: עדיין לא ראיתי משפחה עם יחוס נקי כזה עד אברהם אבינו ע"ה) בעיר טורטשין, ויקרא שמו בישראל ירחמיאל ישראל יצחק ע"ש האדמו"ר הזקן מווארקי ה"ה הרה"ק ר' (ישראל יצחק) איציקיל ווארקער זי"ע (השם ירחמיאל נוסף לו על פי מצות הרה"ק ר' מענדל'ע ווארקער זי"ע עקב מחלתו), כבר מקטנותו נצטיין בכשרונותיו ובפקחותו, וגאוני הדור התפעלו מגאונותו העצומה, חכמתו הנפלאה היתה לשם דבר בכל קצוי ארץ, בני משפחתו כיבדו והעריצו אותו מאד בשל פקחותו ואצילות רוחו, גם אביו החשיב אותו מאד, והי' מתייעץ עמו בדרכיו, ולימים כאשר אביו קיבל את ההנהגה לא עשה שום דבר מבלי להתייעץ עמו ממש לא זזה ידו מתוך ידו, כבר מגיל צעיר לקחו אביו אל רבו ה"ה האדמו"ר הצעיר מווארקי ה"ה הרה"ק ר' מנחם מענדל מווארקי זי"ע (בן הרה"ק ר' איציק'ל זי"ע), להיות בסביבה של אויר מגדולי החסידים, פ"א כשהי' בן חמש ראהו אותו הרה"ק מווארקי כשהוא מהלך בחצר בית המדרש והסידור בידו, שאלו, מי למדך סדר התפלה אביך או רבך, השיב הילד: לא אבי ולא רבי אלא הסידור..., וכך נתגדל ונתחנך בסביבה של חסידות ווארקי וקלט וספג לתוכו מילדותו את יסודותיה של חסידות זו, ופלס לעצמו את דרכי ההתנהגות ששימשו לו אח"כ אבני יסוד בהנהגתו, כשנעשה ל"רבי" באלכסנדר, ובהתהלכו בין גדולי החסידים עם נועם הליכותיו ראו בו את המנהיג בעתיד.

האיש מקדש

בן חמש עשרה שנה נלקח לחתן לאחד מגדולי החסידים מעיר פולטוסק, הרה"ח ר' דב חייטשקע, זוגתו היתה אשה צנועה וחסידה ביותר, שכל ימיה התמסרה למעשי צדקה, בשנת תרכ"ח כשעבר ההנהגה להרה"ק ר' בעריש מביאלע זי"ע נעשה אביו מתלמידיו, וגם ר' ישראל יצחק נסע אליו, אבל כיון שהי' חשוך בנים רח"ל התחיל גם לנסוע ולהסתופף אצל הרה"ק ר' יעקב לייב מראדזמין זי"ע, שהי' מפורסם כבעל מופת גדול, כשבא אליו בפעם ראשונה אמר עליו הרה"ק מראדזמין: "מֵילדי העברים הוא זה", בחינת מוליד נשמות ישראל, היינו עתיד הוא להיות מנהיג לישראל ויזרע בלבותיהם תורה ודרכי ה', ודבק מאד ברבו זו, וגם רבו חבב את תלמידו והי' מקרבו יותר מכל זקני חסידיו תלמידי פאשיסחא ווארקי, פ"א כשעמד בחברת חסידים פנה הרה"ק מראדזימין אל רב מופלג אחד ואמר לו: אתה תלמד "פשעטלאך", ובהצביעו על הצעיר ר' ישראל יצחק אמר: "ואחריו ינהרו אלפי ישראל" וקראו אליו ואמר: אברך בא ואלמדך כיצד קוראים "פתקא", אף את מטהו נתן לו במתנה, ואת מטה של רבו שמר מכל משמר והי' לוקחו כל מקום שנסע עד סוף ימיו. הרבה נצטער ר' ישראל יצחק על שלא היו לו בנים, והי' מזכיר ענין זה לפני רבו, פ"א כשהזכיר את עצמו לפני רבו, נחמו רבו ואמר לו: שיש לו נשמת ה"אור החיים" הקדוש, וכידוע שגם לו לא הי' בנים.

על כס הרבנות

כשעבר הנהגת חסידי ווארקי–ביאלא לאביו, נהג לנסוע להסתופף גם בחצרות צדיקים אחרים, ור' ישראל יצחק הי' מלווהו תמיד, וביקרו בין השאר אצל הרה"ק השר שלו' מבעלז, אצל הרה"ק מצאנז, אבל הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא, אצל הרה"ק המגיד מטריסק, זי"ע, ומכולם השכיל ומאביו ביותר ולא זזה ידו מתוך ידו כל הימים, הערצתו של אביו אליו הי' למופת, ובייחוד כשהי' אביו חלש וחולה בסוף ימיו, לא סר ממנו, ואפשר לומר שעוד בחיי אביו נהל את כל האדמורו"ת, שבפקחותו ובהתנהגותו משך לב כל רואיו, ועל כן לאחר פטירת אביו הק' נתנו החסידים עיניהם בו להכתירו לרבם, י"ד שבט נפטר אביו, ונמנו החסידים וגמרו

להכתירו לרב ולרבי במקום אביו, אולם הוא סירב, ואמר שבכלל לא עלה על דעתו למלאות את מקום אביו, ובדעתו הי' לעלות לארץ ישראל, וכך אמר להגאון מסאכטשוב בעל "אבני נזר" זצ"ל שבא לנחמו בימי ה"שבעה", ומצאו יושב על הקרקע, אמר לו: תלמיד חכם אסור לו לשבת על הקרקע, אמר לו: אחרי אב כזה, אמר לו: אע"פ כן, אז נשמע להגאון, וישב על כסא קטן, שוב שאלו הגאון מה יש בדעתו לעשות עכשיו, ענה: אומרים עלי שאני יודע קצת ללמוד, אסע לארץ ישראל ואהי' שם מלמד, שאלו הגאון: על מי יעזוב את החסידים, ענה, איננו יכול למלא מקום אבי, שאלו ומה יהי' על המשפחה, ענה, הקב"ה לא יעזבם כמו שעזר לכל ישראל, קם הגאון מסאכטשוב, ויצא אל קהל החסידים שהסתופפו בחצר ואמר להם: דעו לכם שהוא הרבי שלכם, אל תזזו מכאן עד שיקבל את האיצטלא, עוד תוך ימי "השבעה" כתבו את כתב הרבנות ומינוהו לרב דמתא תחת אביו, בשבת ראשונה באו אליו הבעל בתים לקרוא לו להתפלל עמהם ולדרוש לפניהם כנהוג, ואמר שאינו יכול, התרגזו מאד ראשי הקהילה, היתכן שמינוהו רב שאינו יכול ללמוד, עד שבאו גדולי החסידים והפצירו בו למען השלום שילך לדרוש, אמר להם כי עדיין לא למד הלכות ספר תורה בעיון ופן יקרא "שאלה" והוא לא ידע לפסוק, אבל הם לא הרפו ממנו עד שנענה להם, ואכן חששו נתקיימה כי נתעורר שאלה בספר תורה, ולא רצה לפסוק וביקש מהרבנים שבאו לכבודו לפסוק, אבל הם סרבו באמרם שהוא הרב, והוכרח לפסוק בעצמו.

הנהגתו

כשעברו ימי אבל השלושים אחרי פטירת אביו ואלפי חסידים ובראשם הרבנים הגדולים והחסידים הישישים באו לאלכסנדר אל החתונה של הנכד, בנו של אחיו בעל ה"תפארת שמואל", אז מצאו את ההזדמנות להכתירו לא רק כאב"ד באלכסנדר על מקום אביו אלא גם באדמורו"ת להנהיג את אלפי החסידים אלכסנדר בכל מקומות מושבותיהם, ובע"כ נענה לבקשתם, וכך נעשה "רבי" לחסידי אלכסנדר, אשר בימיו שגשגה עד למאוד ואלפי אלפי חסידים צבאו על פתחו לשתות בצמא את דברי תורתו וחכמתו המלהיב לבבות, ולקבל הדרכה בתורה ועבודה וליהנות ממנו עצה ותושיה, והי' לכולם אב רחמן, בקי במחסוריו של כל אחד ובני ביתו בגשמיות וברוחניות, הלהבים בנועם מתיקות תפילותיו, הושיעם בעצותיו אשר היו כאשר ישאל בדבר האלקים, מסר נפשו להמציא מזור ותרף לכל הנזקקים אליו בתפילה ועצה, בכח צדיק גוזר, וברב אהבה וחמלה פעל לנחם ולשמח את כל הבאים בצל קדשו, עד שאמר על עצמו שארבעים שנה פעל להכניס שמחה בקרב ישראל, ובצוואתו הק' כתב "אוהבי ורעי אשר מסרתי נפשי עליהם". אחד הכשרונות הנפלאים שלו מלבד חכמתו ופקחותו הי' כח זכרונו, והי' זוכר את כל אדם גם אם ראהו פ"א, ודבר מפורסם היא שהכיר את רבבות חסידיו בשמותיהם ואת שמות נשיהם וילדיהם, וכשקרה שחסיד אחד הי' שוכח להזכיר בפתקא אחד מילדיו הי' מזכירו, והי' מכיר כל כתב יד בפתקאות, אף שעברו תחת ידו עשרות אלפים פתקאות.

אהבת ישראל

ולא רק חסידי ואנשי מעשה מצאו את מקומם אצלם אלא גם פשוטי העם המוני בית ישראל נהרו אליו, והוא ע"י רוב אהבת ישראל אשר בער בקרבו לא רוחקם, וברוב חכמתו ותבונתו ע"י עצותיו ותשובותיו הנפלאות הצליח שיצייתו לו שישמרו שב"ק וכדו', ולקרבם ולהכניס בלבם אהבת הבורא, פ"א בא אליו חנוני והתאונן שאין לו פרנסה מן החנות, הבין שהאיש מחזיק את חנותו פתוח בשבת, אמר לו אם תרצה לשתף אותי בחנותך על חמש עשרה "פראצענט" מן החנות אני מבטיחך שתהי' לך פרנסה, החנווני שמח ואמר בוודאי, אמר לו אם כן החלק השביעי הוא שלי, ואני בורר לי שיום השבת יהי' שלי, ואני מצווה עליך שתסגור את החנות ביום השבת כי שלי הוא, ומשאר ימות השבוע יהי' הריווח שלך ותהי' לך הצלחה, וכן עשה ושמר חנותו סגורה בשב"ק, פ"א בא בעל עגלה לפניו והתאונן לפניו שהסוס אינו רוצה לאכול, שאלו וכיצד אתה נוהג באכילתך, השיב הבעל עגלה, מה פירוש כיצד, כמו כל שאר בעלי עגלות, אני נוטל ידי בבוקר, ובערב קודם שאני הולך לישון אני מברך, אמר לו "אם אתה מתנהג כבהמה, אין פלא שסוסך נוהג כאדם, תתחיל להתנהג כאדם אז סוסך יאכל כבהמה...".

גדלותו בתורה

ולא רק בדרכי החסידות ובדביקותו ובהתלהבותו הצטיין, אלא הי' גם למדן וגאון גדול, עודנו רך בשנים וכבר הי' בקי בש"ס ובפוסקים ובמדרשים ובזוהר הק' בעל פה, כי כח זכרונו הי' להפליא, ונתפרסם כאחד הלומדים החשובים בפולין, פ"א שלחו אביו באיזה ענין לווארשא, אל בעל "נפש חיה" זצ"ל, והי' אז בביתו רבנים מופלגים בתורה מאנשי ליטא, וביניהם גם הגאון המפורסם ר' יוסף בער זצ"ל מבריסק, והתפלפלו באיזו סוגיה, כשמוע את פלפולם קם האברך הצעיר בענוה ואמר, שלפי עניות דעתו אין הפשט כך בגמ' והביא מקורות לסברתו, והתחילו מתפלפלים עמו ולבסוף הודו לו כולם, ואמר אח"כ הגאון מבריסק "אברך זה הוא מן הלומדים הראשונים בפולין", גם כתב הרבה תשובות אבל מרב ענוותנותו לא פירסמן, ואע"פ שלא נשאר ממנו ספר שו"ת בהלכה, יצא שמו למרחקים ודבר ידוע הוא שהרידב"ז מצפת בא אליו לדבר עמו בדברי תורה, וכשיצא ממנו הי' מלא התפלאות מגאונותו ובקיאותו, ואמר לאברכים שישבו בבית החסידים שלא רק חסידות יכולים הם ללמוד מרבם, אלא הוא גם אחד הגאונים הגדולים בנגלה ובנסתר, ואע"פ שהי' בקי גדול היתה ענוותנותו כה רבה שלא רצה לסמוך על דעת עצמו בהוראת דין, כשבאה לפניו בשנה ראשונה לרבנותו שאלה חמורה בענייני אישות, בירר את ההלכה כדרכי הלימוד שלו ממקור התלמוד ורש"י ותוספות וראשונים בכתב, ושלחם אל הגאון בעל ה"שדי חמד" זצ"ל שהי' אז רב ב"דוסלאנד" ושאל

את הסכמתו, ובקש ממנו שלא ידפיס את דבריו, והגאון בעל "שדי חמד" שלח לו הסכמתו בכבוד ובהערצה גדולה, וז"ל: כבוד קדושת הרב הגאון הגדול שר התורה והיראה הצדיק המפורסם פאר ישראל וקדושו נזר אלקיו על ראשו חכימא דיהודאי לעמא ומדברנא דאורייתא כקש"ת מוהר"ר ר' ירחמיאל ישראל יצחק אב"ד ורבי באלכסנדר שליט"א, דברי כ"ק גאונו וסברות עמוקות שלו נחמדים מזהב ומפז, ולא צריך לדידי ולדכוותי וד' עמו והלכה כמותו, ולהרגיע רוחו הטהורה שלא אעשה דבר שלא כרצונו חלילה הנני שולח בחזרה את גוף מכתבו ואבקש מכבוד קדושת גאונו להודיעני מקבלת מכתבו ותנוח דעתי, וכו', וחותם: דוש"ת וטובתו ומתכבד בקרבתו הצעיר חיים חזקי' מדיני, עכ"ל.

צדיק גוזר

ידוע ומפורסם הי' לבעל מופת ולצדיק גוזר, אבל הוא בחכמתו השכיל לחפות על כל פלאיו אשר חולל להושיע את המוני ישראל לאלפים, מסופר שעוד בחיי אביו הי' פ"א עם אביו בכפר אחד בגלל בריאתו, פ"א באמצע הלילה הורע מאד לאביו, והי' בסכנה גדולה, ושום רופא אל הי' בקרבתם, הצדיק חשב כי קרב קצו ובכה בכי רב, ניגש אליו בנו וחיבקו ונשבע לו כי לא יאונה לו כל רע, אח"כ יצא לתוך היער, וצעק לפני הקב"ה בבכיות ואמר: רבונו של עולם וכי כך תעשה להרבי מאלכסנדר ביער ואין איש, והלא אמרו חז"ל חס הקב"ה על כבודם של צדיקים, כשחזר מצא את אביו שהוטב לו, שאלו אביו כיצד נשבעת לי, ענהו: סמכתי על דברי הרה"ק מרוזין זי"ע, שפירש הכתוב, "עד אנה תסתיר את פניך ממני, עד אנה אשית עצות בנפשי", וכך פירש, דהנה הסתרת פנים אינו יכולה להיות רק בזמן שאדם יכול עוד לשית עצות בנפשו, אבל בזמן שאין לו שום עצה ורק ישועת ד' תוכל לעזור לו, אז לא תוכל להיות הסתרת פניו ח"ו, וכאן ביער שראיתי שאין לנו שום עצה רק ישועת ה' הייתי סמוך ובטוח שלא יאונה לנו כל רע ח"ו, ועל כן נשבעתי לך (סיפורי צדיקים), פ"א ראה גוי אחד את השורה הגדולה של החסידים העומדים אחרי החד להיפרד מרבם, צחק הגוי ואמר שגם הוא ידחף עצמו בין השורות ומי יבחין אם גוי הוא או חסיד, הלך ביער והלביש עצמו בשטריימל ובעקיטשע ועמד בין העומדים ליכנס להרבי, כשהגיע תורו פנה אליו ה"ישמח ישראל" ואמר לו: "דו זאלסט פייגערן", מאחורי הגוי עמד חסיד אחד, וכששמע הקללה, תמה מאד על כך, ואמר לעצמו שהוא חייב לתור אחריו, ומה יהי' אתו, הלך החסיד אחריו וראוהו יוצא ליער וראה שמוריד מעליו את השטריימל והבעקיטשע, והלביש עצמו בחזרה בגדי האיכר, ומיד כשלבש את בגדיו נפל כפגר מת, החסיד נתרגש מאד מהמעשה ובא לביהמ"ד וסיפר להחסידים מה שראו עיניו מופת גלוי שעשה הרבי, כששמע ה"ישמח ישראל" את זה, אמר, שאין זה מופת ממנו, אלא החסיד הי' לו אמונה חזקה כ"כ ברבו, וכששמע אותו אומר להגוי שימות הי' לו אמונה שכך יהי', ולכן מת הגוי (יהי אור).

ובא השמש

בימיו האחרונים לפני הסתלקותו אמר: כל ימי הייתי עובד על מדת שמחה, לשמח לבבות ישראל, במלים אלו כאילו סיכם בעצמו את מפעל חייו, הוא האיש החלש בגופו וידוע חולי הי', ובלי בנים רח"ל, הי' מחזק ומשמח את לב כל נדכא, מסופר שפ"א כשהי' חולה מאד, הזכירוהו לפני הגאון מסאכטשוב זצ"ל, אמר: אין פלא בדבר, הריהו "רבי" שבע עשרה שעות במעת לעת, כיצד יהי' בריא, שש עשרה שנה הנהיג את אלפי ישראל במסירות נפש, אך לדאבון לא האריך ימים שמתוך עוצם מסירות נפשו על כלל ישראל נפטר ביום כ"ט טבת תר"ע והוא בן חמשים ושבע שנים בלבד כשהוא עדיין באמצע פעולתו, ומנוח"כ בביה"ח באלכסנדר, אם כי לא השאיר אחריו זרע של קיימא, אבל ספרו הק' שמלהיב לבבות ישראל ה"ה "ישמח ישראל" היא בלתי שום ספק לשם ושארית טוב אחריו, אחיו וגיסיו הוציאו לאחר פטירתו את חידושיו, וקראו את ספריו "ישמח ישראל" שכל ימיו עבד על מידת השמחה, לשמח לבבות ישראל.

א' שבט

הגה"ק רבי משה שיק זי"ע
בעמח"ס "מהר"ם שיק"

ואלה תולדות

הרה"ק רבי משה שיק זי"ע נולד בעיירא ברעזאווא, (ועל שמה חתם את עצמו תמיד בשולי מכתביו: משה שיק מברעזאווא) ביום כ"א אדר תקס"ז לאביו רבי יוסף ב"ר דוד שיק נכד הרה"ק בעל "תוספות יו"ט" זי"ע, מלפנים ציינו את שם המשפחה – שי"ק בסימן של ר"ת – ש'ם י'שראל ק'דוש, ומסופר כי בשעה שיצאה פקודת השלטון לכל איש יהודי להוסיף שם משפחה, חשש אבי המשפחה לדברי הקדמונים שאסרו לשנות את שם ישראל לשם לע"ז, ועל כן בחר לו שם זה, המרמז בתוכו קדושת שם ישראל.

במעלליו יתנכר נער

כבר בשחר טל ילדותו כאשר עודהו נער כבן י' שנים כבר הי' בקי בתנ"ך ובששה סדרי משנה, וכשהי' בן י"א שנה כבר למד בישיבתו של דודו הג"ר יצחק פרענקל, וכשנעשה בן ארבע עשרה שנה עבר ועלה לישיבתו הגדולה של מרן החתם סופר זי"ע.

מסופר שכאשר נכנס למרן החתם סופר ובקשתו בפיו שיכניסו ויקבלו לישיבתו ושאלו החתם סופר איך קוראים לך, אמר לו, משה מברעזאווא, אמר לו החתם סופר בלשון חיבה: משה ברעזעלע [כי הוא הי' אז בחור צעיר ולא הי' שם בחורים בגיל הזאת] האיך אני יכול להכניסך בישיבתי הלא בישיבתי לומדים רק בחורים גדולים שכבר מלאו כריסם ממעדני התורה, אמנם כאשר הפציר בו בחן אותו החתם סופר הדק היטב וכאשר ראה גדלותו בתורה הכניסו להישיבה וקירבו

בקירבה יתירה, והבחורים הגדולים תמהו ע"ז שילד קטן יהי' בישיבה גדולה אמר להם החתם סופר בזה"ל: לקבל תורה הוא בא ואם קטן הוא בעיניכם אקוה כי אם יתמיד בלימודו ראש לשבטי ישראל יהי', ולמד אז בישיבתו של החתם סופר שש שנים ברציפות.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נשא את בת דודו הנגיד ר' פרץ פראנקל ז"ל לאשה, ומסופר שגם רבו החתם סופר רצה לקחת אותו לבתו ולא איסתייע מילתא י"א בגלל שמותיהם שהי' שוים, וי"א כי כבר הבטיח לדודו שיקח את בתו ורצה לקיים דברו, אחר חתונתו ישב כעשרה שנים על התורה ועל העבודה בקדושה ובטהרה וחותנו נתן לו די מחסורו, וכבר אז התחיל להרביץ תורה לעדרים ולמד עם בחורים ולא פסקה ישיבה מעל שולחנו עד יום פטירתו.

על כס הרבנות

בשנת תקצ"ח באו אל החתם סופר בני הקהילה של ק"ק יערגין הסמוכה לפרעשבורג ואמרו לו היות שנתפנה כסא הרבנות של קהילתם נפשם בשאלתם שהחתם סופר יבחר להם אחד מתלמידיו שיבוא וימלא חסרונם, השיב להם החתם סופר בזה"ל: "אם תרצו לקבל רב גדול וצדיק אזי קחו לכם את הרב ר' משה שיק ואם תשמעו לעצתי אז תהי' מאושרים ומוצלחים בעזהשי"ת כל הימים" ויהי כשמעם את דברי קדשו יוצא מפי החתם סופר קבלוהו כל הקהילה לאב"ד כאיש אחד בלב אחד, וישב בעירה קטנה זו משך של כ"ד שנים, ועל רב גדלו בשנים אלו יעיד מכתבו של הגאון רבי שמעון סופר זי"ע אב"ד בעיר הגדולה קראקא לגיסו הגאון ר' זלמן שפיצער זצ"ל שהי' רב בעיר וויען, שר' זלמן שאלו למה מסרב לקבל על עצמו עול הרבנות בעיר קראקא השיבו בזה"ל: ה' היודע תעלומות לב יודע צערי כשאני רואה בעוה"ר עולם הפוך, עליונים למטה תלמידי חכמים צדיקים הראויים למלל גבורות ה' להשמיע כל תהילתו כגון רב מרא דכולא תלמודא מו"ה משה ברעזאוא וכיוצא בו יושבים בקהילות קטנות במצוק ובמצוק וצעירים ירקדו בקהילות גדולות...

בשנת תרכ"א נתבקש לבוא לכהן בק"ק חוסט אשר בגליל התחתון (אינטערלאנד) והיות שביערגין הי' קשה לו להחזיק ישיבה גדולה כי היתה קהילה קטנה ולא הי' ביכולתם לשאת בעול ההוצאות וגדול הי' שאיפתו להרביץ תורה לעדרים ביתר שאת ויתר עוז לכן הסכים לקבל את הרבנות בחוסט, וכשעבר משם באו עמו הבחורים שלמדו אצלו ביערגין ושמה בחוסט גדל ונתרבה ישיבתו פי כמה, ויצאו מישיבתו זאת רבנים גדולי תורה והוראה.

עם מרן הייט"ל זי"ע

ידידות נפלאה שררה בין הגה"ק המהר"ם שיק זי"ע למרן הייטב לב זי"ע, ויודע מה שאמר שהיה לו כדאי לבא מעיירות אויבערלאנד (מקום מולדתו אשר שם שימש ברבנות בק"ק יערגי"ן יצ"ו עד שנתעלה לכהן פאר והעתיק מושבו) לחוסט שהיה באונטערלאנד, כדי להכיר אדם השלם כמו הרב מסיגוט.

והדברים ידועים שבעת שהרציא המהר"ם שיק את שיעורו בחומש רש"י לפני התלמידים היה אומר חידו"ת בשם ספר ייטב לב עוד בחיים חיותו, כל כך היה קשור אליו.

פע"א כאשר נחלה הגה"ק המהר"ם שיק נסע הייטב לב זי"ע לבקרו, ושאלו לו הייט"ל: חוסט'ער רב, וואס מאכט איר? ענה לו המהר"ם שיק שהוא אינו מרגיש בטוב, והוסיף ואמר לו: "סיגוט'ער רב זייט מתפלל איך זאל געזונד זיין, איך ווייס באמת נישט פאר וואס עס קומט מיר קראנק צו זיין, דאע"פ שאיתא בגמ' אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה "פון קיין ביטול תורה ווייס איך ניקס", ונמשך שיח סודם באריכות, כשיצא הייט"ל שלח המהר"ם שיק את תלמידיו ללוותו, אז שאל הייט"ל את אחד מתלמידי המהר"ם שיק בזה"ל: איר זענט אַ מבין וואס דיין רבי האט געזאגט, והשיב לו בהתפעלות דהרי אמר שלא מרגיש שביטל תורה והוא אמת שאינו מבטל אפילו רגע כמימרא מדברי תורה, הניח הייטב לב את ידו על ראשו ואמר לו: דו בטלן, דו פארשטייסט נישט ער האלט דאך שוין ביי פשפש ולא מצא, דהחידוש הוא שהוא יכול להעיד ולומר על עצמו פשפש ולא מצא...

ויסופר שהמהר"ם שיק הזכיר את עצמו לפני הייטב לב שיתפלל בעדו לרפואה שלימה, ושאלו הייטב לב, מה חסר לכם הרב מחוסט, ענה המהר"ם שיק, רק כח, נענה הייטב לב ואמר, הנה כתיב (ישעיה מ לא) וקוי ה' יחליפו כח, והכוונה דהנה הקב"ה הוא הנותן ליעף כח, ואנו קונין את הכח מאת השי"ת על ידי קנין חליפין, על ידי שאנו נותנים לו הקיווי והבטחון, וזה שאמר וקוי ה' יחליפו כח שעל ידי שאנו מקווים ומייחלים לה', הוא מקנה לנו כח בחליפין.

פע"א באו להייטב לב שני בחורים תלמידיו של המהר"ם שיק מעיר חוסט, וטרם שנסעו אמר להם הייט"ל שיאמרו לרבם הרב מחוסט שאם רוצה שיהיה לו שכן טוב (חוסט היא קרובה לסיגעט) יתפלל עליו שישוב בתשובה שלימה.

סביבות עיר חוסט מקום מגוריו של המהר"ם שיק היו הרבה ערים עם רבנים מפורסמים, אך המהר"ם שיק לא היה ניחא דעתי' שבחורי ישיבתו יסעו אצלם, אמנם כאשר רצו לנסוע לסיגעט להייט"ל שמח מאוד ועודדם ובכל פעם שלח אתם פרוסת שלום מיוחדת להייט"ל וכמו"כ שלח הייט"ל בחזרה פריסת שלום להמהר"ם שיק.

כאשר הוציא לאור את ספרו הק' ייטב לב לא הזכיר את שמו על שער הספר, אולם בפנים הספר ראו שמביא ד"ת מאביו וזקינו הק' ובזה היו יכולים להבין מי הוא זה המחבר החפץ בעילום שמו, אבל מחמת ענוות קדשו לא רצה לפרסמו בשער מבחוץ. בימים ההם היה נהוג כאשר מאן דהוא הוציא לאור ספר מסויים היה שולח את הספר להבארון ראטשילד אשר היה רגיל לשלוח בחזרה סכום כסף נכבד לכבודו של המחבר, כאשר יצא לאור הספה"ק ייטב לב והשער נשאר ריק

ולא היה כתוב שם המחבר, החליט איש אחד מעיר חוסט להרוויח כסף על חשבון ספר זה, והחליף את שער הספר, ובשער השני כתב את שמו ושם עירו חוסט ששם נדפסה הספר, כאשר קיבל הבארון ראטשילד את הספר וראה שהיא נדפסה בחוסט שלח את הכסף להרב מחוסט המהר"ם שיק אשר הבין מיד שהאיש הלז רצה להתלבש בטלית שאינו שלו והכיחו על כך וע"ז לא הצליח הלה במעשה הגניבה.

התמדתו בתורה

רבות מסופר אודות התמדתו ויגיעתו העצומה בתורה עוד מימי נעוריו שהי' למעלה מהשגת אנוש, והיא היא אשר בזכותה זכה למה שזכה, כפי שהוא העיד לימים על עצמו: "בילדותי הי' לי מח חלש ורק בכח היגיעה הפכתיו", כל כך דבוק הי' בלימודו עד כי הורה להתקין קורה כעין זיז בולט במרחק ארבע אמות מבית הכבוד, כדי שבדרכו לשם יתקל בקורה ויפסיק מלהרהר בדברי תורה.

את גודל התמדתו בכל רגע פנוי מטיב לתאר אחד מתלמידיו המובהקים הגאון רבי זלמן שפיצער אב"ד ווינא וחתן החת"ס, המספר בזה"ל: בעת הולכו לבית הכנסת היה שונה את פרקו כל זמן הליכתו, וכן אחר מנחה וסעודה שלישית היה יושב אצל החלון ולמד עמי ספר העקרים כדי שלא לבטל עד צאת הכוכבים, וכאשר נסע לפעמים בזמן רחוק על עגלה הייתי יושב עמו ומיד כאשר ישבנו התחיל עמי לחזור רשב"א תורת הבית משפה ולחוץ, עכ"ל.

בסגנון דומה מתאר תלמידו הגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי זי"ע את סדר טיולו במקום ההבראה, שם שהה שבועות אחדים במשך זמן הקיץ, וז"ל בס' שאול בחיר ה': כשהתחלנו לטייל, התחלתי אני להגיד לו ארבע חמש דפים גמרא ותוס' עם מהרש"א ומהר"ם בעל פה, הרבי אמר את הראשונים על דפים אלו, אח"כ המשכתי שוב בגמ' ותוס' עם מהרש"א ומהר"ם בע"פ והרבי עם הראשונים, ובאופן לימוד זה טיילנו כל בוקר שעתיים, ולמדנו כל יום עשרים עד שלושים דפים גמרא תוס' עם הראשונים.

וסיפר רביה"ק זי"ע שהמהר"ם שיק ממש לא פסק מומי"ה מגירסא, וכאשר הי' לו ד"ת ואחר שמעו את הטענות של הבעלי דין ופסק את פסק דינו תיכף חזר ללימודו ולא השגיח על הבעלי דין אם קבלו את הדין.

בחודשים האחרונים לימי חייו כאשר כהו עיניו מראות הבחין משמשו כי הוא בוכה, לשאלתו לפשר הדבר נענה ואמר: אילו הייתי יודע שאבוא לידי כך הרי הייתי לומד יותר, לתמיהת המשמש על דבריו אלו, השיבו: אכן, מיום עמדי על דעתי לא בילתי אפילו רגע אחד אם היה אפשר ללמוד, רק אם הייתי יודע שאבוא לידי כך הייתי ממעט בלימוד, ומרבה לחזור על הלימוד.

אמנם על אף דברי ענווה אלו מספרים תלמידיו כי עמדה לו אז בימי חליו זכות התמדתו הנפלאה והיה זוכר בעל פה את כל תלמודו, באופן שהיה לפליאת שומעי לקחו, ואף בעת אומרו את שיעוריו בפני תלמידיו לא שינה אז מלשון רש"י ותוס' אף כמלוא נימא. ובעת השיעור היה לפניו גמרא והמהר"ם שיק סימן באצבעו על הגמרא בעת לימודו, כך שהציבור לא הבחינו שהוא סגי נהור, ופע"א רצה אחד מתלמידיו לראות אם אכן הוא סגי נהור, ופתח את הגמרא של המהר"ם שיק בעמוד אחר והמהר"ם שיק אמר השיעור וסימן בידיו על העמוד הזה כאילו הוא לומד שם.

הגה"ק ר' יהודה גרינפעלד אביו של המהרש"ג, היה תלמידו של הכתב סופר והיה תלמיד חכם וברב אוריין והיה מקורב מאוד אצל רבו הכת"ס, וכאשר בא ר' יהודה לפרק האיש מקדש מצא את זיווגו מעיר חוסט ונשאר לגור שם אחרי חתונתו והתיידד עם המהר"ם שיק והיה מקורב אצלו מאוד. פע"א כאשר נסע המהר"ם שיק למרחצאות התלוה אליו ר' יהודה, ובאותו זמן שהה הכת"ס באותו מרחץ, ור' יהודה הלך לבקר בהיכלו של רבו הכת"ס וכמו כן הסתובב אצל המהר"ם שיק, ואירע שהכת"ס למד איזה ענין בטור אהע"ז על כן ביקש מתלמידו שכאשר יהיה אצל המהר"ם שיק יבקש ממנו אם יוכל להלוות לו טור אהע"ז. כאשר ביקר ר' יהודה אצל המהר"ם שיק שאל אותו אם יוכל להלוות לרבו הכת"ס את הטור אהע"ז, שאל לו המהר"ם שיק: האם הנך יודע באיזה ענין ובאיזה סעיפים בשו"ע זקוק רבך לעיין בו, השיב ר' יהודה ואמר לו את המקומות המדוייקים בהם צריך רבו הכתב סופר לעיין. אמר לו המהר"ם שיק שיחזור ממחרת ואז יתן לו את הטור אהע"ז, כאשר חזר למחרתו נתן לו המהר"ם שיק את כל הסעיפים בשו"ע שרשם והעתיק בעצמו על נייר. ר' יהודה התפלא מאוד על מה שלא הסכים להלוות לו את השו"ע בעצמו, אך מפני הכבוד לא אמר לו כלום. כעבור זמן מה כאשר נפגש הכתב סופר עם המהר"ם שיק, שאלו הכת"ס על כך למה לא הסכים להלוות לו את השו"ע כמתכונתו, והוכרח לרשום ולהעתיקו מחדש, אמר לו המהר"ם שיק דלא היה לו אז את הטור אהע"ז אצלו, על כן רשם בע"פ כפי זכרונו את הסעיפים האלו. והפליא הכת"ס מאוד את כוח זכרונו הנפלא, וכאשר חזר הכת"ס לביתו ראה איך שהמהר"ם שיק רשם את כל הסעיפים בדייקנות ולא היה נחסר אפי' אותו אחת.

בראש מערכות ישראל

עמד בראש המערכה בה"טיילונג" באונגארין ועל פיו חרדו כל גדולי דורו כאשר מעיד עליו הגה"צ בעל אפסי ארץ זצ"ל אב"ד נאנאש שהי' תלמיד החתם סופר במכתבו לקהילת סיגוט בעת המחלוקה הידוע בין הארטאדאקסין לבין הספרדים, וז"ל: עוד לבי חרד בקרבי בהעלותי על זכרוני בעת אסיפת הרבנים בפעסט בשנת תרכ"ט, אשר הי' אז יותר ממאתים רבנים גאונים וצדיקים ופתח הגאון המהר"ם שיק ז"ל את פיו בחכמה והזכיר את המשנה בסוטה כל הרוצה לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו וכל הגדולים חרדו לדברים הקדושים היוצאים מלבבו הטהור בלבת אש, ולחם בתוקף על שינוי בדרך אבותינו.

רביה"ק זי"ע סיפר שפעם הי' אחד מבני הגבירים שלא רצה ללבוש קיטל תחת החופה והמהר"ם שיק לא רצה לסדר

לו קידושין ואמר לו אבי החתן שהוא יראה שיקדש בעל כרחו ע"י שילך להלשין עליו בערכאות, השיב לו המהר"ם שיק להוי ידוע לך שב' פעמים לובשים בגד לבן לאדם, הראשונה תחת החופה והשני' בעת הקבורה, עכשיו הברירה בידך מתי תרצה ללבוש עתה או בשעת הקבורה, אמר לו החתן בחוצפה שאותו לא יוכל להפחיד עם דברים כאלה שאני כבר מהדור החדש, ואחר החתונה כשנתעברה אשתו מת הבעל, וכשנולד הוולד מתה אשתו ר"ל.

ומש"ה עלה אל האלוקים

רבינו המהר"ם שיק נסתלק לגנזי מרומים בשב"ק פר' וארא בראש חודש שבט תרל"ט, והלוי' התקיימה ביום ב' פר' בא, ומרן הייטב לב זי"ע הי' ראשון המספידים וכך התחיל, ויאמר ה' אל משה בא, הקב"ה אמר להמהר"ם שיק שנקרא "משה" בא, ובתוך דברי ההספד אמר: היינו סגול, (ה"ה הגה"ק בעל צרור החיים מסעליש והמהר"ם שיק והייטב לב זי"ע שידוע גודל אהבתם זה לזה והיו קשורים בעבותות האהבה) כשנסתלק הרב מסעליש נשארנו צירי, ועכשיו נשארתי לבדי חיריק.

ובס' נפש יהונתן מובא וז"ל: שמעתי מפה קדשו של רבינו בעמח"ס הק' ייטב לב זצ"ל בעמדו לפני מיטתו של המהר"ם שיק זצ"ל להספיד אותו, ענה ואמר: כתיב בפרשתן הירא את ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, ופירש עפ"י מה דכתיב ובשר בשדה טריפה, ודרשו חז"ל בשר שיצא חוץ למחיצתו, ויש לפרש שאיש הישראלי הירא את דבר ה' צריך לעשות לעצמו גדרים לכל ענינים כדי להנצל מן היצה"ר, אבל איש אשר לא שם לבו לדבר ה' זהו בבחינת שדה, בלי גדר ומחיצה כלל, רק בהפקירא ניחא לי', וז"ש ובשר בשדה מי שהוא בבחינת שדה זהו "טריפה", ופירשו חז"ל דבבשר שיצא חוץ למחיצתו הכתוב מדבר, דהיינו שאינו רוצה בשום מחיצה וגדר, וז"ש הירא את ה' "מעבדי פרעה" היינו היצה"ר, "הניס את עבדיו" אלו החושים שלו בתשובה, "ואת מקנהו" כל מיני קנינים שלו, "אל הבתים" לבחי' בית מוקף מחיצות דהיינו גדר סייג לתורה, ואשר לא שם לבו לדבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה בבחינת שדה בלי שום גדר וסייג.

מורשתו הרוחני

השאיר ברכה שו"ת מהר"ם שיק על ד' חלקי שו"ע ועל התורה פרקי אבות הגש"פ וחיבור גדול על מס' חולין, ועוד חיבר חיבור גדול על תרי"ג מצוות, ותלמידו הגדול הגה"צ ר' שמואל בראך זצ"ל אב"ד נ. מאדע שהוציא לאור את הספר כותב בהקדמה וז"ל, הנה בגדלות המחבר ובאיכות החיבור אין רצוני להאריך אך מוכרח אני להודיע את אשר נודע רק לתלמידיו כי זה רבות בשנים הי' וחיבור גדול על תרי"ג מצוות נשלם בתכלית השלימות וכאשר יצא בנתיים החיבור הגדול מנחת חינוך על תרי"ג מצוות אמר כי בחצי ספרו הקדימו המחבר בעל מנ"ח ואז גמר בדעתו לשנותו ולקצרו.

ב' שבט

הרה"ק הרבי ר' משולם זושא מהאניפאלי זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תפ"ז לאביו ר' אליעזר שהי' מפורסם בצדקת פזרונו לעניים ולפדיון שבויים, ובנו ר' זושא העיד עליו שהי' ממארי דחושבנא, ולאמו האשה הצדיקת מרת מירל ע"ה שגם היא הי' מפורסמת בצידקותיה וגמילות חסדיה, ובנה העיד עלי' שבמקום שאמרה ברכות השחר שרתה השכינה הקדושה. מסופר שפ"א הגיע לביתם קבוצת עניים ור' אליעזר ליפמן וזוגתו טיפלו עמהם במסירות נפלאה, וביניהם הי' עני חולי ונגוע בנגעים, עד שאפי' חבריו התרחקו ממנו אך הצדיקת טיפלה עמו במסירות רבה, ולבסוף בירכה העני "יהי רצון שתלד בנים כמוני," בטרם הספיקה להשיב על ברכתו שהפליאה אותה, נעלמה מעיניהם כל קבוצת העניים, ויהי לפלא.

גדלותו בתורה

הרבי ר' זושא הי' גדול בתורה אין לשער אם כי הי' נחבא אל הכלים ולא ידעו מגדלותו בתורה, וכל חבירו צדיקי הדור גילו זאת כמה פעמים, פ"א סיפר הרה"ק בעל התניא זי"ע שהי' פעם ביחד עם הרבי ר' זושא אצל רבם הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, ובאותו זמן באו אל המגיד שני האחים הקדושים הגאוה"צ הרה"ק בעל ההפלאה ואחיו הר"ר שמעלקא זי"ע ושאלו שכידוע שהי' מפורסמים לגאונים גדולים ושאלו מהרב המגיד באיזה מקום ברמב"ם שהי' קשה להם, והמגיד השיב להם שהוא חלוש עכשיו אבל יש לו תלמיד אחד ושמו ר' זושא וילכו אצלו והוא בטח יברר לכם הכל, וכן עשו כך ובאו אצלו ומצאו אותו אחוז בשרעפיו, ולא הרגיש שבאו אצלם ובעל התניא הזיז ידו הק' עד שהעיר אותו מדביקותו, והם הציעו לפניו את הדבר הקשה להם, והוא על אתר השיב להם שבטח לא למדו על הסדר כי ההלכה הקודמת מישב קושיתם, והם התפלאו מאד מתשובתו שאכן נתרץ להם קושיתם. פ"א כתב אליו הבעל התניא מכתב, ובתוך תוארי הכבוד כתב "שר התורה," העומדים שם התפלאו ואמרו שתואר כזה ראוי לאחד שמפורסם לגאון בנגלות התורה, אבל הוא אינו מפורסם כך אם כי הוא מושלם בחסידות, השיב להם דעו לכם שבאמת הוא שר התורה, ואספר לכם גופא דעובדא, פ"א היינו אצל רבינו ה"ה הרב המגיד זי"ע אחד מן החבירים הראה מאמר אחד בזוה"ק שהי' קשה מאד, ופלפלו כולם בלשון הזהר זה אומר בכה וזה אומר בכה ולא ידעו לאמתו, והפלפול הסב רעש גדול בביהמ"ד והר"ר זושא הי' הולך בביהמ"ד אנה ואנה בעמקות מחשבותיו לפני התפלה וע"י הרעש בילבלו אותו, ושאל מה קול הרעש הזה, ואמרו לו מה שקשה להם, וביקש הראני גם אותי והראו לו וביקש מהם שיהי' בשתיקה מעט, וישב ונשען ראשו על ידו שעה מועטת ותירץ, ואמר פשט נפלא מתוק מדבש, וראו כולם שהוא הפשט אמיתי ושאלו אותו מאין לקח את הפירוש הזה, השיב מחמת

שבילבלתם אותי ולא יכולתי לילך להתפלל עשיתי עליית נשמה ושאלתי את פי רבי שמעון ב"ר יוחאי בעצמו ופירש לו הכוונה בהזוה"ק כדי שיפסק הרעש ואוכל להתפלל, וסיים הבעל התניא ועתה ראו שבאמת שר התורה הוא. פ"א הגיע לפניו יהודי וסיפר שאביו שנסתלק לפני זמן מה מן העולם בא אליו בחלום ואמר לו שימיר דתו, וצוה הרר"ז שיפתחו את קברו, ואכן עשו כך ומצאו מונח על המת קיסמין כצורת שתי וערב, ולקחו הקיסמין ומני אז הפסיק לבוא בחלום, וספרו זאת להגר"א מולינא זי"ע אמר הגר"א שזה ירושלמי מפורשת רק הוא פלא מהיכן ידע הרר"ז הירושלמי, ואמרו אח"כ דברי הגר"א להרר"ז אמר מהו הפלא, מהיכן שהירושלמי לקחו גם אני לקחתי.

גודל יראתו

דרכי עבודתו ה' ביראה ופחד גדול ובדביקות נפלא בהתפשטות הגשמיות, כמו שמובא בספר באר משה מתלמידו הרה"ק ר' משה מקאזניץ זי"ע, וזל"ק וכמו שבעיני ראיתי בפרט ממורי ורבי הרב הקדוש איש אלוקים נורא מה' משולם זושא זצ"ל אשר כמה פעמים בעלותו להתדבק להבורא ב"ה וב"ש ה' מפשיט עצמו לגמרי מן העולם הזה, עד היותו ממש קרוב להתבטל במציאות, עד שהוכרח לנדר נדרים ונדבות שיתקיים נפשו בו עכ"ל", וידוע שביקש פ"א מהשי"ת שיהי' לו יראה כמלאך ה', כמובא בספה"ק ייטב פנים במאמר אבני זכרון אות ע"ב וז"ל "וכאשר שמענו משמי' דהרב הקדוש ר' זושא זלה"ה שביקש שתהי' לו יראה כמו מלאך ומילא ה' משאלותיו ונפל עליו יראה ופחד עד שנעשה כאבן דומם בל יתנועע ובשום אבר מרוב הפחד עכ"ד", והרה"ק בעל התניא אמר כמה פעמים שהיראה של ר"ר זושא הוא גם פלא בהיכל היראה. פ"א בא אל הרבי ר' שמעלקא וביקש ממנו שילמדו עמו השיב רר"ש אם אתם תלמדו אתי חכמת הנסתר ילמד הוא אתו חכמת הנגלה והסכים, והתחיל הרר"ש ללמוד אתו משנה ראשונה שבמסכת ברכות ופירש לו תיבה ראשונה מאימתי "פון וועז" אז הפיל עצמו הרר"ז על ארץ באימה ופחד גדול ואמר להרר"ש מאין אתם יודעים שמאימתי פירושו "פון וועז" דלמא פירושו מלשון אימה ופחד דהיינו מחמת אימת השם צריך לקרות קריאת שמע.

התקרבות לחסידות

אחרי פטירת אביו נפלו כל החובות שנשארו מעזבונו של אביו על הרר"ז מפני שאחיו חשבו שהוא איש פנוי מטרדות ואינו עוסק בתורה, לכן ה' ביכולתו להשתדל בגביית חובותיו של אביהם, אכן כמובן שכל החובות ירדו לטמיון ולא נפרע מאומה, ועזב הכל והתחיל לשוטט בעולם מעיר לעיר עד שעבר דרך עיר מעזריטש מקום דירת דודו אחי אביו ר' אלימלך פילט זצ"ל, שהי' משמש בקודש אצל הרב המגיד זי"ע, וכשעמד ר' פילט על טובו של בן אחיו שהוא אוצר כלי חמדה, משכו אחריו שיבוא גם הוא לטעום מתורת המגיד, ואכן נתדבק מאד בהרב המגיד ונתקשר אתו בעבותות אהבה ונעשה מחשובי תלמידיו, והי' כ"כ דבוק כמו שאמר פ"א הרה"ק מרוזין זי"ע שהרר"ז לא אמר תורה מימיו על השלחן מפני שכל תלמידי הרב המגיד לא הוסיפו ולא גרעו בדברי רבם, ורר"ז לא הי' יכול לשמוע הדברי תורה אף פעם, כי כשאך פתח המגיד הפסוק שע"ז אמר תורה התלהב הרר"ז כ"כ ובלבל השומעים ואז הוציאו אותו התלמידים לחוץ ולא שמע הדברי תורה, עכ"ז סיים הרה"ק מרוזין כיון הרר"ז הד"ת שאמר המגיד. הוא הי' שקירב את אחיו הצעיר ממנו בט"ו שנים ה"ה הרה"ק ר' אלימלך לתחת כנפי החסידות להיות תלמיד הרב המגיד.

רבים השיב מעון

ידוע שהלך עם אחיו ר"א בגלות מעיר לעיר וממדינה למדינה להשיב נדחי ישראל לשורשם, ואכן רבים השיבו מעון ועשו הרבה בעלי תשובות, ודרכו היתה כשפגש בבעל עבירה התחיל להתוודות בבכיות נוראות, ואמר זושא זושא למה עשית כך וכך והתחיל למנות כל עבירות שבעל עבירה ההוא עשה ובכה מאין הפוגות והוריד דמעות כנחל עד שהלה תפס בעצמו שאליו התכוונו הדברים, ובאו לפניו בבכיות שיורה לו דרך תשובה. פ"א נסע אל אם הדרך והתנה עם הבעל עגלה שבל יכנס לעיר "באר" כי ה' שם רשעים גדולים, והזהיר אותו בחייו לבל יעבור פקודתו, באמצע הדרך נתנמנם הרר"ז, ובאותה שעה עבר ליד העגלה הרה"ק ר' משה מפשעווארסק זי"ע ועצר את העגלה, ושאל את הבעל עגלה מי נוסע אתך וענהו, ואמר לו שיכנס לעיר באר ואמרו לו הבע"ג שרר"ז הזהירו שבל יכנס, ענה לו ר' משה שכן יכנס ואני מבטיח לך שתבוא עליך ברכה ולא קללה, ואם לא תכנס אקלל אותך, וכן עשה, ונכנס לעיר ובתוך כך הקיץ ר"ז, וראה שהוא בעיר באר והתרעם מאוד על הבע"ג, ואמר לו הבע"ג שטעה בדרך, והואיל שהי' כבר בלילה הוצרך ללון שם בלילה, ואנשי עיר באר שמעו שבא ר"ז לעירם התאספו כמה לצים לאכסנייתו של רר"ז והתחילו לשחק בקארטין ולבלבל את רר"ז והתחיל רר"ז לומר כדרכו זושא למה עברת עבירה זאת ביום זה וכן מנה כל עבירות של הלצים שהי' שם, ונתעוררו לתשובה והתחילו לבכות עד שנעשו בלילה ההוא בעלי תשובה גמורין, וזה השפיע לכל העיר לחזור בתשובה ונתקשרו להרר"ז שיורה להם דרך תשובה.

אחרית ימיו

בסוף ימיו קבל על עצמו חליים ויסורים לכפרת ישראל, ושבע שנים סבל לטובתן של ישראל ובימי חליו באו לבקרו הרה"ק מלובלין והרה"ק ר' הירש לייב מאליק זי"ע, אמר הרה"ק מאליק להה"ק מלובלין מדוע לא יהיב לי' ידא ויקום (כדאיתא במס' ברכות), ובאמרו זאת בכה הרה"ק מלובלין, אמר לו הה"ק מאליק מפני מה אתם בוכים האם הוא חולה מפני כי נגזר עליו המחלה ח"ו, הלא בעצמו קיבל ומקבל עליו היסורין באהבה ואם הי' רצונו לקום לא בעי למיהב לי' ידא.

עלתה נשמתו לגנזי מרומים ביום ב' לחודש שבט שנת תק"ס לפ"ק.

דבר בעתו

גודל מעלת אמירת תהלים בימי השובבי"ם

לקט מפי קודש כפי צ"ץ וקדוש עליון, גודל קדושת תהלים וסגולתן

בימי השובבי"ם יתאמץ ויזדרז לקרות התהלים בשלימות בכל יומא ויומא כי הוא תיקון גדול לפגם הברית, תהלים נוטריקון ת'ועלת הל'ימוד י'תוקן מ'ילה.

(הכתוב לחיים)

◆◆◆

מובא בספר יראים לגמור בכל שבוע שני פעמים תהלים, וזה תיקון לכל העבירות ובכללות גם כן תיקון גדול לפגם היסוד, דהיינו שיאמר תהלים בכל יום, ופעם אחת כל התהלים בלי הפסק וזה מסר הבעש"ט ז"ע שהוא כמנין כפ"ר שני פעמים ק"ן מזמורים.

(טהרת הקודש)

◆◆◆

כתב בספר מדבר קדמות וז"ל: דוד המלך התפלל יהי לרצון אמרי פי, שהקורא תהלים יהא חשוב כעוסק בנגעים ואהלות, וכתבו גורי האריז"ל כי העוסק בסדר טהרות היא תיקון לפגם הברית, ואפשר שזה היתה כוונת דוד המלך ע"ה דהקורא תהלים יהיה חשוב כנגעים ואהלות ויהיה תיקון משום פגם הברית עכ"ל.

(בנין יוסף)

◆◆◆

וצריך לתקן לגמור תהלים פעם אחד בכל שבוע ושבוע בציבור כי הוא תיקון ויסוד גדול לירידת השפע וזהו הדרך ישכון אור באור החיים לאחוז האדם דרכו לעשות תקנות לגמור תהלים פ"א בשבוע בציבור והיינו באשמורות ליל ו' שהוא תיקון גדול מאד כידוע.

(קדושת יו"ט)

◆◆◆

קבלתי מרבותי הגה"ק בעל ייט"ל מסיגעט ומבנו מ"מ בעל קדויו"ט זצוק"ל והם לא באו להעמיס על החוטא אדרבה רק ענינים קלים, ואת זה אשר הראה לי מו"ר בעל קדושת יו"ט בספר לקוטי עצות להקדוש מוהר"ן זצ"ל וז"ל תיקון גדול למקרה לילה ח"י לומר עשרה קאפיטל תהלים לאותו היום ואלו הן, טז, לב, מא, מב, נט, עז, צ, קה, קלז, קן, ומי שזוכה שאומרם באותו היום אין צריך לפחוד עוד מהפגם הנורא כי בוודאי נתקן ע"ז.

(נר דוד)

◆◆◆

סיפר לי ש"ב הרה"ק ר' איטשילא מפרשיסחא בשנת תרכ"ד, בהיותי לבקר ציון א"ז היהודי ז"ל, שפעם אחת שאל הגה"ק מו"ה ישעי' ז"ל מפשעדבורז תלמידו המובהק, על מנהגו שהיה לו לומר איזה מזמורי תהלים קודם התפילה, הלא אמרו חז"ל שביקש דוד המלך ע"ה שיהי' נחשב אמירת תהלים כנגעים ואהלות, והוא בכ"ף הדמיון, והשיב לו על פי מה שאחז"ל כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, ורמזו בזה הספה"ק שאין אדם רואה על עצמו שום חסרון, ועפי"ז י"ל שביקש דוד המלך שע"י אמירת תהלים יהא נחשב כנגעים ואהלות דהיינו שיזכה לראות נגעי עצמו וחסרונותיו שיוכל לתקנם, ולכן בימי השובבי"ם כאשר האדם מפשפש במעשיו ורוצה לשוב אל השי"ת בתשובה הזמן גרמא להרבות באמירת תהלים כדי שהקב"ה יאיר עיניו שיראה נגעי לבבו.

(תפארת היהודי)

◆◆◆

אמירת תהלים מסוגל לתשובה, כי יש נון שערי תשובה, ומ"ט שערים יכול האדם ליכנס בהם ולהשיגם, אך שער החמישים הוא בבחינת התשובה של השי"ת בעצמו כביכול, כי גם אצלו ית' מצינו בחינת תשובה, כמו שכתוב שובו אלי ואשובה אליכם, ואלו המ"ט שערי תשובה הם בחינת מ"ט אותיות שיש בשמות שני עשר שבטי יה כי כל שער ושער יש לה אות ממ"ט אותיות השבטים, והנה הכל חפצים ליראה את שמך, ואעפ"כ לאו כל אדם זוכה לעשות תשובה, כי יש אחד שאין לו התעוררות כלל לתשובה, ואפילו מי שיש לו התעוררות לתשובה אינו זוכה להגיע אל האות והשער תשובה השייך לו, ואפילו אם מגיע לשם, יכול להיות שהשער של תשובה סגור, ומחמת כל זה אין האדם זוכה לתשובה, ועל ידי אמירת תהלים אפילו מי שאין לו שום התעוררות לתשובה, הוא מתעורר לעשות תשובה, וגם זוכה על ידי תהלים להגיע אל השער ואות השייך לו ולפתוח השער, נמצא שזוכה ע"י תהלים לעשות תשובה, וזהו ואל"ה שמו"ת בנ"י ישרא"ל הבאי"ם מצרימ"ה א"ת יע"ב אי"ש ובית"ו, סופי תיבות הם אותיות "תהלים" ואותיות "תשובה" כי על ידי תהלים זוכין לתשובה, שהיא בחינת "שמות בני ישראל הבאים מצרימה", כי מ"ט שערי תשובה, הם בחינת מ"ט אותיות שיש בשמות בני ישראל הבאים מצרימה להזדכך שם כנזכר לעיל.

(ליקוטי מהר"ן)

מרומז בפ' שמות

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. הנה הראשי תיבות מן ש'מות ב'ני י'שראל ה'באים מ'צרימה הוא השבי"ם וסופי תיבות תהלי"ם, כי מסוגל לחטאים ובפרט בימי השובבי"ם לומר תהלים, ואמרו משמו של הרב הקדוש מוהר"ר מרדכי מטשערנאביל זלה"ה שסגולה לזה להתענות בעש"ק ובשב"ק יאמר תהלים וטוב לתיקון החטא.

(דברי יחזקאל)

ישמח מש"ה במתנת חלקו

תודה וקו"ל זמרה

מעומק הלב, נישא ונשגר בזה ברכת מול טוב, להבחור החשוב והנעלה, תורה יר"ש וחסידות אצלו כלולה
ארי שבחבורה, נודע לתהילה ולתפארה, ויהי דר"ד בבל דרכיו משכיל, על כל יודעיו ומכיריו אהוב ומהולל
מסור בלב ונפש חפיצה לכל קדשינו, ובמיוחד למען הפצת גליונינו, הלא הוא

החתן כמר **משה דוד טעללער** הי"ז

ממציניי תלמידי המתיבתא הק' סניף ברך משה

לרגל אירוסיו עב"ג הכלה המושלמת שתחי' למזל טוב בשעטומ"צ

בת הרה"ח הנכבד מוה"ר **יואל פדיעדמאן** הי"ו אב"י וממרגליות בעיר עוז לנו קרית יואל הי"ו

והברכה אחת הוא לכבוד אביו הרה"ח המופלג איש חי ורב פעלים

מוה"ר יעקב טעללער הי"ו

מנכ"ל ממלכת התורה שע"י מוסדותינו הק' בוומסב"נ יצ"ו

מעומק לבבינו, נביע ברכותינו, ותערב לה' עתירתינו, שישפע לו רב ברכות ושובע שמחות
ואך טוב וחסד ירדפוהו תמיד בכל עת, אושר ועושר והרחבת הדעת וכל מילי דמיטב

החותמים למען שמו ברגשי שמחה והערכה

מערכת "קול התאחדותינו" בארה"ב | מערכת "קול התאחדותינו" בארה"ק

לעילוי נשמת
האשה החשובה

מרת שיינדל וויס ע"ה

בת הרה"ח ר' **צבי יהודה** ז"ל

נלב"ע כ' טבת

הונצח ע"י בניה החשובים והנכבדים

מוה"ר משה חיים וויס הי"ו מוה"ר **בנימין זאב וויס** הי"ו

ומוה"ר **יצחק אייזיק וויס** הי"ו

מנהג ליל ניטל שחל במוצאי שב"ק זו

תקופת "אותו האיש"

רוב אומות העולם - כהיום - מאמינים לפי דרכם ב**"אותו האיש"** הידוע לשמצה, והרוצה לדעת באיזה תקופה חי, ומה היו מאורעותיו הסוערות הידועות לנו אודותיו, שומה עליו, לחזור אחורנית לתקופת התנאים, אלפי שנים לפנינו.

מן הראוי לציין שלאומות העולם אין כמעט ידיעה על אותו האיש, והמעט מן המעט שידוע להם נלקטו מספרי היהדות, ממה שהובא בכמה דוכתין בש"ס לפני הצנזור, [כי בתקופה ההיא, הוציאו מהגמרא ומהרבה ספרים אחרים ענינים שונים שהנוצרים העלילו, שזה נגד אמונתם] וכיום הדפיסוהו שוב בשם **"חסרונות הש"ס"**, ואכן משם לקטנו עד כמה שידינו מגעת.

שם רשעים ירקב

בגמרא סנהדרין (דף ס"ז ע"א בחסרונות הש"ס) איתא, ששמו של "אותו האיש" היה **"ישוע בן סטדא"** ובספרים רבים ואף בש"ס גופא מוזכר שמו פעמים מספר **"ישו הנוצרי"**, [ודורשי רשומות הורידו האות ע' משמו ישוע, שהרי **ישו** ר"ת **י**מח **ש**מו **ו**זכרו], וכינוהו **"בן סטדא"** ע"ש מעשה שהיה כי אמו שנקרא בשם **"מרים"** היתה אשתו של **"פפוס בן יהודא"**, והלכה והיתה לאיש אחר, דהיינו שנישאה לגוי בשם **"פונדירא"** מבלי שהתגרשה מבעלה, ומהם נולד ישו הנ"ל, ולכן קראוהו **"בן סטדא"** לאמור שסטתה מן הדרך והתחברה לגוי בחטא.

מהקודש אל החול

בעמדינו ימים אחדים אחרי יומין דחנוכה, דבר בעתו להרחיב קצת הענין ומראש נקדים לספר מי הוא ינאי המלך אשר עליו נספר בהמשך דברינו, ובכן, מתתיהו בן יוחנן כהן גדול היה ראשון למלכות בית חשמונאי, כמאתים שנה לפני חורבן בית שני ואחריו מלך בנו הגדול יהודה ולאחריו בנו השני יונתן, ואחריו בנו השלישי שמעון, ולאחמ"כ עברה המלוכה לבנו של שמעון ששמו ג"כ יוחנן והיה כהן גדול, ונקרא בפי כל ינאי המלך, [ונחלקו אביי ורבא, חד אמר שינאי היה יוחנן כאמור, וחד אמר שינאי היה בנו של יוחנן].

איתא בגמרא (קידושין דף ס"ו ע"א) תניא, מעשה בינאי המלך שיצא למלחמה וכבש ששים כרכים במדבר, ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה על הנצחון וקרא לחכמי ישראל ועשה להם סעודה גדולה והיה שם איש לץ אחד לב רע ובליעל, ואלעזר בן פוירה שמו, ואמר לינאי המלך לבם של פרושים עליך דהיינו שהחכמים אינם שמחים בהצלחתך ושונאיך הם, שאל לו ומה אעשה, אמר לו, תן ציץ הקודש (שהרי היה כהן גדול) על מצחך והם יעמדו מפני כבוד השם שעל הציץ ויגלו את סתרי לבם, היה שם זקן אחד ויהודה בן גדודיא שמו, ויאמר לינאי, ינאי המלך! רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן, לפי שהיו אומרים שאמו של ינאי נשבית במלחמת החשמונאים במודיעים ושבויה אסורה לכהן, ונמצא שבניה חללים (ובנידון דידן, הרי ינאי כהן חלל, ולזה אמר לו יהודה בן גדודיא הנח כתר כהונה).

אולם מסיק בגמרא: ויבוקש הדבר (היינו שחיפשו עדויות לכך שאמו נשבית וכו') ולא נמצא, אבל חכמי ישראל שהיו בסעודה אשר הכין להם ינאי, הורחקו בזעם לפי שכעס עליהם ינאי על שמועה זו, ויאמר לו אלעזר בן פוירה לינאי, הדיוט שבישראל כך הוא דינו שאם העליל עלילה אין עושים לו דבר, ואתה מלך וכה"ג ויפטר בלא כלום על הוצאת דיבה, שאל לו ינאי: ומה אעשה, ענה לו, רומסם (פרש"י, הרגם). שאל אותו ינאי בחזרה: ותורה מה תהא עליה, שמא תשתכח התורה ח"ו, אמר ליה הרי הס"ת מונחת בקרן זוית וכל הרוצה יבוא ויטול, ואין צורך בחכמים (עפ"ל), מיד נזרקה בו מינות בינאי ונתלקחה הרעה ע"י אלעזר בן פוירה, ויהרגו כל חכמי ישראל רח"ל, והיה העולם שמם מן התורה, עד שבא שמעון בן שטח, ורש"י מפרש שהיה אחי אשתו של ינאי, והחביאתו, והחזיר את התורה ליושנה, ע"כ.

[מענין לענין באותו ענין, מדי דברו בו זכור אזכרנו במקרה נוסף כאשר חייו של שמעון בן שטח היו תלוים לו מנגד, מכעס גיסו ינאי המלך, והוחבא ע"י אחותו-אשתו של ינאי וכך ניצלו חייו, (הובא במדרש פ' מקץ), שהיו שלש מאות איש שקבלו עליהם נזירות ולא היה להם כסף לקנות קרבנות נזיר, ושמעון בן שטח חיפש להם פתח חרטה, ועי"כ לפטרם מן הקרבנות ולא מצא פתח חרטה אלא למאה וחמישים מהם, הלך שמעון בן שטח לינאי המלך גיסו ואמר לו, הלא ידעת אם לא שמעת שיש בעמך שלש מאות נזירים, אך אין ידם משגת לקנות קרבנות ע"כ הריני מקבל עלי לעזור ולעמוד לימין מאה וחמישים מהם, ואתה תעזור ותושיע למאה וחמישים הנותרים, ינאי הסכים ושילם במיטב כספו, והלך שמעון בן שטח, והתיר למאה וחמישים נזירים, ולהשאר קנה קרבנות בכספו של ינאי, והולכי רכיל סיפרו לינאי את כל אשר קרהו, ואת פרשת הכסף אשר הוציא ממנו בערמה, וימלא ינאי חמה עליו, ורצה להורגו, ותמהר המלכה ותחביאהו, ולא מצאוהו. באחד

הימים הגיעה משלחת של חכמי רומא לינאי המלך ושאלוהו בין השאר היכן היהודי החכם מכל אדם שישב כאן בארמונך, והתבייש לומר להם האמת. מיד שלח לאשתו לומר לה להוציא את אחיה ממקום מחבואו, וביקשה תקיעת כף שלא יאונה לו כל רע, וכך הוה, ותוציאוהו החוצה, וישאלהו ינאי, למה רימיתני, אמר לו כתיב בצל החכמה בצל הכסף לי היה צל החכמה, ולך צל הכסף, וטובים היו השנים, לעזור ולהושיע לנזירים הנ"ל].

עתה ניתנה ראש ונשובה לענינינו בסיפור הקודם כשינאי כעס והרגו כל חכמי ישראל היו כמה מהם שהצליחו לנוס ולברוח בחסדי השי"ת מפני חרב הרעה של ינאי, וביניהם הי' התנא ר' יהושע בן פרחיה אשר הגיע לאלכסנדריה של מצרים, כעבור זמן רב כשחמת המלך שככה והבטיח שלא יהרוג יותר מחכמי ישראל, ביקש גיסו שמעון בן שטח רשות מינאי להחזיר את ר' יהושע בן פרחיה ותלמידיו, והסכים ינאי, ושלח להם שמעון בן שטח מכתב וביקשם לחזור לא"י, או אז חזר ר' יהושע בן פרחיה ואחוזת מתלמידיו אשר ביניהם היה גם "אותו האיש" שהיה כאמור מתלמידיו.

ידוע דברי הגמרא (קידושין דף מ"ט ע"ב) עשרה קבין כישוף ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים, ו"אותו האיש", למד חכמת הכישוף וכאשר עלה ממצרים, לקח אתו עמו חכמה זו, ע"י ששרט בבשרו, והחביאם שם כשעבר הגבול. ואיתא בגמרא (שבת, בחסרונות הש"ס) המסרט בבשרו בשבת, חכמים אומרים פטור, ופריך, והלא ישו הנוצרי כשיצא ממצרים הי' מסרט על בשרו, וכך הוציא הכישוף, ומתרץ אין מביאים ראיה מן השוטים והוא שוטה היה, עכ"ד הגמ'.

כשעלו ר' יהושע בן פרחיה עם תלמידיו בדרך לירושלים נכנסו לאכסניה ונתקבלו בכבוד רב, פנה ר' יהושע לתלמידו "אותו האיש", ואמר לו: ראה כמה כבוד עשה לנו בעל האכסניה ענה לו אותו האיש: אבל כמה עיניה של אשתו טרוטות (אינן יפות), גער בו רבו, רשע! בכך אתה עוסק ! (שהנך מסתכל בנשים) והוציא ד' מאות שופרות ושמתינוהו, (הכניסוהו לחרם). ושוב בא "אותו האיש" פעמים מספר לרבו, ובקשו שיחזירוהו, ודחפו ר' יהושע, כי לא רצה לקבלו.

פעם אחת כאשר נכנס לבקש על נפשו, קרא אז ר' יהושע קריאת שמע, ור' יהושע שהבין שתלמידו רוצה באמת לחזור בתשובה, חשב בנפשו שאחר קרי"ש ידבר אל לבו, ויחזירוהו, אבל "אותו האיש" כשראה שרבו, אינו עונה לו, [כי הרי היה בקרי"ש ואסור להפסיק) ברח לו, והתחיל לעבוד אלהים אחרים, עד שברוב חכמתו עם הכישוף עשה כל מיני חכמות ותכסיסים למען יאמינו בו בני אדם, והנהיג מנהגים חדשים אשר לא שערום אבותינו, והנוגדים את תוה"ק. כמו כן הוגה דת הנוצרית, כגון זה שיש לשבות ביום א' ולא ביום השב"ק, רח"ל. (רש"י ע"ז דף ו' ע"א) ועוד.

הסנהדרין רצו להורגו מדין מסית ומדיח, אך תמיד הי' נזהר ישו במעשיו כי היה ירא לנפשו, וכמובא בגמרא (סנהדרין, בחסרונות הש"ס), שאותו האיש ידע שאם יסית וידיח בריש גלי יצטרכו החכמים להוציא עליו דין מסית ומדיח שאחת דתו להמית, ולכן הסית והדיח תמיד רק בהסתר ובצנעה וע"כ לא היו עדות להורגו, עד שארבוהו ליד מערה שבו הסית והדיח והיה שם מערה בתוך מערה ונתחבאו שם שתי אנשים כשרים משלוחי בי"ד, עד שמחוץ למערה הלך לו יהודי לפי תומו וכאשר ראהו "אותו האיש" ביקשו שיכנס אתו למערה, ונכנסו שניהם, "ואותו האיש" הדליק נר להאיר להם הדרך אשר ילכו בה, והתחיל להסיתו ולהדיחו רח"ל, באמצע "עבודתו" קפצו עליו העדים שהיו במערה הפנימית ותפשוהו, והביאוהו לסנהדרין והכריזו: "מי שיש לו לימוד זכות יבוא להגין בעדו", (על אף שמן הדין אין מהפכים בזכותו של מסית) ולאחר ארבעים יום, שחל בערב פסח, תלאוהו והוא בן 36 שנה במותו, וסמוך לערב לפני בוא השמש קברוהו, וליהודים היתה אורה ושמחה וששון.

השטח שבו קברוהו היה שייך לאשה פלונית ובחשכת לילה החליטה לפתוח את קברו, להוציאו, וזרקה נבלתו (לים או לכלבים). בבוקר השכם, באו אנשים ממאמיניו, וחיפשוהו בקברו ולא מצאוהו, ואמרו בוודאי עלה לרקיע, מאז עבר כמאה שנה ואף אחד לא ההין להניף ידו ולהנציח זכרו, ודתו אשר בדה מלבו התבטל, רק כעבור מאה שנה היו שנזכרו ממנו, והחלו להנציח זכרו ולעשותו אלוה, ומני אז קיים הנצרות, (יש אומרים שע"כ קראו לדתם נצרות, ינן שבא ונולד בנצרת) והמהרי"ל כתב שהיו שאמרו בטפשותם שירד משמים ולא נולד מן האשה, לכן קראוהו חכמים "נוצרי" מלשון נוצר מבטן אמו.

המשלם גמול לכל אויבי נפשינו

סופם ועונשם המר של תלמידי ישו, מובא בגמרא (ראש השנה דף יז.) לאחר שהגמ' מביא עונשם של פושעי ישראל בגופם ושל אוה"ע בגופם, מסיק הגמרא, אבל המינין [והמסורות והאפיקורסים שכפרו בתורה ובתחיית המתים, ושפירשו מדרכי ציבור וכו'] יורדין לגיהנום ונידונין בה לדורי דורות, גיהנום כלה והן אינן כלין, וברש"י (ד"ה המינין) וז"ל: תלמידי ישו הנוצרי אשר הפכו דברי אלוקים חיים לרעה, ע"כ.

וסופו של ישו בעצמו מובא בגמרא (גיטין דף נז.) כדלהלן: אונקלוס שהיה בן אחותו של טיטוס ורצה להתגייר, העלה את טיטוס באוב [כישוף], ושאלו כמה שאלות, וטיטוס ענהו לשאלותיו, אח"כ העלה את בלעם ודיבר אתו, לאחרונה העלה את ישו הנוצרי ושאלו מי

חשוב בההוא עלמא [בעולם הבא], אמר לו: היהודים, טובתם דרוש אבל רעתם אל תדרוש, כי כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו, שאלו אונקלוס, מהו דינך שם, אמר לו: בצואה רותחת, כי כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת, עכ"ד הגמ'.

הכינוי "ניטל"

הגה"ק בעל "בני ישכר" בספרו "רגל ישרה" (אות י') מבאר שהכינוי **"ניטל"**, ע"ש נטילתו ועקירתו מן העולם. ונרמז שמו בתורה, **ו'**נוקב **ש'**ם **י'** ראשי תיבות **"ישו"** ימ"ש, ומסיים שם: ושמענו ממגידי אמת שאירע לאנשים שלמדו בליל ניטל שבא כלב לביתם.

ויש שכתבו, משום שלא אבו להזכיר את שמו, דשם רשעים ירקב, לכן כינוהו בשם **"ניתל"**, דהיינו "נהרג ונתלה" על עץ.

ובספר "לב שמח" (אלעסק) כתוב, שהר"ת של ניטל, **י'**ודן **ט'**ארן **נ'**ישט **ל'**ערנען (ראה ע"כ להלן).

לעומת זאת ב"תשובות וביאורים" (סי' קמ"ו) מבאר שברומית נקרא "יום הולדת" בשם **"נאטאל"**. וביום הזה נולד ישו.

ובשו"ע (או"ח סי' תק"פ) מפרט הימים שמתענים ואת אשר אירע בהם ואחד מהם הוא יום ט' טבת, וכתב שם המחבר שלא ידוע מה נעשה בו, אך בפי' תוס' חדשים שם כתב שהוא יום הולדתו של אותו האיש שהיה בתקופת טבת, חל אז באותה שנה, בט' טבת, ולכן גזרו תענית באותו יום, ויתכן שלכן לא כתבו הטעם בפירוש, מפני פחד הנוצרים.

ואפשר להביא סמך לדברינו, ממה שה"חוות יאיר" (במקור חיים סי' צ"ז) מתאונן על מה שמזכירים את כינוי הגנאי "ניטל", בין שאר הכינוים של גנאי והלא צריכים זהירות מאימת המלכות, ומסיק שם וכדי בזיון וקצף על מה שכתבו הקדמונים "ניטל", עכ"ל.

מן הראוי לציין, שב"ספר הדורות" כתב, שהיו שניים בשם ישו הנוצרי, הראשון היה תלמידו של יהושע בן פרחיה, בזמן ינאי המלך ואותו תלו בער"פ, ולאחריו קם ישו השני, בזמן רבן גמליאל הנשיא, שהיה כמאה שנים אח"כ ובו מאמינים הנוצרים וסופרים ללידתו והמקור לזה בתוס' הרא"ש (סוטה דף מ"ז) שכתב "דמה שאמרינן ישו הנוצרי כישף והדיח את ישראל, אין זה ישו הנזכר בגמ' סנהדרין שתלאוהו בער"פ, שהוא היה בימי הילני המלכה, סמוך לחורבן הבית, ויהושע בן פרחיה, היה מדורות הראשונים סמוך לבנין הבית קודם לשמעון בן שטח שהי' בימי ינאי המלך עכ"ל. (כעי"ז מצינו במאירי ביעב"ץ וברש"ש בסנהדרין שם).

עת לעשות... הפרו תורתיך

הטעם הפשוט שאין לומדים בליל זה, לפי שבימים הראשונים היו צוררי היהודים אורבים להם ברחובות קריה, ומכים בהם וכמה מהם אף נהרגו רח"ל, בלילה זה, ולכן גזרו חכמי הדור על אחב"י, שישבו בבתיהם ולא ישוטטו ברחובות קריה, ובהסכמת גדולי הדור התקינו שעל המלמדים והתלמידים להישאר בבתיהם בליל ניטל (עיין בטעמי המנהגים עמוד ת"ק).

ויש אומרים שאסור ללמוד בליל זה, משום פקודי ד' ישרים משמחי לב, ויש להתאבל ביום שנולד הנוצרי, ואבל אסור בתורה.

ומנהג רוב גדולי ישראל וכן נהג מרן החת"ס (ח"ז סי' ל"א) שהיו עולים על משכבם בתחילת הלילה, והיו קמים בחצות לילה ללמוד תורה, והגה"ק מקאמינקא זי"ע לא היה ישן כלל, וטעמו ונימוקו עמו כי אינו יכול לישון מבלי לחלום בדברי תורה.

ומסופר על רבינו המהרש"א זי"ע, שהי' שקדן עצום ולמד תורה יומם ולילה, וכדי שלא ירדם בלילה תוך כדי לימוד, גידל המהרש"א שערות ראשו, וקשרם בתקרת ביתו כדי שאם יתנמנם ויכוף ראשו יתעורר ע"י שערותיו, וכך הי' מנהגו כל לילה ולא הוציא אף לילה אחד בלי לימוד התורה, חוץ מליל "ניטל" שאז הי' נוהג לחשב חשבונותיו למען דעת כמה עליו להפריש מעשר לעניים. והי' שם איש אחד מתושבי אוסטראה, קל דעת ונשא טינא בלבו על המהרש"א, הלה הלך והלשין עליו בפני המלכות, שהוא מחרף ומגדף את הנוצרים, וכהוכחה לדבריו הביא את מנהגו של המהרש"א שאינו לומד בליל "ניטל" יום אידם של הנוצרים, בטענה שהאויר בלילה זה טמא הוא, בלילה

מועלת הלילה

שמעתי שהרה"ק הרבי ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע היה בשמחה בליל ניטל, לפי שבר"ה הקב"ה דן את באי עולם, ושרי אומות העולם באים בטענה שרק היהודים יודעים שזהו יום קדוש, אבל אומות העולם אינם יודעים שזה יום קדוש, אך כשמגיע ליל ניטל שזה אצלם יום קדוש, ועושין בו כל מיני עבירות והוללות, מתאשר בכך הפסק דין של ר"ה של "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ולכן הוא שמח בלילה זה.

תשובות והנהגות (ח"א, סי' תקנ"א) **להגאון רבי משה שטערנבוך שליט"א, ראב"ד העדה החרדית ירושת"ו**

ההוא ישב המהרש"א בבלי דעת, כבכל שנה וערך חשבונותיו, ולפתע נפל ספר מארון הספרים על הארץ, המהרש"א הגביהו ונשקו וחזר לחשבונותיו, אולם כאשר חזר ונשנה הדבר כמה פעמים שנפל הספר על הארץ והגביהו, חשב המהרש"א בלבו הלא דבר הוא, ולקח הספר שנפל, וישב על מקומו לעיין בו, ותיכף מיד באותו רגע נפרצה הדלת, ושוטרי העיר נכנסו בלוית המסור הנ"ל, וראו את המהרש"א מסתכל בספר שבידו, ואז ראו כל עמי הארץ כי דברי צוררינו כזב, ועזבו את המקום אחר בקשת מחילה, והמסור קיבל עונשו.

"תיקון ליל ניטל"

דבר נאה ומתקבל מובא ב"ערוגת הבושם" (פר' שמות) וז"ל: "דביטול תורה מחמת מנהגו של ישראל, תורה היא, בבחינת עבירה לשמה ובביטול תורה של לילה זו, יכולים לתקן ולהעלות כל הביטולי תורה של כל השנה, אשר היו באיסור" וכו'. "ויש לזה רמז נאה מהגה"ק משינאווא זי"ע, שמקובל אצלו מהר"ר שמואל העליר אב"ד צפת זצ"ל, ד**"עת לעשות לד' הפרו תורתיך"**, בגימטריא **"זו שעה שתקופת טבת נופלת אצלו"**, עכ"ל. ומסופר מתלמידיו, שהגה"ק בעל "קרן לדוד" זצ"ל (אחיו של ה"ערוגת הבושם"), היה מיקל קצת מהאיסור ללמוד בליל ניטל, ובחן אז את תלמידי ישיבתו, ומאז שראה את דברי אחיו הנ"ל, חדל מלבחון ובטל הלימוד בליל זה.

בספר ישראל והזמנים סי' פ"ב מביא המנהג (מס' המנהגים לר' אייזיק מטורנא) שבליל ניטל היו אומרים תפילת עלינו לשבח אחרי תפילת ערבית בקול רם יותר מבכל השנה, וע"ז כתב דאולי הטעם משום שאומרים: "שהם משתחוים להבל ולריק ומתפללים אל אל לא יושיע", וכידוע שמרומז על אותו האיש ימ"ש, ולכן הוציאו הצענזור קטע זו מהסידורים.

ובשו"ת "דברי ישראל" מביא בשם הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע טעם עמוק על ביטול תורה, עפ"י דברי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שפי' את דברי הגמ' (ברכות דף ל"א) אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, שפירושו כך הוא שהאדם צריך תמיד להיות במחשבתו דבוק בהשי"ת, אולם בעת לימוד התורה, פטור מדביקות הבורא, בכדי שיוכל להתעמק בלימודו, וזהו אל יפטר אדם "מחבירו" דהיינו מחיבורו ודביקותו בהשי"ת אלא מתוך דבר הלכה, רק כשעסוק בלימוד הלכה וכדו', רק אז מותר לו להפסיק ולהיות פנוי מדבקותו יתברך שמתוך כך זוכרהו, ע"כ. וע"ז הוסיף מהרי"ד זצ"ל שלכן נהגו לא ללמוד בליל ניטל כי אז יש התגברות הקליפות, וצריך מאד מאד להתדבק בבורא כל עולמים, ולא להתעסק אפילו בלימוד תורתינו הק'.

המנהגים בליל ניטל

יש שעיינו בס' **סדר הדורות** [ודילגו על הד"ת המובא שם] או **בס' הברית וס' יוסיפון** (בדברי חנה השלם מביא שהגה"ק מקאלשיטץ זי"ע עיין בנערותו בליל ניטל בספר יוסיפון ובספר הברית, וזקינו משינאווא זי"ע אמר עליו מדחזינן שאינו מבטל זמן ש"מ שעתיד להיות אדם גדול).

גדולי ישראל הניחו דברי חול הנחוצים להם לעשותם בליל ניט"ל, השפת אמת זצ"ל הי' נוהג בליל ניטל **לעשות חשבונות** מכל הצטרכותו ומכל ענייניו מכל השנה.

יש שלמדו אז את **חכמת התכונה וחכמת העיבור**, או **בספרי מוסר שאין בהם ד"ת**, הגאון רבי יוסף ענגעל זצ"ל **כתב חרוזי שיר** למעלת הענוה ובסיפורי צדיקים.

בשו"ת הד"ר מובא שהרה"ק מסטרעטין זצ"ל היה **עוסק אז בצרכי הקהל**, וכן נהג הערוגת הבושם ז"ל נהג **לקבוע אסיפות לחיזוק הקהילה** בליל ניטל, וכן הי' רגיל **לעיין בספר שם הגדולים** מהחיד"א.

ולענין **לשחק במשחק השא"ך** או בקלפים, ידוע על רבים וטובים שנהגו היתר בליל זה, ואמרו שבזה מקיימים בכל דרכיך דעהו, ומחדדי טפי ומוסיף חכמה, ועי"ז יכלו להבין יותר דברי תוה"ק, לעומת זאת היו מגדולי ישראל, ביניהם החת"ס שהתנגדו לזה נמרצות.

ויש להטעימו בטעם לשבח, כי בדורות הקודמים כשההמון עם היו ראשם ורובם במשחק הקלפים, וכדו', ואז אסרוהו גדולי ישראל, ומרוב הרגל ההמון, התירו לעצמם בימים מספר בשנה כגון ניטל (וחנוכה), והיה קשה לעכבם גם בתקופות אלו, אכן בהמשך הזמן עקרוהו לגמרי, ולא יזכר ולא יפקד עוד.

המנהג בארץ ישראל

יש שכתבו שבארץ ישראל אין לחוש לניטל וכן מקובל בשם הגה"ק ר' מאטיל מסלאנים זצ"ל שקיבל מהרה"ג ר' שמואל העליר אב"ד צפת, שבארץ ישראל אין לחוש לניטל כלל, וסמך לזה מדברי הרמב"ן (פר' אחרי) שארץ ישראל גבוה מכל הארצות ולא ניתנה ביד שרים ונחלת ה' מיוחדת לשמו כדכתיב כי לי כל הארץ וכו' עיי"ש, וגם הסביר שבא"י פשטה ממשלת ישמעאלים שאין להם חלק ונחלה בחג זו שהוא חג נוצרי, ע"כ לא חששו לזה (וכן ידוע שהמהרי"ץ דושינסקיא זי"ע לא היה מבטל לימודו כלל), אמנם רוב גדולי ישראל חששו לניטל גם בארץ ישראל, וכן סיפר כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע דבשנת תש"ו כאשר שהה מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע בארץ ישראל ג"כ חשש לזה, ונהרא נהרא ופשטיה.

מנהג ליל ניטל אצל מרן רביה"ק זי"ע

בשנת תשכ"ב חל ניטל במוצש"ק, ואז לא אמר רבינו השובבי"ם תורה בסעודה רעוא דרעוין. אך בשנת תשכ"ח, כאשר חל אז ליל ניטל במוצש"ק פרשת ויגש, אמר רבינו ד"ת, אך קיצר מאוד וגם אמרו בקול נמוך, והיא לו נדפסה, בספרא דבי רב דברי יואל (דף תפ"א).

בס' "מבצר תורה ויראה" (ח"ג) מתאר מנהגו של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל ובישיבתו הק' בליל ניטל:

מנהגו של רבינו היה שלא ללמוד בליל ניטל, בליל השייך ל-7 בינואר, [וע' בס' ישראל והזמנים (להגאון רבי ישראל דוד הארפענעס שליט"א) שמביא בשם רביה"ק זי"ע שאמר שהיות שבעירו היה רוב דיירי העכו"ם גריכישע קאטאליקן שהם החזיקו חגם הטמא ביום 6 ינואר לעת ערב מיום 6 על יום 7, על כן הוא מחזיק גם עכשיו זה הניטל, דהיינו שמתחילין מביום 6 ינואר בערב וממשיכים עד חצות לילה שאז מתחלף היום לאוה"ע ונעשה 7 ינואר].

וע"ע בס' ישראל והזמנים שמביא ששמע משמו' דרביה"ק זי"ע שצריך להפסיק ללמוד מיד בשקיעת החמה, והקשה שאינו מתקבל על הלב, למה אותן שלכתחילה מתפללים בכל יום תפילת מנחה (ועורכים ס"ג דשבת) זמן רב אחר שקיעת החמה, למה פתאום בזה שאינו אלא מנהג יחמירו לחשוש שמא בין השמשות מתחיל משקיעת החמה.

בשנים קדמוניות לא למדו בישיבה בליל ניטל עד חצות, והסדר היה שהבחורים הלכו לישון בשעה מוקדמת והשכימו במוקדם כחצות הלילה ולמדו ו' או ז' שעות ברציפות עד התפילה, וכן נהג רבינו בעצמו שלמד אחרי חצות.

ואחר שת"ש-כ"ח של רבינו בשנת תשכ"ח, אמר פעם רבינו למקורביו שרוצה שיחזיקו ניטל עד העלות, והם אמרו לו שידוע כבר לאנ"ש שרבינו מחזיק ניטל עד חצות ושכן נהג רבינו בעצמו, אמר לו רבינו שבבעלזא נוהגים שלא ללמוד מחצות היום ואנו לומדים עד מנחה אבל עד העלות רצוני שלא ילמדו, וקראו להרב הגאון רבי נתן יוסף מייזלעס שהי' אז מנהל הישיבה שיבוא לבית רבינו, ואמר לו רבינו שימסור להבחורים שלא ילמדו עד העלות, וכן עשו.

עוד סיפרו מקורבי רבינו, כי בשנה אחת באו ואמרו לרבינו שלפי החשבון יחול ניטל בשנה ההוא בין 7 ל-8 בינואר, ואמר רבינו שילכו לכומר ממדינת רוסלאנד לשאול אותו מתי הולך לבית התיפלה (כי הרוסים החזיקו החאגע של "קראצמעך" בינואר, משא"כ רוב הגויים שם חגגו את יום אידם ביום 25 דעצעמבער), וענה שהולך בלילה שבין 6 ל-7, ואמר רבינו א"כ יחזיקו אז ניטל, באמרו שבכגון דא הרי הגוי הבעל הבית לפסוק.

א' מתלמידי הישיבה נכנס פעם לרבינו בליל ניטל למסור לו סכום כסף וראה על שולחן רבינו הספרים "שם הגדולים" ו"סדר הדורות", וכאשר מסר לרבינו את הכסף, נענה רבינו ואמר: "א פאסיגע צייט אין ניטל צו נעמען געלט...".

ופעם אחת שאל א' את רבינו אודות המנהג שלא ללמוד תורה בליל ניטל, שאין לה מקור בספרים, והוא מוזכר רק בספה"ק רגל ישרה מהרה"ק מהרצ"א בעל בני יששכר ז"ל, וענה לו רבינו: "דער רבי ר' הערש אלימלך איז געגוג א מקור", היינו שדי לנו שנזכר הדבר בדברי מרן מהרצ"א ואין צורך למקורות אחרים.

ליל ניטל של 25 למספרם הנקרא ניטל של החתם סופר, לא החזיקו בישיבתינו הק' ולמדו כרגיל, והיה רגיל רבינו להורות שלא לעשות חתונות בליל זה, וכן בשאר ענינים החמיר בליל זה.

וסיפר הגה"ח ר' מנחם מענדל פריעדמאן ז"ל ר"מ בישיבה"ק, שבעיר סאטמאר ניסה רבינו לסדר את זמנו שלא יצטרך למסור את שיעורו בליל ניטל של החת"ס, ואע"פ שרבינו לא אמרו אבל כן ראו הבחורים, וכששאל אותו ר' מענדל אם מקפיד ע"ז, לא ענה לו רבינו על זה, ואמר לו: שאחרי חצות בוודאי יכול ללמוד. אך בארה"ב מספרים תלמידי הישיבה שרבינו למד את שיעוריו אפי' בהישיבה ולא הקפיד על ליל ניטל של החת"ס.

תחל שנה וברכותיה

מתאמרא משמי' דהרה"ק מאפטא זי"ע, שהיה אומר בראשית השנה של אומות העולם (נייי יאהר), כתיב (תהלים פט, ו) ה' יספור בכתוב עמים, שיתן ה' שמהיום תחל שנה טובה לישראל. ויש לבאר הדברים, כי לפעמים בר"ה התפילה אינה מתקבלת מחמת המקטריגים, אך בהגיע ר"ה של הגויים ורואים ההבדל ביניהם, שישראל אומרים בליל ר"ה בקול ובירא לה' הארץ ומלואה, ואומות העולם מבלים ליל ר"ה שלהם בהוללות, רואים אשר ישראל לגבי אומות העולם הם תמיד בתכלית השלימות, וממילא מתבטלים כל המקטריגים כנגדם, ולכן מבקשים אנו שכל התפילות שלא נתקבלו בר"ה יתקבלו ויעשו פעולה לטובה ולכל הפחות תתחיל מהיום שנה טובה לישראל.

אהלי יעקב (דף ק"כ) להרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין ז"ל

ליצנותא דעבודה זרה

סיפורים שהי' מורגל אצל הצדיקים לספרם בליל ניטל

הגה"ק ר' יוסף פאנעט זצ"ל האדמו"ר מדעעש בארה"ב היה מספר בכל ליל ניטל ששמע סיפור זה מהגה"ק מנאסוויד זי"ע, כשהיה אצלו בליל ניטל וסיפר את העובדא הלז. (ובספר מרא דשמעתתא אות רצ"ו כתב, אמר לי הגה"צ רבי משה אריה פריינד גאב"ד ירושלים זצ"ל כי זקנו הרה"ק מנאסויד ז"ע היה מספר בליל ניטל ליצנותא דעבודה זרה").

ומעשה שהיה כך היה, שהאדמו"ר מדעעש נסע פעם לעיר קלויזנבורג לאסוף צדקה עבור צדקה מסויים, ובלילה (בשעה 9) פנה לבית הה"ק מנאסויד והיתה בליל ניטל, ודפק הה"צ על הדלת, ופתח הגבאי את הדלת, ואמר לו שהה"ק מנאסויד הלך לישן בשעה 7 כי היתה אז ליל ניטל, ובדעתו לקום לחצות הלילה, ובאמצע דיבורם שמעו כבר את הה"ק מנאסויד שצעק להגבאי מי כאן, ואמר לו שהרב מאילאנדא נמצא כאן, וביקש שיחכה לו, ונטל ידיו והכין א"ע ואמר ברכת התורה, וישבו יחדיו ויספר לו הרבה סיפורים ובתוך כך סיפר לו גם מעשה זו, ובמשך כל השעות שדיברו היה הה"ק מנאסויד שואל כמה פעמים האם כבר הגיע שעת חצות שיוכל להזכיר בתוך דיבוריו איזה דבר תורה, ובתוך שיחתם יצא לו להגה"ק להזכיר איזה דבר תורה, ואז לא שאל על זמן השעה, והוציא הה"ק מדעעש את כלי שעות שלו וראה שהיתה אז בדיוק מינוט אחר שעה 12, וכן המשיכו בשיחתם ואח"כ ליוהו הה"ק מנאסויד בקור הגדול וקרח על פני הארץ, וליוהו עד מסילת הרכבת, וחזר הה"ק מדעעש וליוהו להה"ק מנאסויד לביתו, וחזר הה"ק ללוותו, וכן חזר ונשנה הדבר הלילה עד שנתפשרו ללוות כל אחד את השני עד חצי הדרך, וזה נמשך כן עד שעה 4 לפנות בוקר.

* * *

פעם נכנס מרן הרה"ק מצאנז זי"ע בליל ניטל בבית מדרשו, ושאל את האברכים: "אברכים! במה עוסקים ומה אתם עושים כהיום", וכל אחד ענה מה שענה, אחד ענה שקורא דברים של חולין, ואחד ענה שהולך לישן בשעה מוקדמת כדי שיוכל להשכים באשמורת הבוקר וכדו', פתח הרה"ק מצאנז ואמר:

איתא בגמ' (מגילה כה:) כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודה זרה, ועל זה אספר לכם מעשה:

פעם היה פריץ אחד שהיה לו הרבה כפרים גינות עם פרדסים והרבה גוטער, ובימים ההם היה להם מנהג שכל פריץ החזיק יהודי בביתו, וקראו לו "מאשקע".

כנהוג בימים ההם היו הפריצים כל אחד כמושל באחזתו, ומידי שנה היו עושה אחד מהם "באל" סעודה לחביריו הפריצים, וישתו וישכרו עמו.

פעם עשה הפריץ הזה "באל צערעמאניע" לכל הפריצים חביריו, וכדרכם שתו לרויה, וכטוב לבם ביין התחילו כל אחד לשבח את המאשקע שנמצא בחצרו, ענה ואמר הפריץ שלנו לפני חביריו שהמאשקע שלו הוא הטוב ביותר, כי הוא נאמן (געטרייי) אליו לגמרי, ואפילו כשיאמר לו שילך לפני הפויפסט ברומי, ג"כ ימסור עצמו לילך לשם בשבילו, ואז היה החוק שאם יימצא יהודי ברומי אחת דתו.

והתחרו ביניהם כל הפריצים והתנו שבאם ילך המאשקע שלו לרומי, אזי יתנו לו להמאשקע כל אחד מחצית הונו, ובאם לא ירצה לילך אזי יתן הפריץ כל הונו להם שיתחלקו ביניהם והוא ייצא נקי מנכסיו. וכתבו וחתמו על הדבר, וקבעו זמן לאמר, שבאם עד זמן פלוני לא יביא היהודי פתקא מהפויסט שהיה בעיר רוים, אזי יתקיים כל התנאי במילואו.

ויהי בבוקר ויפג יינו של הפריץ, ותפעם רוחו, שזכר כל מה שנעשה, ומה שהתנה עם הפריצים בלילה הקודם, והכל היה כתוב וחתום, וכעת אין לו שום מוצא לצאת מהסבך שנאחז בו, וחכה את ראשו בכותל האיך הכניס עצמו ואת היהודי בסכנה על לא דבר. וכעת לא ירצה היהודי להכניס עצמו בסכנה בשבילו, והוא יצא נקי מנכסיו, וכן הלך בדאגתו כל היום.

היהודי בראות את הפריץ מתהלך קודר, שאל לו מה זה ועל מה זה, והפריץ השתמט עצמו ולא רצה לענות לו, ואמר לו: וכי מה תוכל לעזור לי, ואני נאחזתי בסבך שטותי?

אמנם כשעבר כמה ימים והיהודי לא הרפה מלשאול מה קרה לו, סיפר לו הפריץ את כל המאורע "כזה וכזה היה מעשה, ולא אדע איך להחלץ ממיצר".

ענה ואמר לו היהודי: "ולמה לא סיפר לי הפריץ על זאת? הלא חנני מוכן ומזומן לעשות רצונך", ושמח הפריץ מאד. ואמר היהודי: "רק אחת אבקש ממך שתזמין לי בכפר הקרוב לעיר רוים כל הדברים הצריכים", ופרט לו: סוס לבן, מרדע לבן, מקל לבן, תכריכים לבנים, פעמונים לבנים, ונרות לבנים וכו', ויעש הפריץ כן.

היהודי נסע אל הכפר הסמוכה אל רוים, ויהי בחצי הלילה, ולבש היהודי את עצמו בתכריכים לבנים וישב על הסוס, ויקח את שוט הלבן בידו, וירכב עד לפני שער רוים, ויקרא לשוערים שומרי שער עיר רוים, לאמר: "פתחו לי, פתחו ליז", ויקראו אליו: "מי אתה ואנה תלך", ויקרא היהודי ויאמר: "בר מינן אני, ודבר סתר לי אל הפויפסט אשר ברומיז", והמה ראו כן תמהו, כי לא ראו מעולם בריה משונה כזאת, ויפתחו לו. ורכב בכל תוקפו וילך ויבא עד לפני שער הוואתיקאן ששם היה מקום מושבו של הפויפסט, ויפתחו לו.

הפויפסט בשמעו את הרעש מבחוץ, ויתמה, ויפתח את חלונו מלמעלה, לראות מה קרה, ויפול היהודי על פניו, ויקרא ויאמר: "הנך רואה שאין אני מעלמא הדין, מעולם אחרת באתי הנה, ואני הנני היהודי הראשון אשר זרק האבן הראשון על אותו האיש, ואני כבר הולך נע ונד, זה זמן זמנים טובא, ועתה יצא כרוז בשמים למעלה שניתנה לי רשות לבוא לזה העולם, ולילך אל הפויפסט על דבר זה, אזי אזכה עתה ליכנס עכ"פ בגיהנם".

ענה לו הפויפסט: "מהיכא תיתי שאמחול לך? לא יהיה כזאת בשום אופן". אבל היהודי התנפל לפניו בבכיות: "הושיעה נא"! אך הפויפסט לא רצה לענות לו. ענה לו היהודי, שהוא צריך לחזור למקומו, וחמה לא יאמינו לו שהיה אצל הפויפסט, ע"כ שאל ישאל ממנו, שלכל הפחות יתן לו מכתב בכתיבתו וחתימתו שהיה אצלו ודיבר עמו. ועל זה התרצה הפויפסט, וכתב וחתם לו בזה"ל: "חמוכ"ז בא לפני שאמחול לו על חזדון שעשה, ובשום אופן לא אמחול לו, ואדרבה לא יניחו לו בשום אופן לבא לגיהנום. ותענו אותו בכל מיני גלגולים כמו מקודם... אינו מחול ואינו שרוי, ממני הפויפסט". וזרק לו המכתב מחלונו כתוב וחתום, וחוריק בפניו.

ויקח היהודי את הכתב, וישב לביתו שמח וטוב לב. וכל הפריצים בראותם את הכתב הוכרחו ליתן מחצית הונם, והיהודי היה הולך וגדול.

וסיים הרה"ק מצאנז, במאמר חכמינו ז"ל: כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודה זרה!

(מפי כ"ק אדמו"ר רא"א מדעעש זצ"ל).

* * *

הרה"ק משינאווא זי"ע היה רגיל לספר מעשה זו בכל ליל ניטל:

פעם הלך הקיסר לטייל, ומצא אדם שומר על איזה מקום, ושאל לו על מה אתה שומר? ענה לו שאינו יודע, כי כן מקובל לו מאבותיו שמקום זה צריך לשמור, וכן קבלו הם מאבותיהם. הבין הקיסר שצריך להיות בכאן איזה אוצרות, וצוה לחפור ולחפש המטמונות, ומצא שם איזה כתבים והיה כתוב בלשון הקודש, ולא היה יכול לקרות וצוה לתת לפני המהר"ל מפראג זי"ע.

כאשר עיין מהר"ל מפראג בהכתבים, ראה את אשר לפניו ונעשה לו חושך בעיניו, כי היה כתוב לפניו הגבית עדות מזמן הסנהדרין ששם מבוארת היטב השתלשלות הדברים ממיתת אותו האיש ימ"ש, (אשר כנראה שהביאום היהודים עמהם לאחר החורבן כשגלו לשם), ולא היתה לפניו ברירה, והוצרך לגלות האמת. והקיסר בשמעו את הדברים חרה לו, כי לא האמין בכל זה, ואמר למהר"ל מפראג אם יוכיח לו עד שלשת ימים שאכן הדברים נכונים מוטב, ואם לאו יגרש כל היהודים מכאן.

אחרי שעברו שלשת הימים, הלך המהר"ל מפראג לטייל עם הקיסר עד שהגיע לאיזה מקום, והביא אותו האיש בתוך גיגית מלאה צואה רותחת כמבואר בגמ' (עירובין כא: גיטין נז.) שזחו עונשו של המלגלג על דברי חכמים, ואמר מהר"ל מפראג "זאג", והגביה את ראשו והעיד על אמיתיות הדברים, ובסיום דבריו צוה לו מהר"ל מפראג שיחזיר את ראשו בתוך הצואה, ובחוצפתו לא רצה לציית לדברי מהר"ל מפראג, והכה מהר"ל מפראג בידו על ראשו של אותו האיש והשפיל ראשו ונבלע בתוך הגיגית. ומני אז היה מהר"ל מפראג הולך במטפחת כרוכה על ידו זו, מפני ריח הרע שנגעה בו ידו.

(מפי כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל)

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

אֲסַדֵּר לִסְעוּדָתָא בְּצַפְרָא דְּשַׁבַּתָּא, וְאַזְמִין בָּהּ הַשְׁתָּא עֲתִיקָא קַדִּישָׁא

סעודתא דעתיקא קדישא (א)

סעודת היום ◇ ביצים ובצלים ◇ פצעי

סעודת היום

כבוד יום עדיף

כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם. וברש"י: אם אין לו יין הרבה לסעודה אחת, או מיני מגדים, יניחם עד היום.

(פסחים קה.)

לך אכול בשמחה לחמך

ישכים אדם בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש ויקרא בתורה וישנה בנביאים, ואח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה, לקיים מה שנאמר (קהלת ט, ז) 'לך אכול בשמחה לחמך, ושתה בלב טוב יינך'.

(תנא דבי אליהו רבא - פ"א)

עיקר הסעודה ביום

עיקר הסעודה הוא ביום יותר מבלילה, ונראה לי שלכן נוהגין לאכול השאלנט והצלי דוקא ביום.

(יוסף אומץ, מנהגי פראנקפורט - אות תרמא)

לומר "שבת שלום" בכניסתו הביתה

עיין בכתבי האריז"ל, שגם בשחרית דשבת כשבא מבית הכנסת יאמר "שבת שלום", כמו בליל שבת.

(לקוטי מוהרי"ח - סדר קידוש ביום שבת)

לכבד יותר סעודת יום השבת

אני קורא תגר על בני עמי, זרע קודש שומרי שבת, שאינם נזהרים בזה, ויהי נקל בעיניהם להשוות סעודת בקר לסעודת ערב, אלא מוסיפים בסעודה בליל שבת במיני תבשילין מסעודת בוקר, ואוכלים בליל שבת דגים טובים, שהיא עיקר הסעודות בענין הכיבוד, ובבקר בסעודת שחרית נמי, מכל מקום השוו הסעודות, ואנו צריכים לכבד השבת בבקר יותר, משם כבוד יום, שהוא עיקר.

ומיום עמדי על דעתי, זאת גדרתי בעצמי שלא לאכול דגים בליל שבת, שהוא דבר חשוב ומסוים, ואוכל אני אותם בבקר, ואז אפילו יעשו בליל שבת כמה מעדנים לא יושוו לסעודת שחרית, שיש בה דגים.

(ים של שלמה - גיטין פ"ד אות ג)

החכם עיניו בראשו

והחכם עיניו בראשו, כשיושב לאכול בבוקר, אף על גב שיאכל וישתה כראוי, אין הכוונה למלאות בטנו, כי לא מנוחה ועונג יקרא לזאת, אלא איבוד המאכל והגוף, גם הפסד לנפש שלא יוכל לעמוד על עמדו מרוב שביעתו כדי לעסוק בתורה ובמצות כאשר ביארנו.

וכן כתב האבודרה"ם בשם חכם אחד, שזה טעם אחד, על דרך הנגלה מה שציוונו חש"י לאכול שלוש סעודות, כי אז לא ימלא בטנו כשידע שיש לו עוד סעודה לאכול, והחכם עיניו בראשו. אמנם כשידע שלא יהיה עוד סעודה, אז ימלא בטנו ומוחו מזוהם, ונופל לתרדימה ומבטל מהתורה ומהדביקות, כי שבת קודש הוא ויתדבק בקדושה.

(שלה"ק - מסכת שבת פרק נר מצוה אות לז)

בסעודה שניה שכבר הורגל בהיכל המלך מתענג

בזוה"ק (ח"ב דף פה:) בשבת בסעודתא תנינא כתיב (ישעי' נח, יד) אז תתענג על ה', י"ל הענין מה שרק בסעודתא תנינא ישנה בחי' כזו, עד"מ למלך שעשה חסד עם אחד מפחותי עם והכניסו לחדרי היכלו, שבתחלה אינו יכול להתענג מזכי' זו מפני גודל הבושה הנופלת עליו ע"י

הכרת ערכו ופחיתותו, ורק אחרי ששהה שם כבר יום אחד והבושה חלפה ועברה מתבונן הוא בגודל החסד שהמלך גמל אותו ומתענג מזה שהוא מקרבו. וכמ"ב באדם שהוא טרוד כל ימי השבוע ורחוק מהכרת גדלות הבורא, וכ"ש אם פגם ח"ו ונתרחק עי"ז מאתו ית', שבתחילת כניסת השבת שהיא בחי' הכניסה להיכל המלך נופלת עליו בושה גדולה בזכרו שפל מצבו הירוד בכל ימות השבוע ואז אינו מסוגל עדיין להתענג, ורק למחרת בסעודתא תנינא בא להרגשת תענוג ושמחה, ואז דייקא תתענג על ה'.

(תורת אבות, סלאנים - שבת אות קי / מאמר מרדכי, סלאנים – ח"א שארית ליהודה אות לז)

כתב אדוני אבי זלה"ה בעמק הברכה דף ע"ז וזה לשונו, וטוב ללמוד תורה במקצת ביום השבת קודם אכילה, (הו"ד בא"ר סי' רמב סוף סק"א).

(שלה"ק - מסכת שבת פרק נר מצוה אות מז)

ומובא בספר התניא החילוק שבין סעודת היום לסעודה שלישית וז"ל: נמצא מובן מזה שאין הפרש כלל בין סעודת שחרית לסעודה שלישית בעיקר, דענין שבשניהן האור הוא בבחי' העונג העצמי הפשוט, אלא שבשחרית הוא מאיר למעלה במקורו ולא למטה כלל, ובסעודה שלישית יורד ומאיר למטה ומאיר בז"א, ונקרא סעודתא דו"א דוקא, משא"כ בסעודתא דשחרית נקרא סעודתא דעתיקא עצמו דוקא מטעם שעולה ונכלל בעצמות התענוג כנ"ל.

(שלחן הטהור עמוד רסד / אדרא זוטא פ"ב סי' ג ובתיבות יאיר אות ד)

ביצים ובצלים

מפני אבלו של משה או מפני עונג שבת

בשם הכנה"ג, נוהגין לאכול בסעודת שחרית ביצים מבושלים שלמים בקליפיהן, שהטמינו אותם בתנור מבעוד יום, ושמעתי הטעם, מפני אבלו של משה רבינו ע"ה שמת בשבת, ונכון הוא, ומן המהדרין אוכלים אותם גם בסעודה ג'.

(כף החיים - סי' רפט סק"ב)

מפני אבלו של משה

ולכאורה לפי זה [שאוכלים מפני אבלו של משה] בסעודה ג' היה צריך לאכלם, כי רבינו משה בזמן הסעודה ג' נסתלק, ואפשר משום דיש שאין אוכלים בסעודה ג' רק קינוח סעודה מחמת חלשת מזגם, ומה גם ביצים וקטניות דהם מאכלים קשים.

(ליקוטי מהרי"ח - ח"ב דף ע ע"ב)

מפני עונג שבת

הא שנוהגים לאכול בשבת בשחרית ביצים מבושלים בקליפיהם, אינו מטעם אבל משה, שהרי לא מת משה בבוקר כי אם בערב בשעת מנחה, אלא נהגו מפני עונג שבת.

(יפה ללב – סי' רפט אות ד)

מאכלי שבת יש בו טעם מן פרט מטעם ביצה ושום

בספר גאולת ישראל כתב, טעם על מנהג ישראל שנוהגין לאכול בשבת בצלים ושומים, כי הנה חייב אדם לענג את השבת קודש בכל מיני תענוגים שישנן בעולם וכו', רק שאי אפשר לקיים להשיג שיהיה לו כל מיני מאכלים ומשקאות שישנן ונמצאים בעולם וכו', אמנם האמת הוא שבתבשילי שבת שמכינים על שבת יש בהם טעם מן, והמן היה כולל כל הטעמים שבעולם, ונמצא יוצא אדם ידי חובתו בתבשילי שבת על כל מיני מאכלים ומשקאות שישנן בעולם, והנה זאת ידוע שטעם שומים ובצלים לא היה במן וכו', ועל כן צריך לאכול שומים ובצלים בשבת, כדי להשלים עונג שבת בכל מיני מטעמים שבעולם.

(טעמי המנהגים - אות שסח / ספר המטעמים - מע' שבת אות קכט)

בצל מרמז על צלא דמהימנותא

מאכל בצלים בשבת מקובל בשם זקיני הרח"ק רבי פינחס מקאריץ זצ"ל שהוא רמז לצלא דמהימנותא, ע"ש הכתוב (תהלים צא, א) בצל שדי יתלונן.

(מנהגי מהריי"ו, סוליצא – תפארת אבות אות תלא)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

ביטול כובד הגלות והמשכת הטוב ע"י ש"ק

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את' יעקב' איש' וביתו באו, סו"ת שבת, וי"ל דמחמת גודל אהבה וחיבה היה מראה להם תיכף הישועה, ועל ידי שבת נמשך כל מיני טובות, וכך אמרי' בגמ' אפילו נגזר עליו גזר דין של שבעים שנה נתהפך לטובה, והטעם דתפס בגמ' שבעים שנה הוא מטעם דזה מצינו דבגלות בבל הראה ה' לנביאים כל שאר הגלויות וכל צער של ישראל עד עת קץ, **וכשאדם שומר שבת מגרש מאתו כל אלו הגזירות ונמשך עליו כל טוב, והראה להם ה' תיכף בעת שבאו למצרים כל מיני קדושות שיהא ביכלתן לבטל כל מיני צער ולהמשיך עליהם כל מיני טובות גאולות וישועות,**

(מהר"ש מבעלזא)

להעלות גם הדברים הנמוכים

הרב הקדוש ר' פנחם קאריצער זצוק"ל אמר, שבשבת יכולים להעלות כל הדברים הנמוכים והשפלים, לכן אוכלים 'בצלים' שהם שפלים שבירקות.

(ספרן של צדיקים - מערכת ז אות א)

אכילת בצלים רפואה לחלב

בסעודת שבת קודש שחרית, פרשת בחקותי תרכ"ז, הסיבו עם מרן הרה"ק רבי יצחק מנעשכיז זצוקלה"ה מנהיגי הדור, וסיפר מרן בשם הקארלינער זלה"ה, שבלב האדם יכול להתהוות מיחוש (מעין מיחוש צמיחת עצם), ומתרפא על ידי מאכל בצלים בסעודת שבת קודש.

(זכרון טוב - ח"א עניני מאכל אות ב)

בצל רמז לצילא דמהימנותא

טעם שיש לאכול בצלים בשבת, כי בצל רמז בצל, ר"ל בצלא דמהימנותא, ובשבת סוכת שלום פריסת וכו', כדאיתא בזוהר (ח"א מה.), והוא צלא דמהימנותא.

(אמרי פנחס - שער ד אות לא)

ד' פעמים 'ביצה' בגי' 'חתך'

מנהג אבותינו הק' זצ"ל, בסעודת שחרית שב"ק בעשיית המאכל ביצים עם בצלים, ליקח ביצה ולחתכה לארבעה חלקים, ואמר אאמו"ר ז"ל רמז ויחוד ד' פעמים 'ביצה' גימ' שם הת"ך שם הפרנסה.

(אור מלא, קאסאן - חלק השמועות עמ' קו)

חתיכת הביצה לד' חלקים

ק"ז הגה"צ מו"ה אהרן ישעי' מהאדאם, היה נוהג לחתוך ביצה שלימה לד' חלקים, והכוונה שד' פעמים ביצה בגי' השם הת"ך, שהוא השם של פרנסה והי' נוהג לחתכו על היד, לרמז פותח את "ידיך".

(נועם שיח, סאלקא – דף רכ)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

שמירת שב"ק תיקון למידת היסוד

בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ידוע מ"ש בספה"ק דבימים האלו שמתחיל פרשיות שובבי"ם הוא מסוגל מאוד לשוב על חטאת נעורים ולתקן מדת היסוד **ועיקר הוא התשובה הוא ע"י שמירת שב"ק כמבואר הרבה בספה"ק ששמירת שב"ק וכל עניניו מסוגל מאד לתיקון היסוד, וע"י קדושת שבת זוכין לגאולה וז"ש 'בהוציאך את העם ממצרים' ר"ל הזכות שתוציא על ידו ישראל ממצרים הוא ע"י תעבדו"ן את האלקים שרומז לש"ק** כי משרע"ה נקרא עבד נאמן על ששאל מפרעה ליתן מנוחה לישראל בשבת כמו שאומרים בתפליתנו ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו.

(צמח צדיק)

שלא לאכול בצלים חיים

הזהיר מאד לבלי לאכל בצלים חיים כלל, אפלו עם שמן או שומן, ואפלו על ידי תערובות כגון על ידי ביצים וכיוצא, ואפלו בשבת.

והלעיג על האומרים שבשבת מצוה לאכל דבר המזיק, שהם בצלים חיים, ואמר שהם מזיקים מאד לכמה דברים, וחשב אז כמה עניני חולאת ומכאובים והלישות שגורמים, רק מבושלים מותר לאכל.

(שיחות הר"ן - אות רסה / בעש"ט עה"ת - פ' יתרו אות מו)

בשם הבעש"ט זצ"ל ב' טעמים לאכילת בצלים בשב"ק: א. מפני שבצלים מזיקים לגוף ואוכלים אותם בשבת להראות כי 'שבת הוא מלזעוק. ב. מפני שיש שבעה קליפות בכל בצל ובצל, וזה שאוכלים אותם בשבת אות הוא ליומי השבוע ז' ימים (עי' זוה"ק בראשית כד, ב – והרי אינון ארעין שבעה על גבי שבעה כנגדי בצלים, וכן בזוה"ק ויקרא טו, ב – וכלהו רקיעין אלין על אלין כנגדי בצלים).

(שארית ישראל, גורוויצינסקי - עמ' 72)

הרה"ק [ר' דוד צבי שלמה] מלעלוב זצ"ל היה אוכל בצל בסעודת שחרית בשב"ק כמנהג תלמידי הבעש"ט, והיה אומר: "שבת" ראשי תיבות – ש'בת ב'צל ת'אכל. ואם כי בכל ימות השבוע סלדה נפשו מבצל, ובשם צדיקים הי' אומר, כי אלמלא מתפרנסים בני הכפרים מבצל היינו מבטלים גידול בצל ומעבירים אותו מן העולם – בשבת קודש שינה טעמו.

(תפארת בית דוד - עמ' קיא)

מרגלא בפומיה [דהרה"ק ר' משולם פייבוש מזבאריזא זי"ע]: שבת ר"ת ש'בת ב'צלים ת'אכל, והכונה, דידוע דשבת נקרא תבלין (שבת קיט.), ומדרך הטבע תבלין לבדם אינם ראוים לאכילה רק שמתקן התבשיל, והשבת יש בכוחו וסגולתו להמתיק כל התבלין שיהיו ראוים לבדן, וזהו: ש'בת ב'צלים ת'אכל.

(יושר דברי אמת השלם - עמוד רל)

משמן הנקנה לחנוכה ונשארה

אחר חנוכה השמן זית שהיה מוכן ונקנה על חנוכה ונשאר עוד ממנו, לקחו בכל שבת ושבת לסעודת היום, על שלחנו והעלו השמן זית בכוס, והוא נתנו בתוך מאכל הבצלים, וכן להמסובין נתן בעצמו בקערה שלהם משמן זית הלז.

(דרכי חיים ושלום – אות תתכב)

פצעי

שקר אין לו רגלים וקושטא קאי

שקר אין לו רגלים, ושבת הוא אמת, לכן אוכלים 'פיצאי' בשבת.

(אמרי פנחס - שער השבת אות מ)

כי שבת היא בחינת אמת

מה שנוהגים לאכול מאכל רגל בשבת קודש, הוא מפני כי שבת הוא בחי' אמת, כנודע במשנה דמאי, שאפי' ע"ה נאמן בשבת כו', ונודע דברי הש"ס קושטא קאי ושקר אין לו רגלים, מש"ה אוכלין רגל בשבת, להורות שאז מתגלה כח האמת בעולם.

(תולדות אדם, אוסטראווא - עמוד קכא)

בשם צדיקים, מה שאוכלין פיטשייא מרגלים בשבת, כיון ששקר אין לו רגלים (תיקו"ז תיקון כה), ושבת כולו אמת. לרמז זאת אנו אוכלין מאכל מרגלים, להראות ששבת הוא אמת.

(חמדה גנוזה – ח"ב עמוד רנו)

יכולים להעלות גם הרגלים

הרב הקדוש ר' פנחם קאריצער זצוק"ל אמר, שבשבת יכולים להעלות כל הדברים הנמוכים והשפלים לכן אוכלים רגל בהמה.

(ספרן של צדיקים - מערכת ז אות א)

ע'מד י'שראל צ'ריכים פ'רנסה

סיפר הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע, מרן ז"ל משינאווא לא הקפיד לאכול בשבת המאכל מרגלי בהמה הנקרא גאלע ריטע או פיצע"י, ואמר שאין מאכל זה שייך לסעודת שבת, אלא הוא מאכל של "גראפן" (שרים ורוזנים) כלומר מאכל חשוב. אך אם אתרמי שהכינו את המאכל הלז, אכל אותו אחר מאכל הביצים ובצלים.

(דברי יחזקאל החדש – עמוד שנ)

אכילת פצעי מסוגל להמשיך פרנסה, דתיבת 'פצעי' נוטריקון ע'מך י'שראל צריכין פ'רנסה.

(זמירות השיר והטוב, ליסקא - עמוד נא)

הטעם שאוכלים רגלים בשבת, מפני שרגל הוא בחינת אמונה, ובני ישראל רוצים לחזק את עצמם באמונה, על כן אוכלים הם הדברים אשר הם מורים על אמונה, והמשכיל יבין.

(אמרות משה, קאברין - מאמרי שבת עמוד נט)

בספר יד אהרן להרה"ק ר' אהרן לייב מנדבורנא זצ"ל מובא טעם שאוכלין רגלים בשבת. כי זאת ידוע לנו אשר בזמן הגלות נאמר רגליה יורדות מות כי שם שליטת החיצונים, אבל בזמן הגאולה יעלו אפי' בחינת הרגליים למעלה, ולזה אמרו ז"ל ג"כ הלשון תצפי "לרגלא" דמשיחא, ושבת הוא מעין עוה"ב ולכך בשב"ק נעשה מאכל הנעשה מן הרגליים לרמז כי מחכים אנחנו שנזכה להעלות את בחינת הרגליים למעלה עד הראש ואז יאיר לנו השי"ת באור העליון מבחי' אור הראשון הגנוז.

(טעמי המנהגים – אות שסט)

תיקון ליסוד

יזהר לאכול בסעודת היום רגלים מבהמה או מעופות, והק' מעיר חדש הנקרא דער גיטער איד זי"ע, אמר בשם הק' מראפשיץ שאכילת רגלים בשבת הוא תיקון ליסוד כי הוא רגלים לאותו דבר, וד"ל.

(אור הגר - ענייני שבת אות יד)

ידקדק לאכלו בשבת ויהי' לו לתיקון נעוריו

הרה"ק הדברי חיים מצאנז זצוק"ל ענה לאחד ששאל ממנו תיקון על חטאת נעורים, שידקדק לאכול בשבת בסעודת שחרית המאכל שעושין מהרגלים.

(מקוה ישראל - עמ' עב)

שבת בשבתן

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

רפואה בלי תפלה ובקשה

ואלה שמות בנ"י הבאים מצרימה את יעקב איש ס"ת שבת, הנה ענין חולאת הבאה על האדם הוא בימי החול, שאז הוא במיצר ר"ל והדינים שורים עליו ח"ו, אבל שבת אמרז"ל אשר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא וממילא נמשך רפואה בלי שום תפילה ובקשה, וזו **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, היינו אם ח"ו בנ"י באו למיצר מתוך חולאים ר"ל אז את יעקב איש ס"ת שבת, ועי"ז יהי' נמשך רפואה לכל חולי ישראל.**

(עטרת ישועה)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

ידענו ושמענו בקבלה ברורה בזה, פלוגתא בין כמה צדיקים וקדושי עליון זי"ע, כי בהיות הגאון הקדוש הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע בשבת קודש בלובלין, אצל הגה"ק החוזה הרבי מלובלין זי"ע וכו', והרה"ק מרימנוב היה דרכו (בביתו) לגלות הפת בסעודת שחרית שבת קודש, והרב הקדוש מלובלין היה דרכו לכסות גם בשחרית, וכאשר הסיר הרב הקדוש מרימנוב (לפני הנטילת ידים), המפה מעל החלות של הרב הקדוש מלובלין, ואמר בדרך פסק כי בשחרית אין צריכים לכסות הפת, ונענה הרב הקדוש מלובלין, ואמר לא נאמר אנחנו בדרך פסק דוקא לכסות, רק (בשחרית שבת קודש) דעביד כמר (לגלות) עביד, ודעביד כמר (לכסות) עביד וכו', והדברים אמתיים שמענו מפה קדוש אדומו"ר הרב הקדוש משינאווע זי"ע, שהוא קיבל רוב ענייניו בזה מחותנו הגאון הקדוש זי"ע בעל אריה דבי עילאי, שהיה מגדולי תלמידי לובלין. ולכך עשה הכרעה ונהג שהחלות מכוסות במפה עד אחרי הקידוש, ומיד אחרי הקידוש הסיר את המפה מעל החלות, ובזה רצה לצאת לפי מנהגם של הני תרי המאורות הגדולים והקדושים, החוזה מלובלין, והרבי ר' מענדלי מרימנוב זי"ע. וכן עשה הרה"ק השם שלמה ממונקאטש זי"ע.

(נמוקי אורח חיים - סי' ערא אות ב / דרכי חיים ושלום - אות תנג)

הרה"ק הר"נ מלעכוויטש זי"ע אמר, וואס איז דאס עתיקא קדישא ווייס איך ניט, נאר דאס ווייס איך, אז דער טאטע (הס"ק זי"ע) האט זיך זייער געקאכט אין דעם.

(מירא דכיא - מע' שבת עמוד קצא)

אילו ידעו ישראל מעלת מאכל ביצים ובצלים בשבת קודש, היו משלמים גאלדנע רענדי"ל (מטבע זהב) עבור הביצה.

(ליקוטי אמרי פנחס, קאריץ - שער השבת אות יד)

מהרה"ק ר' ברוך אשר מטשערנאביל זצוק"ל (בן הרה"ק ר' אהרן זצוק"ל) שאמר: הטעם שאוכלים בשבת בצל, שהוא קצת מריר 'ביטערליך' שהוא מלשון 'בעט-ערליך'.

(ילקוט מאורי אור - ערך שבת עמ' רפד)

בשם הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע, טעם על מאכל בצלים בשבת, דהנה על שבת קודש אמר הקב"ה לוו עלי והאמינו בי ואני פורע (ביצה טו.), ובצלים הוא בלשון אשכנז 'באצאלין' הוא פריעת חוב, ולכך אנו אוכלים בצלים, לרמז למאמר הקב"ה לוו עלי ואני פורע, שהשי"ת יפרע על חוב של שבת.

(אמרי צבי - עמ' לח)

פעם בסעודת צהרים בשבת קודש סיפר מרן בעל חתם סופר זי"ע, סיפורים מאת רבותיו, והאריך כ"כ עד שבאו תלמידיו ואמרו רבינו הגיע זמן להתפלל תפלת מנחה, והשיב להם, א"כ נמהר לברך בהמ"ז ונמהר להתפלל מנחה, ונמהר ליטול ידים לסעודה שלישית, ונחזור לספר הסיפורים.

(מנהגי חת"ס החדש - פ"ד סי' קכו)

הרה"ק מסטראפקוב אמר בשם אביו הק' משינאווא, שכ"א צריך לבחור לו מאכל מיוחד לשבת שאינו אוכל בימות החול, 'און ער האט זיך אויסגעקליבן אייער מיט ציבעלעס'. ועי' בטו"ז סי' שיח סק"ח הנראה משם שהי' מנהגם לאכול בצלים בשב"ק.

(זמירות שבת שלום ומבורך, סטראפקוב - עמוד עג)

דרכו בקודש של הרה"ק מצאנז זי"ע היה לערוך בעצמו מאכל הביצים ובצלים ביום שב"ק בשולחנו הטהור, ואף קילוף הביצה השום והבצל היה עושה בעצמו. וסיפר הרה"ק מרודניק זי"ע ששמע מפה קדשו 'איני עושה שום דבר עד שיש לי על כך שלש מאות טעמים'. ואמר הרה"ק מרודניק, מי יתן שעבודת יום הכפורים שלי יגיע לכחלק אחד מני אלף מכוונותיו בעבודת הקילוף ומכ"ש בעבודת החתיכה. ופע"א תוך עריכתו קפצו ונפלו מן הקערה איזה חתיכות דקות, לקחם זקה"ק מגארליץ זי"ע והחזירם לקערה, הבחין בכך זקה"ק, ורמז לו בידיו בסימן של שאלה על מעשהו, נענה הרה"ק מגארליץ ואמר, אברים שפקעו מע"ג המזבח מחזירין אותם, ונענה לו זקה"ק בראשו כאות הסכמה לדבריו.

(זמירות שבת שלום ומבורך, סטראפקוב - עמוד עב)

אמר הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע, בשם זקינו הד"ח מצאנז זצוק"ל, הקפיד זקני לשים בתוכו שומן של תרנגולת דוקא, וקפידתו על זה היתה כה גדולה, עד שכאשר לא היה מצוי פעם שומן כזה בביתו, שלח לחפש אצל השכנים עד שישיגוהו.

(לעטר פתורא - עמוד פא בהערה)

סיפר הרה"ח ר' עביר ראזנבערג ע"ה, פעם אחת כשהיה רביה"ק הדברי יואל בשערן ספרינגס, היה שם גם כ"ק אדמו"ר מסקולען בעל נועם אליעזר זצ"ל, והזמינו רבינו לאכול עמו בסעודת יום שבת קודש. ואמר הרבי מסקולען, כי הוא נוהג שלא לאכול בצלים חיים כפי המקובל מהבעש"ט הק' (עי' בספר בעש"ט הק' פרשת יתרו בשם שיחות הר"ן) ושאל אותו רבינו איך אוכלים בצלים בשב"ק, ואמר כי מניחים אותו בתוך השטולענט, ומבשלים אותו, וכן אוכלים אותו עם ביצים. ואמר רבינו כי שמועה זו לפלא בעיניו, "איך בין דאך נישט קיין גר, דער טאטע האט דאס נישט געוואוסט? דער דברי חיים האט נישט געוואוסט?", אמנם מחמת כבודו של הרבי מסקולען צוה להניח כן הבצלים.

(זקניך ויאמרו לך - ח"ה עמוד 93)

האדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל, שאל פעם לכמה מתלמידי הישיבה, האם בביתם עושים המאכל פצ'עי, וחלק מהם ענו בשלילה, נענה רבינו לעומתם: בית שנוהגים בו בדרכי החסידות, ניכר הוא ע"י שאוכלים המאכל מרגלי בהמה.

(זכור לאברהם - עמ' שמא)

הרה"ק ר"מ מקוברין זצ"ל, פעם אחת בסעודת שבת קודש אחז המאכל של שבת שעושים מרגלי בהמה 'פצעי', ואמר: אף עשיר בעשרו, ואף מלך במלכותו, אין להם תענוג כזה שיש לי ממאכל זה לכבוד שבת. אחר כך אמר עוד, יתכן שכל ירידתי לעולם הזה היא כדי לאכול מאכל זה לכבוד שבת.

(תורת אבות - שבת אות צט)

י"ל רמז המנהג שאוכלים בסעודה זו מאכל של רגלי"ם ורבותינו הצדיקים זי"ע הי' להם בזה ענינים וסודות רבות. ובזה רמוז בסוד אמ"ת ז"א בבחי' הסעודה הזאת כנז'. ושמעתי עובדא דהוי בין הני אחים הקדושים כשרפי מעלה רבותינו בעל נועם אלימלך והר"ר זישא זי"ע בשבת אחים גם יחד בסעודה זו בש"ק ונתנו המאכל ר"גלים הלזו, ואמר רבנו בעל נועם אלימלך שזהו תיקון לפגם הברית כמ"ש ו'אץ ב'רגלים ח'וטא ור"ת חב"ו השם התיקון לקבץ הנפזרים וללקט הנפרדים לתיקון היסוד כנודע, ורבינו הר"ר זישא לקח מהמאכל וצווח אוי מי צריך לתיקון הלז יותר ממנו, וכידוע דרכו בקודש ז"ל ברוב ענוותנותו וצדקתו לומר על עצמו חטא שראה ברוה"ק על חבירו, וכלל עצמו עמו בתשובת ועי"ז נתעורר אותו האדם בתשובה, ואנן מה נעני אבתרי'.

(דברי תורה, מונקאטש - ח"א אות קא)

סיפר ר' אהרן אלי' נ"י שפעם אחת עמד תחת רבו הרה"ק בעל שפת אמת זצקלה"ה, שאל הרה"ק הרב ר' פנחס אליהו רוטנברג אב"ד דפילץ מדוע אוכלין רגלים בשבת, השיב לו השפ"א זצקלה"ה אמור אתה, ואמר לו כמדומה לי אם תשוב משבת רגליך, והשיב לו הרה"ק, מדוע לא, השבת מעלה להרגלים כי הם מעלים אפילו התחתונים. וכשבא הביתה סיפר זאת לחמיו הרב ר' ליב הירש זצ"ל וועקסלער מו"צ דק"ק טשענסטחוב, ואמר לו כשהי' הרה"ק הזקן [מהר"י] מווארקי בשפערב בשבת ולא היה רגליים, ונודע לו ביום ה', וצוה לשלוח רץ לעיר נאווע-פאלע כדי להביא רגליים לשבת, והרב הגאון ר' יוסף אב"ד שפערב שאל אותו לאדמו"ר זצק"ל, 'מה הרעש, אם לא יהיו רגליים לשבת', והשיב הרה"ק מווארקי 'השבת מעלה אפי' התחתונים'.

(ספר החן, ווייטרויב - עמוד טז)

היה המנהג לאכול שבת בבוקר בסעודה מאכל מרגלי בהמה או עוף, וכשהיה פעם אדמוה"ז בדרך באחד העיירות, ושכחו להכין את המאכל נענה אדמוה"ז ואמר: אלס האב איך געגלויבט אויף אייך חסידים אז איהר זיינט, אבער פאר שקרנים האב איך נישט געהאלטן, עס שטייט דאך 'לשקר אין לו רגליים'.

(ילקוט מאמרים, סטאלין - פרק ג סי' מג)

פעם ביום שב"ק בעת עריכת שלחנו הטהור, נכנס חסיד אחד באיחור, וכבר הגישו אז מאכל הטשאלנט, וחשב האיש בדעתו שיאכל תחילה הטשאלנט ואח"כ הביצה, כי הביצה יכול לאכול כשהוא קר, אבל הטשאלנט יצטנן, הרה"ק מהר"ש מבעלזא הרגיש בדבר, וקרא ואמר לו: דע שמאכלי שבת מרמזים להשם הוי"ה, וידוע שאם השם הוי' נכתב כסדרו הוא מעורר רחמים וחסדים, ושלא בסדרו, מעורר ח"ו דינים, ע"כ מוטב שתאכל קודם הביצה כדי שתעורר רחמים, ולא קודם הטשאלנט, שתעורר ח"ו דינים על עצמך ועל בני ישראל.

(בית צדיקים יעמוד, באבוב - ח"ג עמוד קכא)

שמעתי מהרה"ח ר' חיים שנעבאלג ע"ה, ששמע בעצמו מפ"ק של הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זיע"א, שאמר בשם הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זיע"א, כי המלאך הממונה על מצות השופר, ממונה גם על מאכל הטשולנט, ולכן בראש השנה שחל בשבת, שאוכלים בו טשולענ"ט אין צריך לתקוע בו. וחזרתי וספרתי הדברים בפני רבינו [הרה"ק רמ"א פריינד] זיע"א בשם הרה"ק רבי איציק'ל זיע"א, וראיתי על פניו הקדושים שקיבל הדברים בהתפעלות גדולה.

(מרא דשמעתתא - הלכות ראש השנה ס"ק רעו)

וְהָיָה יְחֻזְקְאֵ"ל לָכֶם לְצוּפִית

באותיות ידידות ושפחה, נשגר זאת הברכה,
בשם אנשי שלומינו קהל עדתינו נישא אלומות נדש,
בשם חברי הנהלת מוסדותינו הק' והזעסקים בעלאכת הקודש,
ובשם הנהלת בוללינו ברכות גלא חפציים, ערבי ולועזי "כולל עצי חיים"

לעלה ויבוא ויגיע ברכת עזלא טבא חפה ולבבית ואחולי ברכות והודאות עד בלי די
חן וחסד יתן ה' אל מעלת כבוד ידידינו ודיד נפש כל חי החשוב הנעלה והמשובח
עין כל עבידתיה יום וליל לא ישבות לטעון אברכי הכולל בעידותינו העסולאים בפז
קרוב לכל קוראיו תעיד עשליך עצמו עוגד את קרן מוסדותינו לרוחם ולחוק
צדוק עקושה ועקורב באלנא הברבא הלא הוא כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
לו יאתה התנדה והתהילה בהרמת קרן קהילתינו ודומא תעיד לבל יחסר הגמ כלל

האי גברא יקירא, עושה חסד לאלפים ידידנא, נודע לעוז ולתפארה,
מרבה להיטיב לזולת חשיבה כאורה, ומופלג ביראה טהורה

הרב יחזקאל ראטטנער

שליט"א

ריח החיים של מוסדותינו וקהילתינו הק' פה בני ברק ת"ו

מגיל קהלינו הק' "כולל עצי חיים" דסאטמאר

לראל השמחה הגדולה שבביתו שורה, ברוב שמחה ואורה

באירוסי בחו החשובה והמהוללה שחחי'

עב"ג לגדל טוב ובשורה טובה ומצלחת

החתן החשוב המופלג בתוי"ש כמר שמעון כהן הי"ו

בן ידידינו האי גברא יקירא נודע לעוז ולתפארה, מחשובי עסקנו קהילתינו הק'

עוה"ר **מנחם צבי כהן** שליט"א

וצרופה בזה ברכותינו, עטופק לבבינו, שוכנית רבותינו"ק יעמוד לו להתברך בכל
ברכאן דנפישוא, בשכר עמלו בהרחבת גבולי הקדושה, ויושפע לו אושר ועושר
בעידה עשובה וגדושה, ויזכה להרבות ולהיטיב בפעולותיו הנערצים לעטן הקהילה
והמוסדות, בעטשיו הטובים ללועדי הכולל בתעידות, להרמת קרן התורה והחסידות,
וזכות הרבים יגן בעדו ובעד ביתו, ותעמוד ליעד צדקתו, ותעיד נספר תהילתו.

החותמים לעטן שמו ברגשי הוקרה והערכה

הנהלת המוסדות | הנהלת הקהילה
הנהלת הכולל

פנימי תשכ"ח בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון רבי מתתיהו סאלאמאן זצ"ל

משגיח ישיבת בית מדרש גבוה דלעיקווד

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת בהר תשמ"ח לפ"ק

רבינו: ברוכים הבאים, וואס טוט איר דא אזוי פלוצלינג אין קרית יואל?

הגר"מ: שוין נישט דאס ערשטע מאל, כ'בין שוין אמאל געווען דא ביים טאטן (רבינו הברך משה) ז"ל.

רבינו: יא, איך געדענק.

וואס מאכט מען, וואס זאגט איר עפעס גוט'ס?

הגר"מ: איך בין אונטערוועגנ'ס, דער עולם נעמט זיך צוזאם אין א האטעל אויף שבת.

רבינו: מ'גייט אהין אויף א שבת, מ'גייט רעדן פארן ציבור, הייסט עס.

וואו? אין וועלכן פלאץ?

א' ממלוויו: דער נאמען פונעם פלאץ איז "פרייער טאק האטעל" א גרויסע האטעל.

א' הנוכחים: נעבן די קרית יואל אינגל קעמפ אין ראונד טאפ, נישט ווייט,[1] איז דארט דא אזא גרויסע האטעל.

הגר"מ: ס'איז א אסיפה פון מנהלים פון אסאך תלמודי תורה'ס, פון אלע סוגים, פון אסאך מקומות.

רבינו: ווען מען רעדן הדרכה פאר מלמדים און מחנכים, זייער פיין, א דבר נכון מאוד, מ'דארף מחזק זיין אידישע קינדער.

וציוה רבינו להביא כיבוד

הגר"מ: איך האב מיר געקלערט אזוי, אז איך בין אינטערוועגנם דא, ווען איך אריין קומען אז דער רבי זאל אונז געבן א ברכה מ'זאל קענען ווייטער זאגן.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן, אז מ'רעדט צו אידישע קינדער איז דער אויבערשטער משפיע אז מ'זאל קענען זאגן דברים טובים, משפיע צו זיין פאר אידישע קינדער.

ס'איז א גרויסע זכיה, איר זאגט שטענדיג פאר אידן, און מ'דארף זאגן, ס'איז א גרויס ענין.

חז"ל זאגן כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים (ברכות ו:), זיינע ווערטער ווערט געהערט.

אין בני יששכר אויף חודש תשרי (מאמר ד אות ד) שטייט אזוי ווען זאגן תוכחה, אז ס'איז עושה רושם, ווען נישט דאס, ווען לכט רעכט האט מען צו זאגן מוסר, נאר מ'האט א הבטחה אז ס'ווערט משפיע זיין.[2]

---

1 אשר שם הי' כמה שנים מסודר מחנה הקיץ לתלמידי התלמוד תורה ולבחורי הישיבה קטנה שע"י מוסדותינו הק' דקרית יואל.

2 וזלש"ק שם: והנה מורא יעלה על ראש המוכיח פן לא יקבלו תוכחותיו ויגרום תקלה ח"ו ויהיה גם לו כמו חטא שוגג שצריך כפרה ולהסיר המוראה זאת מראש המוכיח אמר הכתוב במצות תוכחה. הוכ"ח תוכ"ח את עמית"ך. עם שאתך בתורה ומצוה ונכנסת בערבות כמוהו כמוך וכי ס"ד שלא תוכיח את עצמך כן בהכרח שתוכיח לחברך ומה שאתה מתיירא פן לא יקובלו דבריך וח"ו יתוסף על הנוכחים אשמה ורשע ותבא תקלה על ידך ותצטרף לכפר' עכ"פ כמו חט"א שוג"ג שצריך כפרה. ת"ל ולא תשא עליו חט"א. הנה הבטיח הש"י בתורתו שעל דבר זה לא תשא חטא כיון שבתורה עשית לקיים מ"ע הוכח תוכיח, עי"ש.

ס׳איז דברים היוצאים מן הלב, און ס׳וועט זיכער זיין נכנסים אל הלב, אזוי איז דער כלל אלעמאל.[3]

הגר״מ: דער רבי איז דאך דער גרויסער משפיע, דער רבי ווייסט דאס בעסער, היינט איז דא א גרויסער ביקוש, דער עולם איז צמא צו הערן, מ׳איז דארשטיג צו הערן.

רבינו: יא, דער עולם היינט זוענען מבקשים, ס׳איז דא א גרויסער ערליכער ציבור וואס ווייל הערן.

הגר״מ: דאהי איז א ערליכער ציבור. קרית יואל איז א הייליג מקום.

רבינו: יא, אמת. אבער נישט נאר דא, איבעראל איז היינט דא א חשוב׳ער ציבור, אין לעיקוואד איז נישטא? וויפיל וואוינען היינט אין לעיקוואד? פינעף–זעקס טויזענט משפחות? ערליכע וואוילע משפחות.

הגר״מ: יא, עס וואוינען שוין בערך זעקס טויזענט.

רבינו: און עס קומט צו יעדעם יאר נאך, עס וואקסט מיט א שנעלקייט. עס קומט צו בערך פינעף הונדערט משפחות א יאר?

הגר״מ: יא, בערך, עפעס אזא מספר.

רבינו: ס׳איז א גרויסער מספר, פינעף הונדערט משפחות א יאר... צוויי יאר מיינט עס טויזענט משפחות.

הגר״מ: דא קומט אויך צו אזויפיל, נישט אזוי?

רבינו: נאך נישט, דא קומט צו א יאר אביסל מער ווי הונדערט פופציג משפחות, אפשר צוויי הונדערט.

הגר״מ: אבער עס וואקסט ברוך ה׳ מיט קינדער. כן ירבו.

רבינו: יא, ברוך ה׳ גרויסע משפחות.

אין לעיקוואד איז אויך דא גרויסע משפחות.

מאנסי וואקסט אויך זייער שיין, דארט קומט אויך צו אפאר הונדערט משפחות א יאר.

הגר״מ: יא, אידישע ישובים ווערן גרעסער, אלע געגנטער.

רבינו: ברוך ה׳, אידישקייט וואקסט אין אלע מקומות ווי אידן וואוינען, דאהי און אייראפע, איבעראל. ישיבות וואקסן אויך איבעראל. ס׳איז היינט דא אפאך מער ישיבה בחורים ווי אמאל.

היינט צוטאגס איז דא מער ישיבה בחורים ווי עס איז געווען פאר די צווייטע וועלט מלחמה, נאכדעם וואס ס׳זענען שוין נעבעך נע׳הרג׳עט געווארן ל״ע מיליאנען אידישע קינדער, ליידער, איז היינט דא מער ישיבה בחורים ווי עס איז געווען פאר די קריג.

הגר״מ: און ס׳איז היינט גרינגער צו זיצן און לערנען ווי ס׳איז געווען אמאל.

רבינו: יא, סך גרינגער, ווען די בחורים זאלן זיך היינט ווען דארפן אזוי פלאגן צו קענען זיין אין א ישיבה, אזוי ווי מ׳האט זיך געמוטשעט אין דער אלטער היים, זאל דער אויבערשטער אפהיטן, דער אויבערשטער האט רחמנות געהאט אויף דעם דור, און געזעהן ס׳זאל זיין גרינגער

ומן הראוי לציין מה שהוסיף עלה מרן רבינו שליט״א (ס״ג פרשת פינחס תשס״ט) דהנה יש להתבונן הא מצות תוכחה לכל ישראל נאמר, ובשלמא בצדיקים וירא שמים יש להם הבטחה שיהיו דבריהם נשמעים כמו שאמרו (ברכות ו:) כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, אמנם במה יבטח לב האדם הפשוט בשר ודם קרוץ מחומר לומר דברי כבושין שדבריו יעשו רושם לטובה, הלא דבריו הקדושים של הבני יששכר נאמרו לכל אחד מישראל, ולא ניתנה תורה למלאכי השרת צדיקים קדושי עליונים, ומצות תוכחה נאמרה לכל אחד מישראל ואם כן לכל איש נאמר הבטחה זו שלא תשא עליו חטא, ומהיכן אנו זוכים לכח קדושה הלזו. אמנם י״ל הענין, כי מאחר שמשה רבינו הוא היה הראשון שקיים מצות תוכחה והוכיח את בני ישראל סמוך למיתתו על כל המעשים כמפורש בסדר משנה תורה, אם כן כח קדושתו של משה רעיא מהימנא קדישא נטפל עם כל אחד מישראל אשר במשך הדורות הבאים יאמר דברי תוכחה לחבירו, ומכח קדושתו של משה רבינו זוכה שיהיו דבריו מתקבלים על הלב לעשות רושם לטובה.

ובזה פי׳ רבינו שליט״א מה שהסמיך המדרש (דב״ר פ״א ס״ב) אל הפסוק אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, זה שאמר הכתוב (משלי כה ג) מוכיח אדם אחרי חן ימצא. הכוונה שעל ידי שאמר משה רבינו דברי תוכחה לבני ישראל, מוכיח אדם אחרי, גם כל אדם מישראל אשר יבא אחריו במשך הדורות יאמר דברי תוכחה, חן ימצא, יהיו הדברים ערבים לשומעיהם ויתקבלו על הלב.

3 ומקורו בשל״ה הקדוש בשער אותיות אות ל׳ (לב שב) בשם רבינו תם בספר הישר, גם בכלל פה ולב שוין הוא באם הוא מוכיח לרבים, שיהיה נאה דורש ונאה מקיים, יקשוט עצמו ואח״כ יקשוט אחרים. וכך כתב רבינו תם בספר הישר שער י״ג וזה לשונו, וכאשר ילמד לזולתו, או ייסר לתלמידיו, אל ישכח לייסר נפשו עמו. כי לא יכון לאדם לייסר לזולתו במה שאינו עושה, וללמד מה שאינו מאמין בו, כי כל דבר שיצא מן הלב יכנס בלב, וכל אשר לא יצא כי אם מן הפה, לא יעבור האוזן. והיה החכם אומר בשיסרני אדם וארצה להכיר אם המוסר ההוא תבוא מן הלב, אראה אם נכנס מוסרו בלבי והתעורר נפשי לדבריו, אכיר כי בכל לבו ובכל מאודו הוא מדבר. ואם נפשי לא תשיב לדבריו, ולא התעורר להחזיק בם, אדע כי מוסרו אינו כי אם דבר שפתים, עכ״ל.

הגר"מ: יעדע דור האט זיינע פראבלעמען.

רבינו: אמאל, בחורים זענען געגאנגען אין א ישיבה, מ'איז אוועק געפארן פון שטוב, און מ'איז געגאנגען עסן טעג, אזוי איז געווען אין די אונגארישע ישיבות, אז מ'האט יא געהאט, און אז מ'האט נישט געהאט... האט מען געהונגערט, און מ'האט געלערנט, מ'האט זיך געפלאגט.[4] אז מ'האט געהאט אויף פרישטיג אביסל ברויט מיט קאווע איז עס שוין געווען א גליק, היינט קען מען קיין נעכטיג ברויט נישט געבן אין א ישיבה...

בקיצור מ'האט געלערנט תורה מתוך הדחק, און אין די ישיבות האבן טאקע נישט געלערנט נאר דער וואס איז באמת געווען א מתמיד מיט א רצון צום לערנען, נאר ווער ס'האט געהאלטן דערביי.

וכיבדו רבינו לברך על היין

וכירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן גרוים הצלחה און סייעתא דשמיא, אזוי ווי מ'זאגט 'ויהיו נא אמרינו לרצון', ס'זאל עושה רושם זיין לטובה.

הגר"מ: אמן, אמן, א יישר כח.

ואמר רבינו: דאס הייסט א אומגערישטער גאסט.

הגר"מ: מ'דארף טאקע קומען מער קביעות'דיג, בעז"ה, עוד הזון למועד.

רבינו: אדרבה, ויהא בואכם לברכה.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: לחיים ולשלום, פארט געזונטערהייט מיט הצלחה, להגדיל תורה ולהאדירה, דער אויבערשטער זאל געבן כח און מוח, לאורך ימים.

הגר"מ: אמן.

וליוהו רבינו החוצה ברוב ידידות

ונפרדו לשלום

---

4 יש להעתיק על ענין אכילת 'טעג' מה שמתואר באריכות בס' ברכת יצחק (ח"ג עמ' ר"ב במאמר כך היא דרכה של תורה): ...בעת בא הזמן בראשית לכל הענינים אחרים לספר רק בקצרה, איך הי' מקובל זה הנקרא בפי כל ה'טעג עסן', א) שלש פעמים ביום חייב היה הבחור לעמוד בהשתחויה ובהכנעה כעבדא קמיה מאריה בבית הבעל הבית כדי שיקבל מזונו שלש סעודות ביום. ב) ובכדי לזכות לקבל את הארוחות חייב היה הבחור לדבר בהכנעה מופלגת ובשפל קול ובדברי חנופה ושכח והודיה לבעל הבית, ובפרט לבעלת הבית ולבני משפחתו. ג) הבחור היה חייב להיות דייקן מאוד בזמני הארוחות, ובאם איחר לארוחה היה נשקפת לקבל דברי תוכחה, בזמנים ההם היה שעון דבר יקר מציאות, ובפרט בכפרים החיים התנהלו לפי פעמוני הכנסיות שצלצלו והדהדו בקול רם בכל הכפר, שלש פעמים ביום צלצלו פעמוני הכנסיות, בשמונה בבוקר משתיים עשרה בצהריים ובשבע בערב, היה זה סימן מוסכם לכל איכרי הכפר כי בזמן זה צריכים הם להאכיל ולהשקות את הבהמות והעופות שהיו מגדלים, והיה זה גם סימן מוסכם לכל בחורי הישיבה, כי בזמן זה צריכים הם לסגור גמרתם ולרון למהר לבית הבעל הבית בו יאכלו את אכילת יומו, ובאם היה הבחור מאחר מעט היו מקבלים את פניו בשאלות. ד) עם הגיע הבחור לבית בעל הבית היה נעמד בפתח הבית, ומכריז בקר טוב, יום טוב, ערב טוב כפי זמן הארוחה, ולא היה מש ממקומו עד שהיו מזמינים אותו לשלחן האוכל, כגון שב בחור ותאכל או הכל מוכן על השלחן וכדומה, בימי חול בדרך כלל היה הבחור אוכל ארוחתו לבדו, ובשבת קודש היה מצטרף לשלחן גם בני המשפחה, לפעמים היתה ארוחה משביעה, ולפעמים היתה הארוחה חסרת טעם כלומר לא לפי טעמו, והיה הבחור חוזר לבית תלמודו כמעט רעב.

כלל היה נהוג בין הבחורים ששאלו זה את זה, איזה פרק אמרת לפני ברכת המזון, כי אם היתה הארוחה דשינה ומשביעה היה אומר קודם ברכת המזון 'שיר המעלות' כנהוג, ובאם היתה הארוחה דלה ובלתי מספקת היה אומר 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו' כדרך שאומרים בין המיצרים. קודם יציאתו מהבית חייב היה הבחור להודות עבור האכילה ולאחל א גישן טאג.

גם היו משפחות עניות וחסרות כל, אך בתמימות צידקתם חפצו להחזיק ולרומם כבוד התורה, ונתנו מפת לחמם הדלה לבחור ישיבה, והיה הבחור אוכל שם ממש סעודה שאינה מספקת את בעליה, ומעיו חמרמרו ביודע שלבני המשפחה עצמם אין פת לחם רק בצמצום.

המושג הזה שהיה נקרא 'די טעג פארשאפען' כלומר להזמין ולסדר לעצמו את קביעות אכילת הימים כולל השבתות אצל בעלי הבתים, בהתחלת הזמן וזו היתה אחת מן העבודות הקשות שבמקדש מעט, היא הישיבה הקדושה, וסידור זה היה ראש וראשון ועיקר גדול ללימוד בישיבה, כי אם היה הבחור מסודר כל ימי השבוע באכילת הימים היה יכול ללמוד בישיבה, ובאם לא היה מסודר באכילת הימים כיצד ילמד בישיבה.

ובדרך צחות אמרתי לפרש מאמר חז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, כי במדבר היו ישראל קדושים אוכלים אכילת ימים אצל בעל הבית, הוא בעל העולם יתברך שמו, ובבקר בבקר היה ממציא להם מידי יום מזונם, ועתה שלא זכו ישראל ללחם מן השמים, צריכים הם לדאוג לעצמם לאכילת מן בלחם מן הארץ ע"י אכילת הימים אצל בעל הבית, ובחור שלא היה מסודר באכילת הימים אצל בני העיירה בישיבה בה חפץ ללמוד, מן הנמנע היה שיוכל ללמוד שם בישיבה, כי אם אין קמחה תורה מנין דברי רבי ישמעאל (ברכות ל"ה), ועי"ש עוד אריכות גדולה בזה.

מתוך שיחה עם הרה"ג רבי שמעון גאלדבערגער שליט"א

כעת אב"ד בוקאווסק בבארא פארק יצ"ו[5]

בעיר הנופש בעטלהעם ניו העמפשיר יע"א

יום ה' פרשת ואתחנן תשע"ח לפ"ק

השיחה נסתובבה בענין לימוד באשמורת ובשעות הלילה

רבינו: כ'האב געהערט, אזוי דערציילט מען, אז אין טארנא איז געווען א שינאווער קלויז, און דער שינאווער רב איז געווען אמאל אין טארנא, האט ער געזאגט ער וויל פארמאכן דעם קלויז, ווייל ער האט זיך נאכגעפרעגט צו ס'איז דא שעות אין מעת לעת וואם ס'איז נישטא אידן וואם זיצן אין לערנען דארט, און ער איז נישט געווען צופרידן מיט די תשובה, האט ער געזאגט אז אויב ס'קען זיין אז ס'זאל זיין שעות וואם מען זיצט נישט אין קלויז אין מען לערנט, דארף ער נישט קיין קלויז.

אב"ד בוקאווסק: תורה מגינא ומצלא.

*

אב"ד בוקאווסק: כ'האב געברענגט וואם כ'האב ארויס געגעבן פון מיין זיידן דער באבובער רב (ספר נועם שלמה, דרשות ושיחות מזקנו אבי אמו כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל), שיינע ענינים וואם ער האט געערעדט פארן ציבור, וואם מ'האט צוזאם גענומען, מענטשן האבן אפגעשריבן, דאם האב איך געברענגט פארץ רבי'ן.

רבינו: דאם איז פון די שמועסן.

אב"ד בוקאווסק: יא, ס'איז צוזאם גענומען אזוי.

רבינו עיין בהספר

ואמר רבינו: כ'זעה דא רעדט ער פון שמחה, ס'איז יעצט געווען די יארצייט (ביום תשעה באב) פונעם רבי'ן פון לובלין, די עבודה פונעם רבי'ן פון לובלין איז געווען מיט שמחה, עבדו את ה' בשמחה, אין דעם האט ער א געוואלדיגן כח אראפ געלייגט, ער האט משפיע געווען שמחה.[6]

אב"ד בוקאווסק: כ'מיין דער מונקאטשער רב ברענגט וועגן שנה ראשונה, אז דער רבי פון לובלין האט געזאגט 'צו אונז מעג מען פארן', האט ער געזאגט אז דער חינוך (מצוה תקפ"ב) ברענגט אז שנה ראשונה מעג מען גיין צו שמחות, במילא האט ער געזאגט 'צו אונז קען מען פארן' וויל זיין עבודה איז געווען משפיע צו זיין שמחה.[7]

---

5 בנו של הגאון הצדיק רבי יונתן בנימין ז"ל ר"מ כולל באבוב ואבד"ק בוקאווסק, מחבר ספרי אבני חפץ בשמעתתא והלכתא, בנו של הגאון הצדיק אבד"ק מעדיער ז"ל מחבר ספרי שו"ת מנחת אשר והתן כ"ק בעל דברי שלמה מבאבוב ז"ל

6 וע"ע בספה"ק שהרבי מלובלין ז"ל ביאר כי רק בכח העבודה בשמחה יכולים להוציא את השכינה מגלותה, כי אם אנחנו ג"כ נבכה ונהיה עצבים נגרום עצבות לשכינה ח"ו, ואם כן אין גלות השכינה גדולה מזו, לכן עלינו להתגבר תמיד בשמחה, ועל זה נאמר בתורה (דברים כח) 'ובאו עליך כל הקללות האלה "והשיגוך" וכו' תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב. כי על ידי השמחה באים לידי השגה - והשיגוך, וכמש"נ (דברים כח) 'והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך וכו', אין והיה אלא לשון שמחה, ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, שיביאך לידי השגה שתשכיל ותבין איך להוציא את השכינה מגלותה ומשפלותה.

7 עיי' בס' דברי תורה-מונקאטש (מהדו' ד' אות ו) וז"ל: "שמעתי מפה קדוש אדומו"ר הה"ק המפורסם לצדיק אמת משינאווע זי"ע ששמע מפי חותנו הגה"ק וכו' בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, כי טרם חתונתו עם בת הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע היה אצל רבינו הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע לקבל ברכתו, ושאלו אם יוכל לבא להקביל פני רבו על יו"ט גם בשנה ראשונה אחרי נשואיו, כאשר כבר הורגל בנעוריו, כי ידע לחוש פן חותנו אשר יקח בעת את בתו הגה"ק בעל ישמח משה, אשר אז לא הי' עוד קשור כלל לרבינו מלובלין או לשארי הצדיקים בימיו בדרך חסידות ירצה למחות בידו, שלא יעבור על ושמח את אשתו בשנה ראשונה אחרי חתונתו, והשיב לו הרבי מלובלין "אלינו מותר לנסוע גם בשנה ראשונה מחתונתו", והבין בלבבו התשובה מרבו כי לדבר מצוה מותר גם בשנה הראשונה לנסוע להקביל פני רבו.

אמנם עדיין קשה למה אמר "אלינו" מותר שנראה דוקא אליו מותר, הלא גם אל שאר הקדושים האדמורי"ם שהיו בימיו היה ג"כ נסיעה לדבר מצוה, ואח"כ בבואו לביתו ראה בס' החינוך (מצוה תקפ"ב) במ"ע נקי יהי' לביתו שנה אחת דפסק שנוהגת בכל מקום ובכל זמן, מ"מ הרוצה לצאת לדבר מצוה או לשמוח עם רעיו על דעת שישוב לימים מועטים בשמחה, מן הדומה שאין בזה ביטול המצוה עכ"ל. ולפי"ז כבר הבין דברי רבו, דהנה נודע אז כי לכל אחד מהצדיקים הגדולים בימיהם הי' לו ענין מיוחד שהי' מיוחד בהפלגה בזה, וממנו שאבו תלמידיו ואצל הרבי מלובלין הי' מדת השמחה ביותר שהי' משפיע לתלמידיו ושאבו מים חיים בששון לעבוד את ה' בשמחה, ומעתה שפיר דייק בקדושת לשונו "אלינו" מותר, כי אם לפי"ד החינוך המחמיר שנוהגת מצוה זו בימינו, מ"מ הקיל כשרוצה לצאת לדבר מצוה או לשמוח בשמחת רעיו

רבינו: יא, ער איז שטארק געווען מיט שמחה. ער האט נישט סובל געווען קיין עצבות.

אב"ד בוקאוסק: מ'זאגט עפעס אז ביים רבי ר' מענדעלע פון רימנוב איז געווען זייער אנגענעמען ביים טיש, און ביים רבי'ן פון לובלין איז אנדערש געווען, ס'איז געווען אלעס מיט שמחה.

רבינו: יא, ביים רבי'ן פון לובלין האט מען געקענט אריין גיין און ארויס גיין, און ביים רבי ר' מענדעלע איז געווען גרויס פחד.

זיי האבן אמאל צוזאמען געפירט טיש און ס'האט טאקע נישט געקלאפט, דער רבי ר' מענדעלע איז אמאל געווען אין לובלין אויף שבת, און פרייטאג צונאכט'ס ביים טיש איז געווען ביים רבי'ן פון לובלין עבודת ה' בשמחה, און ביים רבי ר' מענדעלע איז געווען גרויס פחד, אין רימנוב איז געווען אזא פחד, אז מ'האט מורא געהאט צו עפענען דאם מויל, און וועז דער רבי ר' מענדעלע איז געווען אין לובלין און ער האט געזעהן אז דער שטעלט זיך אויף, און דער זעצט זיך אראפ, און דער גייט און דער קומט, ער האט עם נישט סובל געווען, און ער האט געגעבן א קלאפ אין טיש, שא, דרך ארץ קדמה לתורה, און ס'איז געווארן אזא פחד אין ביהמ"ד אז לא קמו איש מתחתיו, אזא פחד איז געווען, קיינער האט זיך נישט א ריר געגעבן, און דער רבי פון לובלין האט זיך אזוי ארום געקוקט און געזעהן וואס דא איז געשעהן, און אים האט דאס געשטערט, האט ער געזאגט פארן רבי ר' מענדעלע, איינם פון די מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם איז במיעוט דרך ארץ, אזוי האט דער רבי פון לובלין געזאגט. דאס איז געווען איינמאל ווען זיי האבן געפירט צוזאמען טיש, נאכדעם האט ער שוין נישט געפירט צוזאמען טיש, מ'האט שוין נישט געקענט.[8]

אב"ד בוקאוסק: דער תפארת שלמה ברענגט ערגעץ אזוי, דאכט זיך מיר אין פרשת שופטים ברענגט ער דאס, ער ברענגט דארט אז עפעס א צדיק איז געווען ביים רבי ר' אלימלך, און דער רבי ר' אלימלך האט געזאגט איר זאלט פירן מיט אהזות מרעהו, און איך וועל מיך פירן באזונדער, און דערנאך איז דער רבי ר'

וכו', וחשב רבינו מלובלין זי"ע מרוב עוותנותו גם אם הוא חושש להסתפק אם הנסיעה אליו הוא לדבר מצוה תחשב, מ"מ לשמוח בשמחת רעיו עם חסידים ת"ח רעיו ואוהביו זהו בודאי אצלו בלובלין, א"כ מותר בודאי מטעם זה של קנין השמחה בנפשו, וכמ"ש החינוך על דעת שישוב לימים מועטים בשמחה היינו כשנוסעים על יו"ט אליו, ועי"ז ישאוב וילמוד מדת השמחה וישוב לביתו אח"כ בשמחה להיות בביתו ג"כ במדה זו ע"כ מותר בודאי", עכ"ל.

אגב, עיי' בס' ארץ חמדה (אהרות אות ב) שהגה"ק הרבי ר' מענדלע מרימנוב ז"ל לא הרשה לנסוע אצלו בשנה ראשונה לנשואין, וכן הקפיד הגה"ק מצאנז ז"ל.

ועי' בהקדמת לב שמח החדש שהגה"ק מהר"ש מבעלזא ז"ל נסע לראפשיץ, ורצה חתנו הלב שמח ליסע עמו אמר לו שאינו מסכים מפני שאתה עוד בשנה ראשונה, ואחר הפצרות הסכים בתנאי כפול שיקח את זוגתו עמו, וכן הוי עיי"ש. ועיי' בשו"ת חת"ס (אהע"ז ח"ב סי' נ"ה) דמותר לנסוע מן העיר ללמוד תורה, דלצורך מצוה מותר עיי"ש.

8 עיי' בקונטרס ימות המשיח מהגה"ק המנחת אלעזר ז"ל (אות ז) שמביא מה ששמע מהרה"ק משינאווא ששמעו בשם חותנו הרה"ק האדר' דבי עילאי זי"ע שהיה מגדולי תלמידי הרבי מלובלין ז"ל, והמעשה היה, שבאותו התקופה שהארץ רעשה ממלחמת נאפאליאן וניקאליי אשר כידוע הצדיקים נתווכחו ביניהם האם יש להתפלל שע"י מלחמה זו יהיה חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג, ובנ"י יגאלו מגלותם, או שעדיין יש להמתין ולא להחיש עת פדיון.

והרה"ק מלובלין שלח שליח לבקש את הרה"ק הרמ"מ מרימנוב ז"ל שיבוא לשבות אצלו ה' שבתים, כדי שיתמשך לו שם ה' חלקי הנשמה השייך למשיח צדקינו, וע"ז יתעלו לתיקון עולם, והרבי מלובלין נתן מקום דירה להרה"ק מרימנוב ז"ל סמוך לביתו, כדי שיוכל להמתיק סוד עמו בכל עת הצורך, ובליל שבת הראשון שבא הרה"ק מרימנוב ז"ל לשולחנו הטהור של הרבי מלובלין, ראה שאנשים עוסקין בדיבור ובשיחות, ואצל הרה"ק מרימנוב ז"ל היה המנהג בביתו שהמסובין על שולחנו היו יושבין בפחד גדול מפני אימת רבם, והשולחן היה בבחינת פחד יצחק, עד שלא שמעו אפי' קול דממה דקה, והיו יכולין לשמוע קול צפצוף הנרות שדולקין, משא"כ אצל הרבי מלובלין שהראה פנים מסבירות להמסובין בשיחות קדושות, והיה מותר לדבר שם, והרה"ק מרימנוב ז"ל לא היה יכול לסבול הדיבור בשב"ק אצל השולחן שם, ולכן הטיל אימה על כל העולם, עד שנתייראו לדבר אפילו דיבור אחד, והרה"ק מלובלין ז"ל שאל אותו איך אפשר להטיל כ"כ אימה ופחד על העולם המסובין.

ובשב"ק בבוקר בעת סעודת שחרית כשהגיע הרה"ק מרימנוב ז"לראה שהחלות מכוסות במפה, אז הסיר המפה מעל החלות, ומזה היה נראה שנעשה כעין פירוד לבבות בין ב' הצדיקים, ואח"כ במוצש"ק נתחרט הרה"ק מרימנוב ז"ל על שהורה הלכה בקול נגד הרבי מלובלין, והלך לפייסו בהכנעה גדולה, ובשבת השניה נחלה הרה"ק מרימנוב ז"ל ולא היה יכול ללכת לשולחנו של הרה"ק מלובלין ז"ל, ואז הבינו שיד הסט"א באמצע שעושה כל טצדקאות שבעולם כדי שיתפרדו החבילה, ולא יוכלו לפעול את אשר החלו לעשות, ואכן הרה"ק מרימנוב ז"ל נפרד מהרבי מלובלין והלך לדרכו ז"ל, ועיי"ש באריכות כל דיעות הצדיקים באותה התקופה.

אלימלך געגאנגען אונטער הערן, און נאכדעם האט ער געזאגט ווי אזוי אונז זאגן מיר בלתי לה' לבדו קען קיינער נישט, אזוי האט דער רבי ר' אלימלך געזאגט – מיר האבן דאך נישט קיין השגה אין דעם – און דער תפארת שלמה טייטשט מיט דעם דארט.[9]

איז מיט דעם וואס דער רבי זאגט יעצט פארשטייט מען זייער גוט, יעדער צדיק האט זיך געהאט זיין עבודה, און מ'האט נישט געקענט צוזאמען...

רבינו: ביים זיידן ז"ל דער עצי חיים איז אויך געווען גרוים פחד, ווען ער איז געווען אין ביהמ"ד און געפירט טיש איז געווען שטיל, א מענטש האט זיך נישט קיין ריר געגעבן, מ'האט געקענט הערן א פליג אריבערפליען.[10]

א' הנוכחים: מ'זאגט אז ער האט נישט פארמאכט זיין טיהר קיינמאל.

רבינו: יא, ער האט נישט 'צוגעשפארט' די טיהר ביי זיך אין שטוב, און קיינער האט זיך נישט געטרויעט אריין צו גיין. אפילו די רביצין פלעגט צו בלייבן שטיין. ווען זי איז אריין געקומען צי איהם איז זי קודם געשטאנען ביי די טיהר.

דער טאטע ז"ל האט פארציילט, דער זיידע האט דאך געווואוינט אין סיגוט, און ס'איז געווען א הויף, דארט איז געווען די שוהל, דאם ביהמ"ד, אלעם איז געווען אין דעם הויף, און דארט אין הויף איז געווען ביימער, און קינדער זענען געקראכן אויף די ביימער, און ווען ער איז ארוים געקומען פון זיין שטוב און האט געדארפט צו גיין אין ביהמ"ד, האט ער געדארפט אדורך גיין דעם הויף, האט ער געהייסן דעם בחור עפענען דעם טיהר און קוקן צי קיינער איז נישט דא, צי די קינדער קריכן נישט אויפן בוים, ווייל פון פחד האבן זיי געקענט אראפ פאלן פון בוים.

איך האב געהערט אמאל פון ר' ליפא לעפקאוויטש פון בארא פארק (מנכבדי קהלתינו בב"פ ואח"כ בעיר סיגעיט) ער האט פארציילט פאר"ן טאטן ז"ל אזוי. זיין טאטע האט געהייסן ר' לייבוש, און ער איז געווען דעם זיידן'ס בעל אכסניא ווען דער זיידע ז"ל דער עצי חיים איז געקומען קיין סאטמאר פלעגט ער קומען צו אים, דארט איז געווען די אכסניא,[11] אזוי האט ער געוואוסט אסאך שיינע מעשיות צו פארציילן.

---

9 וז"ל שם: א"י כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. יש לרמז בזה הענין גודל מעלת דבוק החכמים והצדיקים שבדור, כי בכל ענין וענין כאשר האדם רוצה לגשת אל הקודש הן בתורה או בעבודה ובתשובה שלימה לנכון, אינו באפשרי להשיג שום דבר בלתי דבוק הצדיקים אשר מפיהם אנו חיים וקדושתם עומדת לעד ולדור דור, כמ"ש (תהלים טז, ג) לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם. אמנם הנה ידוע גודל מעלת הצדיקים הגדולים אשר עמדו לשרת בקודש להנהיג הדור, כמו שידוע מהרב הקדוש מוהר"ר אלימלך זצללה"ה שפ"א היה מתאכסן אצלו אחד מצדיקי הדור הרב הגאון הקדוש בו' והיו מסובים יחד על שולחנו ב' סעודות של שבת. אך בשלש סעודות היה מצוה הרב מוהר"א ז"ל שיהיה כל אחד יושב לבדו עם אחותו מרעים שלו, והיה הרב מוהר"א מקדים לגמור השלש סעודות ואח"כ היה הולך אל הרב הנ"ל תחת החלון לשמוע בקול דבריו. והיה אומר בזה הלשון אמת כי יש כמה צדיקים בדור אך כמוני אינו להיות כל מגמתו בלתי לה' לבדו למען כבודו ית"ש.

וזה פירוש הפסוק והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, אצל מחלקותו של קרח כל העדה כולם קדושים, ולזה היה משיב להם משה להבינם מעלתו של אהרן הכהן. והיה האיש אשר יבחר ה', ר"ל שכל בחירתו הוא רק ה' למען כבודו ית"ש, הוא הקדוש. רב לכם בני לוי (במדבר טז, ז), פירוש אתם צריכים לרב כזה האמנם כי כל העדה כולם קדושים עכ"ז הוא הקדוש. וזה הוא ג"כ פירוש הפסוק בפר' שלח (שם יד, ח), אם חפץ בנו ה' והביא אותנו וגו'. ולכאורה הדבר תמוה שהיה אומר להם בלשון ספק אם חפץ בנו ובמה יועיל להשתיק בזה דברי המרגלים. רק הכי פירושו אם חפץ בנו ה'. שיהיה החפץ והרצון בנו באמת לאמיתו רק למען כבודו ית"ש, אזי והביא אותנו וגו' כי לא יאונה לצדיק כל און ובודאי נצליח בכל דרכינו.

ונחזור לביאר הכתובים כי יפלא ממך דבר למשפט. כמו שעינינו הרואות בכל איש הרוצה לגשת אל הקודש, ותלאות הזמן פוגעים בו והוא כמו הטובע במצולת ים ובכל כוחו הוא משתדל לבקש הצלה לנפשו וזה העצה היעוצה וקמת ועלית על המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. פירוש תלך אל הצדיק אשר יבחר וכו'. פירוש שכל בחירתו רק למען כבודו בלתי לה' לבדו. גם אז ה' אלהיך בו. שהשכינה היא מתדבקת בצדיק הזה כידוע. וז"ש להלן (דברים יז, טו) שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו. פירוש שכל בחירתו הוא רק ה' למען כבודו כנ"ל וכו', עי"ש.

10 ויש לציין שבס' צדיק כתמר יפרח (עמ' י"ז) מתאר שולחנותיו של הרה"ק העצ"ח וז"ל: הרב הנ"ל לא דיבר כלום בליל שב"ק, רק ישב באימה וביראה, אשרי מי שראה אותו איך שישב רבינו אצל השולחן, שהיו יכולים לשאוב יראת שמים במדה גדושה שלא ראו כזאת כדוגמתו", עיי"ש עוד.

11 גם בנו כ"ק רבינו הברך משה ז"ל כשנסע לעיר סאטמאר להסתופף בצ"ק דודו מרן רביז"ל, עפי"ר התאכסן אצלו בביתו.

אמאל איז ער געווען ביים טאטן אין שטוב האט ער פארציילט, דער זיידע ז"ל האט געהאט א שוואגער ער האט געהייסן רבי חיים'ל (בנו של הרה"ק המהרש"א מראצפערט ז"ל שהיה דיין ומו"מ בעיר סאטמאר), ער האט געווואונט אין סאטמאר, און רבי חיים'ל האט התונה געמאכט א קינד, און דער זיידע ז"ל איז געפארן קיין סאטמאר צו די חתונה, און פון דארט איז ער געפארן קיין אורשיווא, דער פעטער ז"ל איז דעמאלטס געווען רב אין אורשיווא און ער האט דארט התונה געמאכט א טאג שפעטער, ס'איז געווען אין תרפ"ד (שאז נישאה בתו הצ' חי' רויזא ע"ה עם הגה"צ אבדק"ק סעמיהאלי ז"ל), דער זיידע איז געווען אין סאטמאר אויף א טאג, און פון דארט איז ער ווייטער געפארן קיין אורשיווא. עכ"פ איז ער געווען ביי די התונה אין סאטמאר, וועז זיין שוואגער רבי חיים'ל האט התונה געמאכט א קינד, און אזוי ווי דער שטייגער איז ביי א התונה, מענטשן קומען און גייען, מענטשן שטייען און רעדן, אינמיטן איז דער זיידע ז"ל אריין געקומען צו די התונה, איז געווארן שטיל, יעדער איינער וועט ס'איז דארט געווען איז שטיל געווארן, אזוי האט אויך פארציילט איינער פון די בארדיוב'ער קינדער וואס איז דארט געווען, האט ער דערציילט וואס איז דארט געשעהן, פון איין מינוט צו די אנדערע האט זיך אלעס אפגעשטעלט, וועט ס'איז געשטאנען איז געשטאנען, וועט ס'איז געזיצן איז געזיצן, ס'איז געווארן שטיל.

אזוי איז געווען, וועז ער איז געגאנגען אויף די גאס האט זיך יעדער אפגעשטעלט.[12] וועז ער האט אויפגעהויבן די אויגן האט ער געווארפן א פחד, ער האט נישט געשריגן, זיין צורה אליין האט געווארפן א פחד.

אב"ד בוקאווסק: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך.

רבינו: בכלל האט ער נישט געריעדט קיין סאך. ער האט ווייניג געריעדט, ער האט מרמז געווען, מ'האט געדארפט אליין פארשטיין וואס ער מיינט. ער האט געגעבן א קוק האט מען געדארפט ווייסן וואס ער מיינט.

מ'האט זיך נישט געשטויסן צו כאפן שיריים, די שיריים איז געגאנגען אין די רייע, מ'האט זיך נישט געשטופט.

אב"ד בוקאווסק: מיין רביצין איז אן אייניקל פונעם מנחת יצחק דער ירושלימער רב הרב וויים, מיין שווער (הגאון רבי עקיבא מנחם סופר שליט"א אב"ד ערלוי ב"ב) איז אן איידעם ביי רבי בעריש וויים (ראה"ק דקהלתינו הק' במאנטשעסטער יצ"ו), – איך האב געווואונט אסאך יארן אין די דירה פונעם מנחת יצחק אין ירושלים – האט מיר פארציילט ר' ישראל חיים דאווידאוויטש און נאך עפעם א גבאי פונעם זיידן,[13] דער מנחת יצחק איז דאך געווען זייער אן איידעלער איד, מיט זייער א איידעלע באנעמונג, אבער ביי די גבאים האט מען זייער מורא געהאט, זיי האבן געהאט צו אים א שטארקע יראת הכבוד מיט א פחד, וועז ער איז עלטער געווארן, ער איז שוין נישט געזונט געווען, און עפעם די צוויי האבן איינמאל זיך געשמייכלט צווישן זיך איינער צום צווייטן, האבן זיי זיך שפעטער געכאפט, האבן זיי געזאגט, געב א קוק וואס מיינט אז דער רב איז נישט געזונט, אונז האב מיר שוין נישט דער פחד.....

דער רבי האט דערמאנט פריער וועגן דעם רביץ פון לובלין, עם איז באקאנט אז איינער פון די תלמידים פונעם רביץ פון לובלין האט אסאך געמאכט וועדטלעך, ר' מרדכי ראקעווער האט ער געהייסן, דערציילט מען אז איינמאל איז געווען ביים טיש ביים רביץ פון לובלין דער באר מים חיים,[14] און דער באר מים חיים איז דאך געווען יעדע זאך אש להבה, אז מ'קוקט אריין אין זיין ספר זעהט מען דאך ווי אזוי ער האט געברענט און געפלאקערט און געקאכט, איז אזוי ביים טיש האט ער אהנגעהויבן צו מאכן פארשידענע תנועות, און ר' מרדכי

---

12 עיי' בס' נפלאים מעשיך (ח"ב) שהגה"צ מפאיע הי"ד היה מדבר מצורתו הקדושה של מרן העצי חיים ז"ל בהתרגשות והתפעלות, ופעם הצביע לי על הלאמפ (שהיה תלוי על שמעלין והיה אור חוק מאוד) ואמר: דו זעהסט דעם הונדערטער לעמפל, זיין פנים האט מער געשיינט ווי דאס, וכן היה אומר שהווייסע וועסטל ופניו היה תואמים במראיהן.

13 הרה"ח רי"ח שליט"א הי' מהמקורבים ביותר ומבאי ביתו של הגאון המנחת יצחק ז"ל וזכה להעלות על הכתב דברי תורתו ודרשותיו וחידושיו מהשנים אשר הי' בירושלים ת"ו.

14 עיי' בס' חדוותא דמלכא – באבוב (עמ' קל"ט) שהאדמו"ר הדברי שלמה מבאבוב ז"ל סיפר עובדא זו שהיה בעת שבת שבע ברכות כשהרבי מלובלין ז"ל ערך את שולחנו יחד עם הבאר מים חיים ז"ל.

ראקעווער איז דאך געווען א ווערטל זאגער,[15] און ער האט אהנגעהויבן נאכצומאכן אזוי דעם באר מים חיים, אזוי ווי דער רבי האט פריער געזאגט אז ביים רבי'ן פון לובלין איז אלעם געווען בניחותא אזוי בשמחה... און ער האט געוואלט אזוי אביסל פרייליך מאכן האט ער זיך אהנגעהויבן ווערטלען, און דער באר מים חיים האט עפעס באמערקט, ער האט אויפגעהויבן די אויגן, האט ער געגעבן עפעס אזא שריי "שבת קודש!", אזוי שטארענג געזאגט.

15 עיי' בס' צדיק באמונתו (עמ' קל"ז) שהרה"צ החסיד רבי מרדכי ראקובער ז"ל נאמן ביתו של מרן הרבי מלובלין ז"ל היתה דרכו לבדח בכל עת את הרבי מלובלין בדברים המשמחים את הלב, כפי הרגשתו שהבין שצדיק הדור משפיע שפע ממעל לדור צריך להיות בשמחה, כי היא מסייעת הרבה לכך, ודרכו היתה לשאול מדי יום ביומו את הרבי מה רצונו שיבשלו באותו יום, ופעם כאשר הרבי היה טרוד בעניניו בעולמות העליונים בא רבי מרדכי כהרגלו לשאול מה לבשל היום, השיב לו הרבי, פאר מיינעט ווען קען מען קאכן שטיינער, תשובה זו לא מצאה חן בעיני רבי מרדכי, ואמר להרבי, דאס איז פאר אייערס ווען, אבער פאר דעם עולם פאר די חסידים וואס קאכט מען [שהי' אוכל ביחד עם החסידים והתלמידים].

ועיי' בס' נפלאות הרבי מלובלין (אות קנ"ט) שפעם בתשעה באב ישב החזוה על הארץ ראשו בין ברכיו והיה בוכה בדמעות שליש על חורבן בית מקדשינו, סערת רוחו היתה עד דכדוכה של נפש, ובני הבית חששו לשלומו של הרבי, הם ביקשו מר' מרדכי לעשות איזה פעולה לזה כדרכו, נגש רבי מרדכי אל הרבי, ואמר, רבי, שאלה יש לי לשאול, הכתובה אשר ביד אשתי נקרעה מרוב ימים, והיא הדביקה את הקרעים בדבק של חמץ, האם מותר לי לדור עם אשתי בחג הפסח, והרה"ק מלובלין השיב את רוחו.

ועיי' בס' יכהן פאר (דרוש כ"ו) עה"פ ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת, הרבי ר' בונים ז"ל הקשה שכאן כתוב ובקשתם וגו' ומצאת, וכתיב הושע (ה, ו) בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו, ואמר בזה"ל, אם בצאנם ובבקרם ילכו לבקש לא ימצאו עכ"ד, ובקשה הא הולכים לבקש שלא יהיה בצאנם ובבקרם.

והחי' הרי"ם אמר שיש לתרץ על פי מעשה שהיה אצל הרבי מלובלין ז"ל שהיה אחד שהיה מגמגם בלשונו רח"ל, ובא לבית הרבי, ואמר גי... גי... גיט... שבת, ואמר לו החסיד ר' מרדכי ראקאווער ז"ל, הלא תוכל מקודם שבאת לבית הרבי לומר גי... גי... ובבואך אצל הרבי תאמר גיט שבת, כן צריכים להשליך צאנם ובקרם כח הבהמיות מקודם, ע"ש.

ועיי' בס' חקל יצחק (פר' ראה) סיפור באריכות שקודם התקיעות רמז הרבי מלובלין ושאל להחסיד המפורסם מוה"ר מרדכי ראקאווער ז"ל מה רצונך שאתקע, וענה לו בדרך צחות, דער רבי זאל פעסער מיט גאלדענע רעמדלעך, ע"ש.

און ר' מרדכי האט זיך אנהנגעהויבן נישט גוט צו פילן, מ'האט אים געדארפט נעמען צו די אכסניא. און דער רבי פון לובלין האט געזאגט פארן באר מים חיים "רחמים" וואם ווילט איר פון אים? זאגט ער, ליצנות? ווי אזוי מעג מען מאכן דאם ליצנות? האט דער רבי פון לובלין געזאגט, "דער יונגערמאן מיינט צו דינען דעם אויבערשטן מיט שמחה, ער מיינט גארנישט נאר פארן אויבערשטן'ס וועגן", און האט צוגעלייגט "איר ווילט האבן א ראיה צו דעם? וועט ער וועט אוועק גיין פון די וועלט, פאר וועט ער וועט אוועק גיין, וועט ער אויך מאכן א ווערטל"..... און אזוי איז טאקע געווען, פאר ר' מרדכי ראקעווער איז אוועק, דערציילט מען א מעשה אז וועט דער מלאך המות איז געקומען צו אים און ער פרעגט אים ווי אזוי הייסטו? זאגט ער 'שמואל'. דו הייסט דאך 'מרדכי'? זאגט ער, נו אז דו ווייסט פארוואם פרעגסטו? נאכדעם האט ער געזאגט, די נשמה בעט מחילה זי וויל ארויס גיין, דער עולם זאל ארויס גיין, אזוי האט מען געזאגט אמאל וועט אייענער איז נישט געזונט, ער וויל ארויס גיין... צו קענען מאכן אזא ווערטל, דאם האט דער רבי פון לובלין געמיינט.

דאם האט דער רבי פריער געזאגט, ס'איז דא די עבודה, און ס'איז דא פארקערט, אמאל איז דאם גופא אן עבודה.

רבינו: מ'האט געזאגט אז דער זייגער פונעם רבי'ן פון לובלין האט געברענגט שמחה... דער זייגער האט דאך געקלאפט יעדע שעה, האבן צדיקים געזאגט אז דער חילוק איז געווען פון אן אנדערער זייגער, אן אנדערע זייגער זאגט אז ס'איז שוין אדורך נאך א שעה פון לעבן, און עם דערמאנט אים אז ער איז שוין א שעה נענטער צום לעצטן טאג, דאם זאגט דער זייגער.

אבער דעם רבי'ן פון לובלין'ס זייגער קלינגט יעדע שעה, אז מ'איז שוין א שעה נענטער צו ביאת הגואל, עם קלאפט מיט שמחה.[16]

אב"ד בוקאוומסק: ס'איז דא א ניגון, די וועלט זינגט דעם ניגון אויף 'מי בן שיח' אינטער די חופה, אין באבוב איז

16 עיין בס' קרני ראם (עמ' נ"ח) שהרה"ק רבי ישכר בער מראדישין זיע"א לן פעם אחת בבית כפרי אחד ולא היה יכול לישן כל הלילה מרוב שמחה, ולמחרתו שאל על מקור המורה שעות שעל הקיר שהיה תלוי בחדר, והתברר שהמורה שעות היה שייך להרה"ק מלובלין זיע"א, ואמר שהרגיש בה קול שמחה המודיע שכל שעה קרובה יותר לביאת המשיח.

געווען א איד ער האט געהייסן ר' עזריאל מאנדלבוים. דער קדושת ציון האט אים געגומען ער זאל זיין מיין זיידנ'ס (האדמו"ר בעל דברי שלמה ז"ל) רבי, ער זאל לערנען מיט אים, וועז ער איז געווען קליין, ביי די ערשטע וועלט'ס מלחמה האט ער געלערנט מיט אים, דער זיידע האט פארציילט פון אים מורא'דיגע זאכן, גאר גאר חשוב'ע זאכן, ער איז געווען אן עני ואביון מגוזלו, ער האט גארנישט געהאט, זיין פאדלאגע [פלאהר] איז געווען פון בלויזע ערד, עס איז אפילו נישט געווען עפעס אראפ געלייגט.. ער האט געהאט א שטרוי'ענעם דאך, און ס'האט אריין געטראפט, ער איז געווען אן איש מורם מעם, און ער האט געמאכט א ניגון לויט ווי ס'האט געטראפט, ס'האט אריין געטראפט און ער האט געמאכט דעם ניגון לויט דעם, און דער ניגון איז געווען אזוי פארהייליגט אין כלל ישראל אז מ'זינגט עם ביי חופה'ס, וועז מ'שטייט אינטער די חופה.

ער האט עם געמאכט לויט די טראפן, ער האט עם געקענט איבער דריין, מהפך זיין צו שמחה, אז מ'זעהט עם טראפט אריין אין די דירה איז דא א צווייטער וואס כליפעט קוק וואספארא עניות און דלות איז דא, אבער ער האט געמאכט דערפון א ניגון, מ'זעהט ער האט עם געמאכט לויט דעם, זיין ניגון. און ס'איז טאקע געווארן אזוי מקובל. ר' עזריאל מאנדלבוים האט ער געהייסן. אין אמעריקא האט ער געהאט א יונגערן ברודער וואס האט געהייסן ר' יאסל מאנדלבוים פון באבוב, אינדערהיים איז ער געווען א חזן אין קראקא.

ס'איז דא אויך עפעס א וועלט'ס ניגון פון ר' יאסל מאנדלבוים, עס הערט זיך ווי עפעס א פארצייטישער ניגון פון אפאר הונדערט יאר צוריק, דער ניגון האט מען שפעטער ארויף געלייגט אויף "איזהו מקומן של זבחים"... א באבוב'ער חסיד האט ארויף געלייגט די ווערטער, אבער ר' יאסל מאנדלבוים האט געמאכט די ניגון. עם הערט זיך עפעס ווי א פארצייטישער ניגון, ער שמועסט אזוי הארציג אויס ווי בימי הבית וועז מ'איז געגאנגען עולה רגל זיין... ס'איז מורא'דיג.

ס'איז דא נאך א ניגון אהן ווערטער פון ר' עזריאל מאנדלבוים, אויך א וועלטס ניגון... [ושרו את הניגון הידוע.....].

רבינו: יא, דאס איז א וועלט'ס ניגון.

אב"ד בוקאוופ: דער זיידע (האדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל) האט פארציילט אז דער ר' עזריאל האט געקענט איבער דריין ריקים ופוחזים, זיי זענען געקומען צו אים און ער איז געזעצן מיט זיי און ער האט זיי געקענט איבער דריין, ער איז געזעצן אפאר טעג מיט זיי און ממש זיי זענען געווארן נהפך לאיש אחר.

*

רבינו: איך בין נאך געווען ביי די אלטע באבוב'ער רביצין (הרבנית מרת חי' פראדל ע"ה בתו של הרה"ק מהרש"א מראצפערט ז"ל ומחברתו של הקדושת ציון ז"ל). זי איז אונז געווען א מומע, דעם טאטן'ס מומע.[17]

ס'איז געווען וועז רבי יעקב יוסף האט התונה געהאט,[18] זיין מאמע איז געווען א שוועסטער פאר רבי דוד'ל דער קשאנובער רבי (האדמו"ר מקשאנוב ב"פ ז"ל), איז געווען א שבע ברכות אין ווילימסבורג, רבי דוד'ל האט געמאכט א שבע ברכות, ער האט געהאט זיין ביהמ"ד אויף לי עוו. צווישן היוז און פען סט. דארט וואו ס'איז דא היינט א באבובער שטיבל, ס'האט געהייסן "צאנזער קלויז", אזוי האט געהייסן דאס ביהמ"ד, דארט איז געווען א שבע ברכות בשכינות פונעם טאטן ז"ל, דער טאטע האט דאך געוואוינט אויף היוז סט. און מיינע עלטערן זענען געווען געלאדענט צו די שמחה, דער טאטע ז"ל און די מאמע, אונז זענען מיר געווען קינדער, איך בין נאך געווען א יונגל, און די אלטע באבובער רביצין איז אויך געווען ביי די שבע ברכות, און זי האט געזאגט פאר די מאמע, כ'הער אז איר האט א קינד שלום אליעזר – מיין ברודער ר' שלום אליעזר איז נאך געווען אין די האר, ער איז נאך געווען אינטער די דריי יאר – כ'וויל

---

17 הרבנית הזקינה מבאבוב ע"ה, בת הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל ז"ל בנו של מרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז ז"ל, הי' דירתה אחר המלחמה אצל בנה כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל שהי' דר אז בשכונת קרוינהייטס בברוקלין, והרבנית אשת בנה הגה"צ רבי חיים יושע הי"ד שהיתה אחות הגה"צ רבי דוד האלבערשטאם ז"ל אדמו"ר מקשאנוב הי' דירתה בווילימסבורג, וכששמע מרן רבינו הבר"מ ז"ל שדודתו אחות אמו ע"ה היא בווילימסבורג על שב"ק אצל בתה בשכונתו, הלך לבקרה במוצש"ק אז בפעם ראשונה.

18 כ"ק הגה"צ אבד"ק בית חיים יהושע שליט"א עב"ג בת החסיד המרומם רבי אהרן בר"ל טייטלבוים ז"ל מק"ק אוהעל.

אים זעהן. איך געדענק די מאמע איז אהיים געקומען אינמיטן די שבע ברכות, און מ׳האט געזומען שלום אליעזר, ער איז געווען דעמאלטם דער יונגסטער, מ׳האט אים אנגעטוהן שיין צו די שמחה, און מ׳האט אים געטראגן צו די שבע ברכות, ווייל די באבובער רביצין האט געוואלט זעהן שלום אליעזר׳ן, ער האט דאך געהייסן נאך איר טאטן, האט זי אים געוואלט זעהן.

אב״ד בוקאווסק: ביי אונז האט מען איר געזופן ׳די באבטשע׳.

רבינו: יא, אזוי האט מען איר געזופן ׳די באבטשע׳.[19] איך האב עם דאם ערשטע מאל געהערט ווען זי איז געווען אין וויליאמסבורג, אזוי ווי כ׳האב פריער געזאגט אז ר׳ יעקב יוסף׳ס מאמע האט געוואוינט אויף פען סטריט און זי איז דאך געווען ר׳ דוד׳ל קשאנובער׳ס שוועסטער, און עמיצער איז געקומען זאגן פאר מיין טאטן אז זי איז געקומען אויף שבת קיין ווילימסבורג, דער טאטע האט נאך געוואוינט אין וויליאמסבורג דעמאלטם, און מיין טאטע און מיין מאמע האבן גענומען אפאר קינדער, מיך האט מען אויך מיטגענומען, און געטראגן ווייזן פאר די באבוב׳ער מומע. ר׳ ברוך דוד (כ״ק הגה״צ אבד״ק סאראוואש ז״ל) איז געווען דעמאלטם א יונגערמאן, ער איז דאך געווען איהר זוהן, ר׳ יעקב יוסף׳ס ברודער.

אב״ד בוקאווסק: איך האב יעצט חתונה געמאכט מיט אים, ער איז א זיידע פון מיין איידעם.

רבינו: ער איז געווען דעמאלטם א יונגערמאן, און ער איז דארט געווען.

אב״ד בוקאווסק: דאכט זיך ער האט אויך געוואוינט אין וויליאמסבורג.

רבינו: קען זיין. עכ״פ ער איז דארט געווען, און דארט האב איך געהערט ווי ער זאגט ׳באבטשע׳.

אב״ד בוקאווסק: אין פוילן האט מען אזוי געזופן.

רבינו: יא אוודאי, אין גאליציע האט מען אזוי געזאגט.

אב״ד בוקאווסק: אונז האמיר געהאט אויף מומע וואם האט געהייסן ׳נחמ׳טשע׳, און אויף האט געהייסן ׳גיט׳שע׳,[20] אזוי ווי מ׳רופט היינט ׳אי׳ און ׳לע׳, האט מען דארטן גערופן ׳טשע׳.

רבינו: מיין באבע, האט געהייסן ׳ברכה סימא׳, מיין טאטן׳ם מאמע, און מ׳האט איר גערופן ׳ברכ׳טשע׳, זי איז דאך אויך געקומען פון גאליציע, פון טארנא, פון דארט האט מען איר אזוי גערופן ׳ברכ׳טשע׳.

דער טאטע ז״ל האט פארציילט אז ביי אייניעם פונעם גארליצער רב׳ם קינדער איז געבוירן געווארן א מיידל, און דער דברי חיים פלעגט אליין מאכן דעם מי שברך און א נאמען געבן, ער פלעגט נישט פרעגן דעם טאטן פון קינד אויפן נאמען ביי זיינע אייניקלעך, ער האט עולה געווען, און דער דברי חיים איז דאך אלעמאל געווען אזוי פארפלאמט, און ער האט געמאכט דעם מי שברך ׳ויקרא שמה בישראל...׳ און ער האט נישט דערהערט דעם נאמען..., חייטשא אדער לייטשא צי בייטשא... האט ער נישט געוואוסט ווי אזוי זי הייסט,[21] ער קומט אראפ פון די בימה, יעדער זאגט מזל טוב, און ער וויסט נישט וויאזוי דאם קינד הייסט.

ער קומט אהיים נאכ׳ן דאוונען, און מ׳פרעגט אים ווי אזוי הייסט דאם קינד, זאגט ער אז ער וויסט נישט, וואם הייסט דו וויסט נישט, זאגט ער אז ער האט נישט געהערט, יעדער איז אים געקומען טשעפען מיטן זעלבן ווערטל ׳ווי אזוי הייסט דיין טאכטער?׳ ׳ווי אזוי הייסט דיין טאכטער?׳ און ער וויסט נישט..., הכלל, ער וועט מוזן גיין פרעגן דעם זיידן דעם דברי חיים, אבער ער טרויעט זיך נישט, אזא פחד איז געווען אין צאנז, ס׳גייט אריבער איין טאג און נאך איין טאג, און ער וויסט נישט ווי אזוי דאם קינד הייסט, וואם טוהט מען, מ׳מוז דאך וויסן, האט ער געלאזט שרייבן ביים גבאי׳ן א קוויטל, און געלאזט ליידיג און נישט געשריבן דעם נאמען, און אזוי איז ער אריין, פרעגט אים דער דברי

---

19 כן היו קורין בלשון חשיבות וחביבות בגאליציע.

20 מבנותיו של זקינו כ״ק בעל קדושת ציון מבאבוב ז״ל.

21 כ״ק מרן בעל ברך משה ז״ל הי׳ רגיל לספר עובדא כן ואמר שאינו זוכר את השם בבירור, ופ״א הראו לו בסוף ספר חי׳ הרמ״ל מסאסוב זי״ע שהו״ל מחדש הגה״צ ר׳ חיים שלמה הורוויץ מסטריזוב ז״ל, בן בנו של הרמ״ל מסטריזוב ז״ל, והוא מזכיר שם כל יוצ״ח של זקינו ז״ל, וכ׳ שם שהי׳ לו בת בשם ׳האשא׳ ונהגה מרן ז״ל לראות את שמה בשייכות לסיפור הנ״ל.

חיים, פארוואס האסטו נישט אריינגעשריבן דעם נאמען? האט ער געזאגט 'איך וויים נישט ווי אזוי זי הייסט', האט דער דברי חיים אים דעמאלטס געזאגט דעם נאמען.

אב"ד בוקאוומסק: ביי וועמען איז עס געווען?

רבינו: כ'מיין דאס איז געווען ביי רבי משה לייב סטריזשוב'ער (בן הרה"ק רבי שלמה ז"ל אבד"ק מונקאטש בעל שם שלמה) וואס איז געווען דעם גארליצער רב'ס איידעם.

אב"ד בוקאוומסק: דעם ערשטן באבוב'ער רב האט דער צאנזער רב אויך געגעבן דעם נאמען ביים ברית, דער צאנזער רב האט זיך ביי 'ויקרא שמו בישראל' אזוי פארדביקות'ט, און רבי אליעזר דזשיקוב'ער איז דארט געווען, ער איז דאך געווען א זיידע (הוזתנו של הרה"ק רבי מאיר נתן ז"ל אבי הבן), און דער צאנזער רב האט געזאגט 'חיים שלמה', און רבי אליעזר דזיקובער איז דאך געווען פחד, ער האט דאך געציטערט אלץ.

רבינו: יא, אין דזשיקוב האט מען זיך זייער דערשראקן, ס'איז געווען אזא פחד, מ'האט זייער געציטערט פון יעדע זאך.[22]

אב"ד בוקאוומסק: יא, עכ"פ ער האט זייער מורא געהאט וויל דער דברי חיים אליין האט דאך געהייסן 'חיים', האט ער עפעס אהנגעהויבן אזוי צו זאגן, רבי אליעזר דזיקובער איז דאך געווען א מחותן, און ער איז געווען א זוהן פונעם ראפשיצער רב האט ער זיך געטרויעט, האט דער צאנזער רב פארראכטן נאכאמאל און געזאגט 'שלמה', אליינס.

ס'איז דא א יש אומרים אז ס'איז געווען צוויי כתובות.

רבינו: כ'האב אויך געהערט אזוי, אז ס'איז געווען צוויי כתובות, ער האט געהאט א שאלה ביי די חתונה און ער האט געמאכט צוויי כתובות מספק (א' הי' כתוב השם 'חיים שלמה' וא' רק השם 'שלמה' לבד).

אב"ד בוקאוומסק: אין נעמען איז דאך דער צאנזער רב געווען באוואוסט, ס'איז געווען נעמען וואס ער האט געזאגט אזוי, ס'איז געווען אסאך מעשיות מיט דעם.

עם איז געווען איינמאל וואס ער האט געגעבן דעם נאמען 'צבי' פאר א קינד פון זיין טאכטער נחמה'לע זוהן, די רביצין פון רבי יצחק טובי' רובין. און דעם צאנזער רב'ס שווער האט אויך אזוי געהייסן (הוזתנו בזיווה"ש הרה"ק רבי הערשעלע אונגער ז"ל מק"ק טארנע) און ער האט נאך געלעבט דעמאלטס.

רבינו: יא, ער האט אים א נאמען געגעבן 'צבי', ווייל זי האט געהייסן 'נחמה', און דער חכם צבי האט געהייסן 'צבי בן נחמה', זיי זענען דאך געווען אייניקלך פונעם חכם צבי ז"ל. דעם דברי חיים'ס שווער האט נאך געלעבט, זיין שווער האט אויך געהייסן 'צבי', רבי הערשעלע טורנער, אבער ער האט א נאמען געגעבן צבי.

די רביצין האט געפרעגט וואספארא נאמען ער האט געגעבן, האט ער געזאגט 'צבי', האט זי פארשטאנען אז דאס מיינט אז איר פאטער איז שוין נישטא, איז איר שלעכט געווארן, האט דער דברי חיים איר געזאגט 'ער וועט נאך דערלעבן דעם תנאים פון דעם קינד', און אזוי איז געווען ביי די חתונה האט ער שוין נישט געלעבט, אבער ביי די תנאים נאך יא.

אב"ד בוקאוומסק: ער האט געוואלט ער זאל הייסן ווי דער חכם צבי.

רבינו: יא, ער איז געווען א גרויסער חסיד פונעם חכם צבי.

אב"ד בוקאוומסק: מ'זעהט דאך אין די תשובות ווי אזוי ער איז זיך מתייחס צום חכם צבי.[23]

---

22 עיין בס' זכרון יהודה שהגה"צ ר' יהודא'לע הורוויץ ז"ל מדזיקוב-ירושת"ו סיפר שבני הרה"ק מדזיקוב היו בטבעם פחדנים גדולים, ועיין בס' החכמה מאין (עמ' ק"ט) שרבי איציק'ל סטיטשינער סיפר שאביו הרה"ק מראזוואדוב היה בטבעו חושש גדול, ואם היה צריך לנסוע במסילות הברזל, היה מגיע לשם שעה לפני הזמן המיועד לבל יאחר את המרכבת הברזל. וכן בשנת תרל"ט כשהוסיפו חלקה לשטח הבית החיים בעיר ראזוואדוב לא רצה לגור שם, ועבר לגור ששה חדשים בעיר סאקאלוב.

ונעתיק כאן מה שסיפר מרן רבינו שליט"א תחת אחד השיחים כדלהלן: ביים דזיקובער רב (הגה"ק רבי אליעזר'ל ז"ל) איז אמאל געווען א מעשה, אז די שטערן זעהער'ס האבן געזאגט אז ס'גייט קומען א שטערן וואס גייט הרוב מאכן די וועלט, און דער דזיקובער רב האט מורא געהאט, האט ער געשריבן פאר'ן דברי חיים, האט דער דברי חיים אים געזאגט 'כי לא יעשה ד' אלקים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים' (עמוס ג, ז) אזן עס וועט גארנישט זיין. (והכידו רביה"ק זי"ע בדרשת ה"ר יפי בזה 'הושע נא למען סודך', עי' דברי יואל להה"ר עמ' תק"ה). אין דזיקוב האט מען זייער געציטערט, אפילו פאר א דינער, וועז ס'האט געדינערט איז געווען געפערליך.

23 עיין בס' ילקוט תפארת שלמה (במדור מכתבי קודש) שהרה"ק מצאנז ז"ל כתב מכתב חריף לקהילת קשאנוב לאלו אשר חלקו על בנו הרה"ק רבי דוד מקשאנוב ז"ל וכה כותב בתו"ד: "ויהיר להסרים למשמעתו שיסירו

ער האט אויך געהייסן מ׳זאל שרייבן אויף די מציבה פון זיין זון רבי מאיר נתן (נפטר בשנת תרט״ז) ׳נכד החכם צבי׳, ער האט געזאגט אז די חיצונים אנטלויפן ווען זיי זעהן דעם נאמען פון חכם צבי.[24]

דער חכם צבי איז געווען זייער זייער גרויס.

אב״ד בוקאווסק: ס׳איז געווען א ווערטל, אין ירושלים איז געווען פאר די קריג דער איידעם פונעם הייליגן דברי חיים רבי אלעזר אושפיצינער, און ס׳איז געווען א צווייטער ווען האט געהייסן ר׳ אלעזר..., ס׳איז געווען ניסן... און אלעזר... דארט ביי די ריזשינער חדר,[25] און רבי נפתלי חיים הורוויץ ה״ה הרה״ק רבי נפתלי חיים הורוויץ ז״ל בן הרה״ק האמרי נועם ז״ל ונכד הרה״ק מצאנז ז״ל והתגורר בארה״ק) **איז** דאך געווען א איש פלא, און ער האט עפעס געגעבן א קמיע פאר איינעם ווואם איז געווען פונעם צאנזער חדר, ער פלעגט אמאל געבן קמיעות, יענער איז געהאלפן געווארן, און זיי האבן אים געמוטשעט, עפען עם און קוק ווואם דארט שטייט, די ריזשינער די סאדיגערער חסידים האבן אים געבעטן ער זאל עם עפענען, קודם האט ער נישט געוואלט, ניין ווואם עפעס עפענען? אבער זיי האבן אים אזוי געמוטשעט, האט ער עם געעפנט, איז געשטאנען דארט ׳אלעזר...׳ און ׳ניסן ...׳. זיי האבן געטראכט חסידישע אידן אזעלכע הייליגע אידן זעהט אויס אז ער האט עפעס באהאלטן עפעס א שם דארטן...

רבינו: און רבי נפתלי חיים האט געזאגט אז דער ניסן... איז אזא ׳חיצון׳ אז די חיצונים האבן נישט קיין פראבלעם מיט אים...

אב״ד בוקאווסק: כ׳וויל נישט אויפהאלטן, מסתמא גרייט מען זיך צו א גרויסן שבת, עס קומען אסאך געסט.

רבינו: עס קומען אלין בחורים פון די ישיבה אהער.

אב״ד בוקאווסק: יא, כ׳הער ס׳קומען בחורים דא, די פריער׳דיגע וואבן זענען געקומען גאר מצויינים, אזוי זאגט מען מיר דא, אז כ׳האב פארפאסט צו זעהן די חשוב׳ע פירות, מובחרי התלמידים.

רבינו: יעצט קומען דא די ׳עלטערע׳ בחורים אויף דעם שבת.

אב״ד בוקאווסק: ווען דער רבי אויסבעטן אז זיי זאלן שוין חתונה האבן, זיי זאלן שוין זיין ׳יונגע׳ לייט.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

השטמה והריב מתוכם, ולזה אני בטוח בזכות אבותינו הק׳ שלאנשי הריב יהיה להם וכו׳ אם לא ישלימו כאשר ידוע לכל בזכות אא״ז החכם צבי זצ״ל אשר זרעו מושלים, וה׳ יריב ריבם ולא יאחר לשלם להקמים עליהם, ידרשו נא מה נעשה בקהילתינו בעזרת ה׳ למתקוממי, וכה יוסיף להקמים עלינו״, עיי״ש בדבה״ק כי נורא הוא.

וכן עיין בתשו׳ דברי חיים (חיו״ד ח״א סי׳ י״ח) בענין בקשת מחילה מהגאון בעל שואל ומשיב, וזלש״ק: ״...כי ידעתי בטיב משפחתינו אם כי המה נוחים לכעוס על דבר הראוי לכעוס, כי ירושה היא לנו מאבותינו הגאונים זצללל״ה, עכ״ז עוברי פשע ונוחים לרצות, כי תולדתם המה טובי לב ורחמנות בלבבו על כל ישראל״ [ומה שכתב ׳אבותינו הגאונים׳ הכוונה על החכם צבי, כי שניהם - הדברי חיים והשואל ומשיב - היו נכדי החכם צבי].

24 עיין בס׳ עדות ביעקב מש״כ בנו היעב״ץ וז״ל: ״וכן היה אהוב לכל העם מקצה, עם שהיה יראוי ומאויים ואימתו מוטלת עליהם כמו איש אלקים קדוש, וקנא קנאת ה׳ צבקות תמיד״, עיי״ש.

וידוע מ״ש מרן רבינו ז״ל בס״ג שנת תשט״ז (פר׳ וארא ד״ה ונפלאים ומבהילים) על בנו של החכם צבי ה״ה הגה״ק מהר״י עמדין ז״ל שהלך בדרכיו, ומסיים ע״ז: ואנו ממשפחתו ומיו״ח מקנאי קנאת ה׳ וכו׳, עיי״ש דברות קודש מלהבות אש.

ואגב עיין בס׳ שיח זקנים (ח״א) מביא בשם הרה״ק הקדושת ציון ז״ל שהרה״ק מצאנז היה רגיל לספר שפע״א שלח החכם צבי לשרוף בית הדפוס באמסטערדאם כי הדפיסו ספר של מינות שהוא נתן עליו הסכמה בטעות, וע״כ החליטו להרגו רח״ל, והסוררים שלחו בחור א׳ בשם אנטשיל מאיר שישליך את הגאון החכם צבי לים רחמנא לשיזבן, וכשהגיע ליד החכם צבי נבהל ממנו, והתוודה לפניו על כוונתו, והחכם צבי הבטיח לו עשירות עד סוף הדורות, והוא היה השר ראטשילד.

ועיין עוד בסו״ס אהל אברהם דף כ״ז: (תולדות הרה״ק רבי אביש מפראנקפורט זצ״ל) מעתיק מכתב שכתב מרן הק׳ מצאנז זי״ע להשר הגביר ר׳ יעקב ראטשילד מעיר הבירה ווינ שישתדל עבור יהודי אחד שרצו לשפטו בעונש כבד, וזלש״ק: ״...ידוע למר כי כל ברכת החשיבות והעשירות שלכם, נמשך מדורי דורות אשר אם זקן שלכם נתברך מפ״ק זקיני הרב גאון עולם ורשכבה״ג מרן החכם צבי ז״ל, ואני מנכדיו מכמה צדדים, ולעולם לא בקשתי מכבודו שום טובה או גמול, רק כדי להחיות נפש מישראל שהוא כאילו קיים עולם מלא, הנני מבקש שיבוא אל שער המלך, ובחשיבותו יפעול עבור האיש, ותחשב לו לצדקה עד דור אחרון...״ עיי״ש.

25 המה היו מראשי עדת חסידי רוזי׳ן בארה״ק, והמה היו אלו שניהלו המלחמה על דעת עצמם נגד מרן הק׳ מצאנז זי״ע בהמחלוקת הידועה, עד שהעיזו ברוב שאט נפש וערכו חרם רח״ל על מרן הק׳ זי״ע, וכל צדיקי הדור שבגולה ושבארה״ק כתבו מכתבי מחאה חריפים מאוד נגד פעולותיהם הנלוזות.

באותות הוקרה והודאה, נברך בזה מעומקא דליבאה, ברכת מזלא טבא וגדיא יאה,
קדם מעלת כבוד ידידינו העסקן המהולל בתשבחות, רב תבונות ונעים הליכות, וה'
ברך את אברהם בכל, עושה ומעשה לפרט והכלל, בכל עת קוראים אליו אברה"ם
אברה"ם ויאמר הנני, מסור בלב ובנפש למענינו, בכשרונותיו הברוכים עומד תמיד
לימינינו, ארי שבחבודה, נודע לעוז ולתפארה, מקבל את כ"א בסבר פנים מאיד"ה

מוה"ד אברהם מאיר ווערצבערגער הי"ו

מגדולי עסקני קהילתינו הק' במאנטרעאל יע"א

לרגל שמחת הולדת בנו ני"ו למזל טוב

יה"ר שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה מרובה וגדושה, מתוך בריות גופא ונהורא נפישא,
אושר ועושר והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע שמחות,
תמיד בכל עת, וכל טוב סלה.

החותמים למען שמו ברגשי תודה והערכה

הנהלת הקהילה

פה בני ברק יצ"ו

קהל יטב לב דסאטמאר ומוסדותי בארה"ק ת"ו

מ"ח טובי אהליך

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשוב בזה קט של ברכה,
למו"כ ידידינו וידיד עסקדותינו, יקירינו ומכבדינו, האדם היקר
באנשים, ראש וראשון לכל דבר שבקדשים, ריחם ויעקיר רבנן
ותלמידיהון, ואיהו נפקה צדקא עבבן, הוצק חן בשפתותיו,
חכמת אדם מא"ר פניו, מנהל עסקדותיו בקרית יואל לתפארת
ביד רמ"ה, עלא עדיב ויחכמה, עתמסר בכל נפשיו ומאודי לבויא
ביעורת עסקדותיו בכל יום ויעמה, בהתמסרות עצומה ואמטה

הרבני הנגיד הנכבד הטפסר המרומם

מוה"ר מאיר הירש שליט"א

מראשי הקהילה והמוסדות בקרית יואל יע"א

לרב השיחה שבכיוס, רון עיד ושכח כל שפתו

באירוסי נכדתו שתחי' לשל טוב

אבל בט הרבני הנכבד קר רוח הדיב לב

שה"ר **מענדל הירש** הי"ד

ויצרופה ברכתינו העבובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג
וחות, שנתן אושר ויעשר והרחבת הדעת, וימשיך לעעוד לעמין
עסקדותינו הקדושה, ובשעב זאת יתברך בברכאן דיפשעא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה
אפידי הסדה והברכה

הנהלת קהילות ומוסדות
סאטמאר בארה"ק

ירושלים • בני ברק • בית שמש